

www.okumayISEV.com

SADİ

GÜLİSTAN

DİJİTAL e-KÜTÜPHANE

isev.org.tr

GÜLİSTÂN'IN HİKÂYESİ

Bir gün gece vakti, geçen günlerimi düşünüyor; heba olan ömrüme acıyor ve gönül sarayının taşını gözyaşımın deliyor; hâlîme uygun olarak şu beyitleri söylüyordum:

— Anbean ömrüm geçiyor, yaşımla ilerliyor ve nefesim gittikçe tükeniyor. Bakıyorum da çok bir şey kalmamış. Elli yaşına bastın. Şimdiye kadar uykuda mıydım? Kalan bu beş günü mü değerlendireceksin? Vaktini boşuna geçirip iş görmeyen, göç davulu çaldığı halde yükünü hazırlamayan kimse utansın. Göç sabahının tatlı uykusu yolcuyu yolundan eder. Bu dünyaya her gelen yeni bir bina yaptırdı ve ölünce de başkasına bıraktı. Yerine gelen de böyle bu hevesine kapıldı. Fakat sonunda kimse bu yapıyı bitiremedi ve bitiremeden bu dünyadan göçüp gitti.

Hayır, sonsuz olmayan dostu sevme! Yani geleceği ebedî olmayana bel bağlama, bağlanma! Çünkü böyle bir gaddar sevmeye layık değildir. Yani dünya, kendisine bağlanmaya değmez. Madem ki iyi de kötü de en sonunda ölecektir, o halde iyilik yapmak saadettir ve iyilik yolunu tutan bahtiyardır. Ebedî yolculuk yemeğini kabrine sen kendin gönder; senden sonra ve senin arkandan kimse göndermez. Yani dünyada iyi iş gör ve iyi bir ad kazan ve mezara öyle gir. Yanında, yaptığın iyi işle ve kazandığın iyi isimle git; yanında onları götür. Hayat, Temmuz güneşine maruz kalan kar gibidir. O kar, erimiş ve artık az kalmıştır. Hâlbuki efendi gurura dalmış, kendini aldatıyor; farkında değil, bundan haberi yoktur.

Sen ey, pazara eli boş giden insan! Korkarım ki mendilini dolu getiremeyesin. Ektiğini daha olmadan ve yetişmeden yiyen bir kimse harman zamanı ancak başak derer. İnsan dünyaya tamah etmekle ve iyi yaşamak istemekle ancak üç beş gününü hoş geçirir, sonra o tatlı canını kaybeder ve elden kaçıır. Karnı adamın geçiminin mayasıdır. Geçinmesine sebeptir. Fakat aynı zamanda bir yaşama ilacıdır. Bu bakımdan her şey ve her iş gibi bu da zamanla olgunlaşmalı, böyle olursa ne zararı var? Şüphesiz akıllı ve olgun insan dünyaya bel bağlamaz.

Şu fani Sadi'nin öğüdünü can kulağıyla dinle. Tutulacak yol budur. Mert ol ve bu yolu tut, sonra da doğru yolda yürü!

Senenin, Selçuk hükümdarı Celaleddin Melikşah zamanında yapılan takvime göre ikinci ayının ilk günleri idi. Bülbül, dalların minberlerinde ötüyor, sanki hutbe okuyordu. Kırmızı gülün üzerine kıymetli taşlar düşmüştü ve bunlar öfkeli bir dilberin yanağındaki ter tanelerine benziyordu. Geceyi dostlarla bir arada bir bağda geçirdik. Bulduğumuz yer hoş ve sefalı bir yerd. Gönül açan ağaçlar birbirine sarılmış, sanki yere mine parçaları dökülüp saçılmış ve gökte de Süreyya yıldızının gerdanlığı asılmıştı. İçinde soğuk ve tabii sular akan bir bahçe... Büyük ağaçların, üstündeki kuşlar düzgün ötüyor. Bahçe rengarenk lalelerle ve ağaçlar çeşitli meyvelerle dolu. Rüzgâr ağaçların gölgesine bukalemun renkli halılar serip yaymış. Sabah vakti geri dönmeye karar verdik. Baktım ki dostum eteğini gül, reyhan sümbül ve zambak çiçekleriyle doldurmuş ve şehre götürmek istiyor.

Dedim ki:

— Sen de bilirsin ki çiçeklerin ömrü az olur. Üstelik çok sürmez ne bostan kalır, ne gülistan. Hepsi bozular. Eski akıllı ve bilgili adamlar şöyle demişlerdir: Daimî olmayan, gelip geçici şeylere gönül verme.

Dostum dedi ki:

— Pekâlâ o halde ne yapayım? Yol nedir göster ne yapmalı?

Kendisine şu cevabı verdim:

— Ben, gözleri okşayan, gönül açan ve ruhları saran Gülistan adlı bir kitap yazacağım. Öyle bir eser olacak ki Sonbahar rüzgârı onun yapraklarına dokunamasın! Dünya döndükçe felek onu Bahar sevincini Hazanın haşarılığına çevirsin.

Şu bir deste gül ne işine yarar? Gel de benim Gülistan'ımdan bir yaprak al. Gülün ömrü beş, altı günlüktür. Fakat bu Gülistan daimîdir ve daima hoştur. Solmaz ve sararmaz. Ömrü öyle geçici değildir. Her zaman için tazedir. Benim bu sözüm üzerine dostum eteğine doldurduğu gülleri yere döktü ve eteğime yapışarak, kerem sahibi insanlar sözünde durur ve söylediğini yapar, dedi. Ben de birkaç gün iyi geçinme ve yoluyla konuşma hakkında birkaç satır yazıp temize geçirdim. Öyle bir tarzda ve öyle bir üslup kullanarak yazdım ki konuşanların işine gelsin, yarasın ve yazarların edebi gücü artarak daha tesirli ve daha sanatlı yazsınlar.

Yani sözün kısası şudur ki: Bostanın kokusu henüz daha gelirken, gül mevsimi bitmeyip güller dallarda henüz daha gülerken iyilik yapan Tanrı'nın yardımıyla Gülistan kitabı da bitti. Bitti dedim ama gerçekte tamamlanmadı. Dünyanın kendisine sığındığı, Allah'ın gölgesi ve Tanrı'nın ışığı, zamanın zahiresi, emniyet ve asayişin sığınağı, parlak dinin ve milletin ziyası, Allah tarafından düşmanlara karşı muzaffer olmak üzere memur edilen, kudretli devletin kavli lakabını haiz, İslamın kendisine güvendiği, en büyük Atabek ve muazzam Şah, milletlerin şefi, Arap ve İran memleketleri padişahlarının büyüğü ve efendisi, denizle karanın Sultanı, Süleyman ülkesinin varisi, Sad bin Zengi'nin oğlu Muzaffereddin Ebubekir ne zaman göz ucuyla bakıp bir teveccüh göstererek iltifat buyurur ve mütalaa ederek lütfen beğenirlerse; Gülistan işte ancak o zaman Allah'ın yardımıyla bitmiş sayılır.

Tanrı her ikisinin de saltanatını daim etsin. Şevketlerini arttırsın. Arzu ve isteklerini daima hayırlı, yararlı ve iyi işlere tevcih etsin.

Eğer onun şahane iltifatını kazanırsam Çinin süslü resimli yapısı ve meşhur İranlı ressamın eseri gibi olur. Onun, benim bu kitabımı mütalaaadan sıkılmayacağını umarım. Çünkü Gülistan can sıkıcı değildir. Özellikle başlangıçta bunu Saad bin Zengi'nin oğlu Ebubekir'in mübarek adına ithaf etmişimdir.

Düşüncemin gelini olan bu eser güzel olmadığından başını yere eğmiş yukarıya doğru tutamıyor. Yeis gözünü ayağının arkasına dikmiş utancından kaldıramıyor. Güzeller arasına katılıp kendini gösteremiyor.

Devrin annesi, senin gibi bir evlat dünyaya getirdiği için feleğin iki kat olmuş belini sevinçten doğruldu. Dünyayı yaratan Tanrı'nın, halkın işlerini görmek için değerli ve has bir kul yaratması tam anlamıyla bir hikmet ve büyük bir iyiliktir. Dünyada iyi bir adla yaşayan ve iyi bir isim bırakan ebedî yaşar, ölmez. Çünkü öldükten sonra hayırla anılır. Fazilet sahipleri seni ister methetsinler, ister etmesinler. Neden? Çünkü esasında güzel olan, güzel yaratılmış bir yüzü güzellik mütehasısı tarafından ve suni güzelliklerle güzelleştirmeye gerek ve ihtiyaç yoktur.

Görmüş geçirmiş, tecrübeli, olgun ve iyi yetişmiş yaşlı bir insan ilkönce düşünür sonra söz söyler. Düşünmeden söze başlama! İyi konuş. Geç konuşmada ne sakınca var? Düşün, sonra konuş. Gerekli kadar konuş. Başkaları seni susturmadan susmasını bil. İnsanlar, konuşmaları dolayısıyla hayvanlardan üstündür. Eğer iyi ve doğru bir söz söylemezsen hayvan senden daha üstün sayılır. Hele nasıl olur da ariflerin toplum yeri ve çok yüksek, çok derin bilgilerin merkezi bulunan Efendi Hazretlerinin divanında söz söylemeye cesaret ederim. Bu, şaka etmek gibi çirkin bir hareket olur. Bu, bir yüzüzlüktür ve değersiz sermayemi azizin huzuruna getirmek demektir. Mücevher satan kuyumcular çarşısına arpa boncuk getirmek gibi bir şeydir bu... Güneşin önünde lamba ışık vermez ve yüksek bir minare dağların eteğinde alçak kalır.

Bir kimse dik kafalık yapar ve benlik iddiasında bulunursa düşman her taraftan onun üzerine üşüşür. Sadi, düşkün, âciz ve serbest; kendi hâlinde ve kendi âleminde. Böyle bir adamla kimse savaştırmaz. İnsan önce düşünmeli sonra da konuşmalı. Nitekim öncelikle temel atılır, sonra onun üzerine duvar yapılır. Ben hurma ağacı diken ve hurma ağacından oda yaparım ama bostanda değil. Ben güzelim lakin Kenan'da değil...

Lokman Hekim'e: Hikmeti kimden öğrendin? diye sormuşlar.

O da şu cevabı vermiş:

— Ben hikmeti körlerden öğrendim. Çünkü körler değnekleriyle, bastonlarıyla bir yeri yoklamadan adım atmazlar.

Girmeden evvel çıkmayı düşün. Erkekliğini dene, sonra evlen.

Horoz kavgada çeviktir ama güçlü, kuvvetli, demir pençeli Doğan kuşunun karşısında ne yapabilir? Kedi, fare tutma hususunda aslan kesilir, fakat kaplanla karşılaştığı vakit fare olur.

Ellerinin altında çalışanların kusurlarına göz yuman, küçüklerin kabahatlerini açıklamaya çalışmayan şeflerin, patronların ahlâklarının yüksekliğine güvenerek bu kitaba muhtasar ve kısa olarak az rastlanan şeyler; eserler, hikâye ve şiirlerle geçmiş padişahların ahlâkları hakkında birkaç kelime sığdırabildik. Kıymetli ömrün bir kısmını buna harcadık. İşte Gülistan kitabının yazılıp yayınlanmasının sebebi budur. Yardım Tanrı'dandır.

Bedenim toprak olup her zerresi dağılıp bir yere düştüğü halde bu nazımla bu tertip yıllarca kalacaktır. Bizden bir nakış, bir iz kalsın diye bu kitabı yazdık. Çünkü biliyorum ki varlık bâki değildir. Meğer ki ancak bir gün Tanrı'yı tanıyan, vefalı bir insan çıkıp da bizim gibi dervişlere Allah'tan rahmet dileyecek ve böyle bir kimsenin bizi rahmetle anacağından da eminim ve bunu umarım.

Zorunluluk zamanında kaçmaya imkân kalmayınca insan en keskin kılıcın ucunu bile tutar. Hükümdar sormuş: Bu esir ne diyor?

Huzurda bulunan iyi ahlâklı vezirlerden biri şöyle demiş:

— Padişahım! Öfkesini yenen ve suçluyu af edenler için Cennet hazırlanmıştır. Bu, ayette de vardır.

Hükümdar acıyarak onu affetmiş. Birinci vezire itiraz eden başka bir vezir araya girmiş:

— Padişahım! Bize ve bizim gibilere yakışan Padişahımızın huzurunda yalan söylemeyip, doğru konuşmaktır. O size küfretti, yakışmaz sözler söyledi.

Hükümdarın bu ikinci vezirin sözlerinden cana sıkılarak şöyle demiş:

— Onun yalanını senin doğru sözünden daha çok beğendim. Onun yalanı icap hâle daha uygundur. Onda iyilik var. Seninkinde ise habislik ve kötülük var. İyilik dururken kötülükten çıkar? Eskiden söylenmiş meşhur bir sözdür bilmez misin? Hayırlı netice veren, bir işi iyi şekilde bitiren yalan söz, fenalığı çıkararak, fesatlık yaratan ve fitne koparan doğru sözden daha iyidir.

BEYİTLER VE KITALAR

BEYİT

Tanrı'ya karşı hakkıyla şükretmek kimin elinden ve dilinden gelebilir?

Ey Davut ailesi ve soyu, şükrediniz. Bana şükreden kullarım azdır...

KITA

Kulun yapacağı en iyi şeyi kendi kusurunu bilerek ön kabahatinden dolayı Allah'a özür dilemesidir. Yoksa ki Cenabı Hakka layıkıyla kulluğu kimse yapamaz ve Tanrı'ya karşı olan ödevini yerine getiremez:.

NESİR

Onun rahmet yağmuru her yeri sarmış ve esirgemediği nimet sofrasını her tarafa yaymıştır. Kullarının namus perdesini çirkin ve büyük günahla yırtmaz. Verdiği rızka inkârcı bir hata ile kesmez.

KITA

Ey görünmeyen hazinenden ateşe tapan Mecusilerle Hıristiyanlara rızık veren, onları rızksız bırakmayan Yüce Alla h! Düşmanlarını bile gözetiyorsun da dostlarını hiç bundan mahrum bırakır mısın? Nasıl mahrum bırakırsın?

NESİR

Tanrı, emirlerini tutan sabah rüzgârı döşemecisine zümrüt renginde yeşil yaygıları yay demiş ve bahar bulutu vadisine de bitki kızlarını yer beşiğinde besleyip yetiştirmesini emretmiştir. Ağaçlara Nevruz Bayramına mahsus şeref ve hediye giyimi olarak yeşil yapraklı uzun elbiseler giydirmiş, gelmek üzere bulunan Bahar'ı hoş geldiniz, diye karşılamak üzere dal çocuklarının başlarına çiçekten taç koymuş, kamışın özünü kendi kudretiyle üstün bal yapmış ve hurma çekirdeği de onun yetiştirmesiyle uzun ağaç olmuştur.

KITA

Sen avucuna bir ekmek, bir yiyecek geçirip onu gafletle yemeyesin diye bulut yel, güneş ve felek (durak) hep senin' için iş başında olup işleriyle meşgul oldukları ve Tanrı buyruğuna uydukları halde senin Tanrı'ya bağlı olmaman ve ona itaat etmemen insafa yakışmaz insafsızlıktır.

NESİR

Evrenin büyüğü, varlıkların kıvanç duyulanı, övünüleni, âlemlerin bereketi, insanların en temiz ve seçilmiş olan son Peygamber, kemaliyle yüksek makamlara ulaştı ve yüksek derecelere erişti. Güzelliğiyle karanlıkları aştı. Onun bütün huyları güzeldir. Ona ve ailesiyle soyuna salavat getiriniz. O, günah işleyenlerin günahlarının bağışlanmasını ve onların iyilere katılmasını dileyendir. Sözüne itaat edilendir, Peygamberdir, cömerttir, yakışıklıdır. Güzeli vücutlu ve güler yüzlü olup Peygamberlik alametiyle donatılmıştır.

Peygamber bir hadisinde şöyle der:

“Günahı yüzünden dünyada perişan olmuş bir günahkâr, kabul edileceğini umarak tövbe elini Ulu ve Yüce Tanrı'nın eşiğine doğru kaldırsa da, Tanrı ona önem vermezse, yine yalvarsa ve Tanrı tekrar ona bakmasa ve yüz vermese... O kul, bir daha ağlayıp sızlayarak dilekte bulunsa bu sefer Tanrı meleklerle şöyle buyurur:

— Ey benim meleklerim! Bu kulumun benden başka bir Tanrı'sı olmadığından ve ben onun, bunca yalvarıp yakarmasından utandığım, için onun duasını kabul ettim, istediğini yaptım ve onu bağışladım.

BEYİT

Tanrı'nın cömertliğine bak ve iyiliklerini gör! Kul günah işliyor.
Tanrı utanıyor,

KITA

Kimsenin iç yüzünü bilemezsin. Sen herkesi kanaat ehli ve dünyaya rağbet etmez kişi olarak bil. Emniyet ve Belediye menfurunun ev ve çadırın içinde ne işi var? Evin içine ne karıştır?

NİYAZ

İbadet edenler ibadetlerinin mükâfatını, tacirler de mallarının değerini ve bedelini isterler. Ben kulun ise ümit getirdim, ibadet değil. Dilenmeye geldim, ticarete değil. Sana yakışanı yap, bana yakışanı değil! Öldürsen de, suçumu bağışlasan da, başımı ve yüzümü eşliğine koydum. Kulun bir emri, hükmü ve teklifi olamaz, Ne buyurursan ben ona razıyım.

KITA

Günün her sabahında rüzgâr estiği vakit aczimi itiraf ve kabul ile yüzümü toprağa koyuyor ve şöyle diyorum:

— Allah'ım! Beni seni hiç unutmuyorum. Acaba sen, ben kulunu hiç hatırına getiriyor musun?

KITA

Maksat giyim ve kuşamda değildir. Başına taç koy ve omzuna da bayrak al. Zahitlik çul giymede değildir. Temiz zahit ol da atlas elbise giy. Allah'ı tanımak, kanaatkâr olmak ve dindarlık, dünyalıklara ve maddiyata heves etmemek ve şehveti terk etmekle olur. Elbise

giymeyip de bir hırka giymekle yetinmek değil. Zırh içinde yürekli insan gerek. Yoksa korkak adama savaş silahının ine faydası ve hayrı vardır?

İnsanlar elbisenin içinde nasıl bir kimse bulunduğunu nereden bilsinler. Mektubu içinde ne yazıldığını ancak yazan bilir. Dervişler kendi hâllerinde ve zararsız, insanlar olduklarından şüphelenmeyip arkadaşlığa kabul ettik. Dervişler eski bir hırka giyip halkın karşısına çıkarlar. Böyle bir eski hırka ile halkın karşısına çıkmaları. Onlar için de ahali için de yeter bir şeydir.. Yani eski bir hırka kâfidir. Bu bir dekindur.

Bir millet efradından biri bir cahillik ederse ne küçüğünün şeref ve haysiyeti kalır ne de büyüğünün. Bilmez misin ki bir öküz bir otlaktan geçip bir tarlaya girse, köyün bütün öküzleri tarlaya girmiş derler.

KITA

Ey gururlu adam! Ayıplarını koltuğunun altında saklayıp hüner ve marifetlerini avucunun içinde tutarı budala! Muhtaç kaldığın gün, kalpleri para ile nasıl satın alabilirsin?

Kendini düşünen, kendini beğenen adamın gözünde gurur perdesi olduğundan başkasına görünmez. Eğer o egoist adama Tanrı, gören bir göz lütuf buyursaydı kendinden daha âciz bir kimseyi göremez ve kendi gerçek durumuna ağlardı...

KITA

Ben herkese güzel görünürüm. Fakat içyüzümün kirliliğinden utanıp başımı yere eğiyorum. Halk, tavus kuşunu tüyleri güzeldir, süslüdür, renk renktir diye beğenir ama o ayağının çirkinliğinden dolayı utanır.

KITA

Dost, bana benden daha yakındır. Şaşılacak şey şudur: Ben ondan uzak bulunuyorum. Ne yapayım? Kime diyebilirim ki o, benim kucağında olduğu halde, ben ayrılı acısı çekiyorum.

Dinleyen kişi söylenen sözü anlamazsa konuşanda artık takat ve kudret arama... Syleyende neşe kalmaz. Birisi konuşurken iyice ilgilen ki o konuşan da istediği gibi konuşsun, açılsın.

BEYİT

Darlığa düşersen zayıflık gösterme. Düşmanlarının derisini ve dostlarının da kürklerini soy!

KITA

İyi insan olmak için mesele hırka, yamalı elbise giymekte değil. Eski bir elbise giymekle iş bitmiyor. Kendini kötü işlerden koru.. Başına kuzu derisinden bir Şey geçirmekle insan derviş olamaz. Sen ahlâka derviş ol da istersen başına Tatar külahı giy!

KITA

Eğer bir kimse Tanrı'nın niteliğini benden sorsa, ben ona şunu derim:

— Ben aşığım, Tanrı ise nişansızdır. Ne söyleyebilirim? Aşıklar, maşukların yolunda ve onların uğrunda ölmüşlerdir. lmşlerden ise ses çıkmaz...

KITA

Ey bülbül! Aşkı perveneden ğren! Pervane mumun alevi ve ışığı etrafında dönerek yandı, tutuştu; canı çıktı, fakat sesi çıkmadı. Bu davada olanlar ne istediklerini bilmiyorlar ve istemesini bilmiyorlar. Gerçeği bilen ise kavruldu, yanıp gitti ve ondan da bir haber geri gelmedi!

RUBAİ

Sen bu âciz adam bakıp saygı gösterdiğinden beri benim eserlerim güneşten daha çok şöhret buldu. Her ne kadar kusurlar bende var ise de Padişahın beğenip hoş gördüğü kusur bir hüner sayılır ve marifet yerine geçer.

NESİR

Tanrım! Okunan Kuran ayetleri hürmetine Müslümanların faydalanmaları için o Padişahın ömrünü uzat. Yaptığı güzel işlerin sevabını fazlasıyla ver, birkaç misli artır. Onu sevenlerin ve valilerinin derecelerini yükselt. Düşmanlarını, ona kin besleyenleri kahret. Tanrım! Onun ülkesinde güvenlik temin et ve oğlunu koru.

KITA

Benim gurbet illerinde uzun bir zaman neden dolaştığımı bilmezsin. Çünkü utanılacak Moğol istilasası yüzünden, ortalığı Arap saçığı gibi karma karışık ve birbirine girmiş görerek bulunduğum yerden dışarı çıktım. Hepsi de insanoğulları idi ama, kurtlar gibi kan içici ve keskin, sivri pençeli idiler. Bu halk içerlerinde yani içten ahlâkça melek gibi güzel tabiatlı fakat dışlarında yani dıştan savaşçı aslanlar gibiydiler. Vatanıma geri döndükten sonra ülkeyi rahat buldum ve ortalığı yatışmış gördüm. Kaplanlar, kaplanlık huyunu, yırtıcılık ruhunu bırakmışlardı. Evet işte ilk gördüğüm zamanlar ortalık böyle altüst olmuş, darlıkla dolu idi, kargaşalık hüküm sürüyordu.

Fakat adil Padişah Atabey Ebubekir Saad bin Zengi devrinde her taraf sükûnet bulmuş ve emniyet içinde idi.

KITA

Başında senin gibi Tanrı'nın bir gölgesi buldukça Fars ülkesine zamanın felaketinden, dünyanın üzüntüsünden bir kaygı yoktur. Bugün şu uzayıp giden yeryüzünde senin eşiğin gibi halka hakkın rızası ve isteği üzere muamelede bulunan başka bir yeri kimse gösteremez. Sana zavallıların hatırlarını takip etmek yakışıır. Bize düşen şükretmektir ve dünyayı yaratan Tanrı'ya da iyi mükâfatlar vermek yaraşır.

Tanrım! Toprakla rüzgâr, yani dünya durdukça Fars ülkesini kargaşalık belasından koru! Fars topraklarını işgal rüzgârından muhafaza et!

NESİR

Bir köşeye çekilip oturmayı, elimi eteğimi çekerek görüşmek ve konuşmaktan kendimi alıkoymayı düşündüm. Defteri darmadağınık sözlerden yıkayıp temizleyeyim, yazdıklarımı sileyim de bundan sonra bu gibi perişan sözler söylemeyeyim ve böyle yazılar yazmayayım, dedim, ama heyhat!

BEYİT

Bir köşede oturan dili kesilmiş bir dilsiz veya sağır bir kimse diline hükmü geçmeyen insandan daha iyidir!

BEYİT

Bugün söz söylemek mümkün iken söyle, tatlı konuş. Çünkü yarın ecelin habercisi ve emir kulu gelince hâliyle dilini kısacak ve mecburen susacaksın. Çünkü bu kaderin bir hükmüdür.

NESİR

Arkadaşlarımdan birisi diğer bir arkadaşına demiş ki:

— Sadi iyice azmetmiş, bundan sonra ömrünün kalan kısmını ibadetle geçirecek ve kimse ile konuşmayacakmış. Yapabilirsen sen de böyle yap. Halktan uzaklaş!

Arkadaşım şöyle cevap vermiş:

— Tanrı'nın büyüklüğüne ve eski olanı arkadaşlığımıza yemin olsun ki Sadi eskiden bildiğimiz ye alıştığımız gibi, meşhur olduğu gibi konuşmazsa ısrar eder buradan bir an ayrılmam ve bir adım atmam. Başka türlüünü kabul etmem.

Dostları gücendirmek cehalettir. Yemin etmişse kefarete vermek kolaydır. Alinin kılıcının kınında durması ve Sadi'nin dilinin ağzının damağında kalması doğru yola aykırdır ve akıllı adamların düşüncelerinin aksinedir.

Ey akıllı kişi! Ağızdaki dil nedir? Hüner ve marifet sahibinin hazinesinin kapısının anahtarıdır. Kapı kapalı olursa kim ne bilir, kini ne bilecek ki içerde kuyumcu, cevahirici mi var, yoksa hırdavatçı, mı?

KITA

Akıllı kimsenin yanında susmak edebi icâbidır ve terbiye böyle gerektirir ama gerektiğinde sözü söylemeli. İki şey hafifliktir: Birisi konuşulacağı ve söylenileceği vakit susmak diğeri de susmak icap ettiği zaman söz söylemek.

BEYİT

Kavga ettiğin zaman öyle birisiyle kavga et ki ne ona ihtiyacın! olsun ne de ondan korkun.

KITA

İki akıllı başında kimse arasında kavga olamaz ve inat edemezler. Akıllı insan kafası boş, bir zevzekle çekişmez. Cahil kaba konuşup sert muamele eder ve hoyratlık yaparsa akıllı insan onu yumuşatır ve gönlünü alır. Halden anlayan iki adam, aralarında bir kılı muhafaza ederler ve onu koparamazlar. İki kişiden biri hoyrat, serkeş ve ötekisi sağ duygulu ise böyle hareket ederler. Her ikisi de cahilse aralarında bir zincir de bulunsa onu kırar, koparırlar.

KITA

Bir söz ne kadar gönül çekici, yürek açıcı ve tatlı, hoş bile olsa ve çok beğenilse yine de onu tekrarlamazsan çok iyi edersin. Nitekim bir yemekte, helva bile bir kere yenilir ve bir defa yenildi mi kâfidir. Birisi konuşurken sözünü bitirmeden başkası onun sözünü kesip konuşmaya başlayınca işte o zaman o adam cahilliğini göstermiş ve meydana vurmuş olur. Bir sözün başı ve sonu vardır. Söz arasında konuşma. Birisi sözünü bitirmeden sen konuşmaya başlama ve söze girişme. Kültürlü, tedbirli ve zeki bir kimse, başkaları susmadan söz söylemez.

Dirayetli kimse bildiğini söylemez. Padişahın sırrını açığa vurmak insanın hayatına mal olur. Bir insanın, hayatıyla oynaması da doğru bir şey değildir. Başına iş açma ve hayatınla oynama.

BEYİT

Ağaçların üzerindeki yapraktan gömlekler mutlu insanların bayramlık elbiseleri gibidir.

KITA

Bulut ab-ı hayat yağdırsa yine de söğüt ağacından bir yemiş yiyemezsin! Çünkü söğüt ağacı yemiş vermez. Alçak ve sütü bozuk kimse ile vakit geçirme. Çünkü, hasır kamışından şeker yiyemezsin.

KITA

Pena bir demir ve çelikten nasıl ki iyi bir kılıç yapılamazsa soysuz bir insan da terbiye ile adam olamaz. Şüphesiz ki yağmur çok güzel ve faydalı bir şeydir ve herkes de bunu kabul eder. Fakat yağmur bu kadar iyi birşey olduğu halde onun yağmasıyla bağ ve bahçede lale, çorak yerde ise çör çöp meydana çıkar.

KITA

Çorak yerde sümbül yetişmez. Onun için boşuna uğraşma. Kötülere iyilik yapmak demek iyilere kötülük etmek demektir.

BEYİT

Orduyu ve milleti canla başla sevmek ve onları beslemek,, onlara iyi bakmak gerekir. Padişah, ordu ve millet sayesinde baş olur, hükümdarlık eder.

MESNEVİ

Nasıl ki. kurt çobanlık edemezse zalim adam da padi şahlık edemez. Zulmün temelini atan hükümdar kendi mülk. ve saltanat duvarının temelini kazmış olur.

KITA

Halka zulmeden bir yönetici, felaket gününde dostları bile güçlü düşman kesilirler. Halkla iyi geçin. Halka iyi davran. Böyle yaparsan düşmanın savaşından korunursun. Çünkü adil bir yöneticinin bütün halkı onun için bir ordu olur.

KITA

Ey karnı tok insan! Arpa ekmeği senin hoşuna gitmez. Hâlbuki senin yanında sana çirkin görünen benim sevgilimdir.

Cennet hurilerine göre Araf bir Cehennemdir. Cehennemdekilere sorsan Araf Cennettir!

BEYİT

Koynunda sevgilisi bulunanla, gözlerini kapıya dikip sevgilisini bekleyen arasında büyük fark vardır!

KITA

Ey akli başında olan kimse, senden korkandan kork. Hatta, onun gibi yüz kişiyle başa çıkabilecek bir güçte olsan yine de kork! Görmüyor musun ki kedi âciz kalınca pençesiyle kaplanan gözünü oyar. Yılan neden çobanın ayağını sokar? Çünkü çobanın onun başını taşla ezeceğini zanneder.

KITA

Ecelin eli ölüm davulunu çaldı. Ey benim her iki gözüm başıma veda ediniz. Ey benim avucum, elim, bileğim ve kolum birbirinizle vedalaşınız. Düşmanlarım sevinsinler; istedikleri oldu. İşte ben ölüyorum. Ey dostlarım, bakın, dikkat edin, ömrüm ve hayatım cehaletle geçti. Yapılmaması gerekli şeyleri yapmazlık etmedim. Yani

öleceğimi düşünerek bir takım günahlardan çekinmeliydim. Ben yapmadım fakat siz sakininiz ve beni de affediniz.

BEYİT

İster zengin, ister fakir herkes bu kapının ve bu toprağın kölesidir. Hatta zengin olanlar daha da muhtaçtırlar.

MESNEVİ

İnsanlar bir bedenin organları gibidirler. Çünkü yaratılışları bir mayadandır. Bir cevherden yaratılmışlardır. Günün birinde vücuttaki o organlardan biri ağrırsa öteki organlar da rahatsız olur. Başkalarımın ıstırabından acı duymazsan sen insan diye adlandırılmaya layık olmazsın.

KITA

Bir zalimi bütün bir günün yarısı uyuyor gördüm.

Dedim ki:

— Bu bir fitnedir. İyi ki uyuyor. Uyuması uyanıklığından, daha iyi olan kimsenin böyle kötü yaşayacağına ölmesi daha hayırlıdır.

KITA

Hicaz'da Kabe yolunda susayan kimselerin bir tuzlu su başında toplandıklarını kimse görmemiştir. Tatlı suyu bulunan bir çeşme başına ise, insanlar da üşüşürler kuşlarla karıncalar da. Çünkü kuş, yem bulunan yere gider, bir şey bulunmayan yere değil!

BEYİT

Askere para ver ki o da icabında başını, versin. Vermezsen o da başını alıp savuşur, başka bir yere gider.

Karnı tok yiğit şiddetle saldırır. Karnı aç yiğit ise şiddetle kaçır.

NESİR

Padişaha şaklaban olan kimse bazen altın bulursa da bazen de başı gider.

Bilginler demişlerdir ki:

— Padişahların günü gününe uymaz. Huyları daima değişir. Bundan sakınmak gerek. Çünkü selam verirsen incinirler, sövsen hediye verirler. Çok hoşluk, tatlı dil ve zariflik, şakacılık şaklabanlar için hünerdir ama bilgili ve akıllı adamlar için ayıptır.

Sen kendi vakarını koru! Kendi kadir ve kıymetini bil. Oyunu, şakayı nedimlere bırak.

KITA

Kabe ihtiyaçlar kıblesi olduğu için halk onu uzak ülkelerden ve nice uzak yerlerden kalkarak onu görmeye ve ziyarete gelirler. Makam sahipleri garibanlara tahammül etmelidirler! Çünkü yemiş vermeyen bir ağaca kimse taş atmaz.

KITA

Halka zulmetmekle yaşayan zalim dünyada kalmaz. Nihayet bir gün ölür, gider, lakin o daima lanetle anılar ve ona edilen lanet daimi kalır.

BEYİT

Her zaman sana teveccüh ve iltifat gösteren bir kimse, ömründe bir kere sitem ederse onu affetmesini bilmelisin! Halktan bir zarar görüyorsan incinme. Çünkü insan, dostluğunu ve düşmanın düşmanlığını Tanrı'dan bil, çünkü her ikisinin de kalbi onun tasarruf elindedir. Her ne kadar atılan ok yaydan geçerse de akıllı insan oku yaydan bilmez, yayı tutan kimseden bilir.

KITA

Uzun yıllar ve ömürler boyunca halk bu toprak üzerinden başımızı çigneyerek geçeceklerdir. Bu saltanat nasıl elden ele bize kadar gelmişse böylece bizden sonra da başkalarının ellerine geçecektir.

KITA

Vefa denilen şey bu dünyada ya hiç yoktur, kuru bir söz ve boş bir laftan ibarettir, yahut artık bu zamanda vefalı insan kalmamıştır. Benden ok atmayı öğrenen bir şahsın sonunda okunu atmak için beni nişan almadığı hiç görülmemiştir.

KITA

Dostların gönlünü elde etmek için babadan kalan bostanı satmak daha iyidir. İyilik isteyen kimselerin yemek tencerelerini kaynatmak için evlerindeki eşyayı yakmaları daha hayırlıdır. Kötü niyetli insana bile iyilik etmek daha uygundur. Köpeğin ağzını lokma ile kapatmalı ki havlamasın!

KITA

Kükremiş ve saldırgan fille savaşmak aklın alacağı ve akıllı insanların kabul edecekleri bir hareket değildir. Böyle Bir kimseye mert demezler ve bu hareket mertlik değildir. Mert adam kimdir ve mertlik nedir bilir misin? Öfkelenildiği vakit bile hakikatten ayrılmamak. İşte mertlik budur. Hiddetlendiği sırada yanlış konuşmayan, mert adam da işte böyledir.

KITA

Elinden geldiği kadar bir kimseye dert verme! Kalbini kırma. Çünkü bu yolda dikenler vardır. Yüreği sızlar. Muhtaç bir fakirin işini gör. Çünkü senin de yapılacak işlerin olur.

KITA

Nice süratli koşan atlar, yarı yolda kaldılar. Fakat topal eşek ulaşacağı yere vardı. Yine bunun gibi nice sağlam insanlar ölüp topraklara gömüldüler, fakat yaralı ölmedi, yaşadı.

KITA

Fıstığın içi gibi sandığın kimse kabuk üstüne kabuk bir soğanmış ve içi yokmuş meğerse. Kalpleri insanlara dönük sofular arkalarını kibleye dönüp namaz kılarlar. Bir kul, Tanrı'nın huzuruna çıkıp ta Allah'ına hitap eder ve mnacatta bulunurken yalnız ve yalnız Tanrı'yı aklına getirmeli. Başka bir şeyi ve başka bir kimseyi düşünmemeli.

BEYİT

Paslı bir demirin pasını cila ile gidermek mümkün değildir. Kara kalpli bir kimseye dert anlatmanın ne faydası vardır? Demir ivi taşa girer ve taşı deler mi?

KITA

Mutluluk zamanlarında kalbi kırılanların gönlünü al. ylelerin gönlünü almakla başa gelecek bela ortadan kalkar. Dilenci senden yalvararak bir şeyi isteyecek olursa ver. Vermediğin takdirde bir zalim çıkar senden zorla alır.

ŐİİR

Ey zevksiz insan! Őarkı söyleyenin sesi ve çalgı alanın çaldığı sazın sesi hoş ise tatlı bir şekilde dinlenir, insan zevk alır. Fakat senin susman daha tatlı ve daha zevklidir. Senin ne sazından ne sesinden ve sözünden kimse bir zevk almıyor. Ancak kalkıp gittiğin zaman artık kendin susacağı ve algını da durduracağı için topluluk haz duyar. Tatlı bir ağızdan çıkan ve tatlı bir dudaktan dökülen güzel bir ses, musiki fennine uysa da uymasa da gönül okşar. Lakin bir ses ister Uşşak veya İsfahan makamından olsun, ister Hicaz, iğrenç bir alđıcının

ağızından çıkar ve sazından dökülürse değil yalnız zevk vermez hatta insan iğrenir.

KITA

Akıllı insan, şaka ile söylenen sözden bile ders alır ve istifade eder, bir hisse kapar. Cahile yüz kez dahiyane söz söyleyen kulağına girmez, ona vız gelir, masal sanır.

KITA

Kıskançlar ve kötülük düşünenler benim gibi bir zavallıda kusur arıyorlar. Bazen beni öldürmek istiyorlar, bazen de oturup kalkıp hakkımda kötülük düşünüyorlar. Sen iyi olda bırak halk kötü desin. Böylesi, kötü olup da halkın gözünde iyi görünmekten daha iyidir.

Ben kendimi komşularımdan gizleyebilirim, fakat Tanrı'dan gizleyemem. Çünkü o benim her türlü esrarıma vakıftır. Bazı insanlar vardır ki halk, onların kusurlarını görüp öteye beriye yaymasınlar, diye odalarına kapanıp gizlenirler ve kapılarını kaparlar. Böyle bir yere kapanmak ve kapı kapamakla iş bitmiyor ki... Bunun ne faydası var sanki? Çünkü Ulu Tanrı gizliyi de, açık olanı da bilir.

KITA

Gönlün her saat bir yere kayıyorsa yalnız da kalsan ve ibadet için bir köşeye de çekilsen ne keyif edebilir, zevk alabilir; ne de safa sürebilirsin. Malın, bir makamın ve ticaretin bile olsa mademki Allah'a yüzünü dönmüşsün, o halde ibadet için bir köşeye çekilip yalnızsın, tek basmasın demektir.

MESNEVİ

Dünya ve nimetleri olmasa dertleniriz. Olduğu zaman da ona bağlarız. Bu dünyada insanın başında, huzursuzluk ve gönül acılarından daha berbat bir bela yoktur. Zenginlik istiyorsan kanattan başka bir şey isteme... Çünkü kanaat, insanın başına konmuş bir devlettir. Bir zengin, fakirlere etek dolusu altın verecek olursa onun bu

yüzden kazanacağı sevaba tamah etme. Çünkü büyüklerden işittiğim, bir söz vardır, o da şudur:

— Dervişin sabrı, zenginın bahşışinden daha iyidir.

KITA

Büyük insanları ziyarete gitmek ayıp değildir. Yalnız sıklıkla giderek usandırıp yeter dedirtmemek lazım. Kabahatlerinden dolayı kendini ayıplarsan kimse seni ayıplamaz.

KITA

Ey akıllı insan! Karın, yelin hapishanesidir. Akıl başında olan onu bağlı tutmaz. Yel, karında buruntu ve gurultu yaparsa onu koyuver, salıver; çıksın gitsin. Çünkü karındaki yel gönle yüküdür! İnsana uymayan ters adam, yanından çıkıp gitmek isterse alıkoyma... Bırak gitsin!

KITA

Tanrı'dan başka kimse ile meşgul olmayayım, diyor ve insanlardan uzaklaşıp dağlara ve çöllere kaçıyordum. Sen şu işe bak ki şimdi burada bir takım hayvan sürüleriyle geçinmeye mecburum. Hâlimi ben ne söyleyeyim, sen anla! Dostların yanında zincirle bağlanıp kalmak yabancılarla, birlikte bağ, bahçede safa sürmekten daha iyidir.

BEYİT

Zahide para gerekmez. Zahit bunları alırsa almayanını ara bul! Gerçek zahit, vakıf ekmeğini yemez ve dilenmez. Gerçek güzelin, elinde firuze yüzük ve kulağında küpe olmasa da güzeldir. Ona firuze yerine güzel parmak ve küpe yerine güzel kulak yeter.

Gerçek âbidin içi ve düşüncesi güzel olmalı. Onun varsın tekke lokması veya saray ekmeği olmasın. Olmazsa ne çıkar? Güzel bir kadının varsın kulağında küpe, parmağında yüzük olmasın. Olmazsa ne

çıkar? Onun gerçek kadınlığı ve tabii güzelliği ona yeter. Benim bir şeyim varken ikincisini istediğim vakit bana zahit demezlerse haklıdırlar.

KITA

Gerçek Allah dostları, arif ve zahitler, ekmeği bir köşeye çekilip kalp huzuru ve gönül rahatlığıyla ibadet etmek için alırlar. Yoksa ibadet köşesine çekilip, oturup yemek için toplanmazlar. Zevk ve safa ile yaşayıp keyfine düşkün bir âlim, yolunu sapıtmış bir kimsedir. Başkasına nasıl yol gösterebilir? Fakat, bir âlimin hareketi sözüne uymasa da sen yine de onu can kulağıyla dinle. Uyuyan bir kimseyi, uyuyan bir kimse uyandıramaz. İddiası boş bir iddia ve manasız, saçma, bir sözdür. İnsan oğlu duvarın üzerine yazılan öğüdü bile kulağına küpe olarak takımlıdır.

KITA

Bir günahkârı gördüğün vakit onun o kabahatini görmezlikten gel ve ona karşı tahammül göster ve iyi muamele et, kendini ona karşı tut. Ey sabah akşam ibadetle uğraşan kimse! Günahkârdan yüz çevirme! Ona affedici, bağışlayıcı gözle bak. Eğer ben gayretli bir kişi değilsem hamiyetsiz ve fena bir kimse isem sen iyi ol, yanımdan geçerken bana iyi davran. Adamlık budur ye erkeklik bunu icap ettirir. Başına bir felaket gelirse tahammül et. Af ile günahı temizlenirsin. Ey kardeş! Mademki sonunda toprak olacak ve toprak hâline geleceksin, o halde ölmeden evvel toprak ol.

KITA

Ey kanaat! Beni zengin et. Çünkü senden daha üstün bir nimet yoktur. Sabır bir hazinedir ve lokman bu yolu tutmuş, seçmiş ve sabırlı olmayı kabul etmiştir. Sabrı olmayanın hikmeti yoktur.

KITA

Yama yamamak ve sabır köşesinden ayrılmamak, elbise edinmek içini zenginlere tezkere yazmaktan daha iyidir. Doğrusuna bakacak olursan komşu şefaatiyle Cennete gitmek, Cehennem azabına eşittir.

BEYİT

Yemek, yaşamak ve Tanrı nimetlerini şükür ile anmak içindir. Hâlbuki sence ve sana göre insan yemek için yaşar. Bir kimse az yemek yemeye alışmış ise karşılaşacağı sıkıntıları kolaylıkla yenebilir. Bolluğa, rahatlığa alışan kendine, boğazına düşkün olan da dar gününde sıkıntı ile ölür, gider. Ne o kadar çok ye ki burnundan gelsin ve kusasın, ne de o kadar az ye ki zayıflıktan canan çıksın. Yemek nefis için gerekli ve haz veren bir şeydir, ama haddinden fazla yenirse insana acı verir. Zoraki gül şekeri bile yesen insana zararı dokunur. Acıkıp kuru ekmek yesen gül şekeri yerine geçer.

KITA

Kapıcıların verdiği cefayı çekmektense vezirin iyiliklerinden vazgeçip mahrum kalmak daha iyidir. Kasapların ağır sözlerini duymaktansa ete hasret çekip ölmek daha iyidir.

KITA

Geçinemediğinden dolayı dostunun yanına asık bir çehre ile gitme. Böyle gidersen hayat ona da zehir olur. Bir dilekte bulunmak için giderken neşeli git. Güler yüzlü insanın dileği reddedilmez.

KITA

Aslan, mağarada açlıktan ölse köpeğin artığını yemez. Zorluğa, açlığa dayan, göğüs ger, fakat bir alçağa avuç açma!

Değersiz bir adam Feridun gibi mal, mülk salibi de olsa onu insan sayma ve ona kıymet verme.

Değersiz lir kimsenin giydiği ipekli elbise duvara sürülmüş boya ve yaldız gibidir.

KITA

Kumların aktığı kuru çölde, susuz adamın ağzında ister inci bulunsun isterse sedef... Bunun ne önemi var? Yanında yiyeceği bulunmayıp takati kesilen insanın kemerinde ister altın bulunmuş ister kiremit, tuğla parçası. Ne değeri var ve ne fark eder? Karnı tok adama, kızarmış tavuk, tere yaprağından daha değersiz görünür. Bir dünyalığı olmayan kimsenin gözünde de pişmiş şalgam, tavuk kebabı gibidir.

KITA

Tathılıkla halledilmeyen bir iş sonunda çaresizlikten saygısızlığa dökülür ve zorla halledilir. Kendine acımayana kimse acımaz.

KITA

İnsan, dua zamanı duasını yapmalı, kerem zamanı da eli cebine gitmeli. Aksi takdirde dua etmenin, göklere el açıp kaldırmanın, yalvarıp yakarmanın ne faydası var? Elde ettiğin altın ve gümüşten elinde bulunan, nimet ve servetten başkalarını da faydalandır. Sen, kendin de ondan istifade et. İster, bir kerpici altından, ister öbür tuğlası gümüşten olsun, bu evi günün birinde bırakıp gideceğini bil ve bunu aklına getir.

HİKMET

Rızkı olmayan balıkçı, Dicle'de balık tutamaz. Eceli gelmeyen balık da karada ölmez!

KITA

Şerefli bir insan varını yoğunu kaybetse bile onun yüksek mevki alçalır, öz ve değerli varlığı da küçülür sanma. Bir Yahudi evinin eşğine gümüş döşeyip oraya altın çivi çaktırsa o Yahudi ne ise yine odur: Şereflemez, haysiyeti ve şanı yükselmez.

BEYİT

Tamah, akıllı adamın basiret gözünü bağlar. Kuşla balık tamahla tuzğa ağa düşerler. Bir işin kavga ile sonuçlanacağını anlar anlamaz sabret, tahammül göster ve bu suretle kavga kapısı kapanır. İnat, haksızlık ve düşmanlık gördüğün, vakit nazik ol. Çünkü keskin kılıç yumuşak ipeği kesemez. İnsan tatlılıkla bir fili kılla yedebilir. Birinin canını sıkıtığın zamanı iyice bilmiş ol ki senin de canını sıkacaklardır. Kalenin burcuna taş atarsan oradan sana da taş atarlar.

Sivrisinekler çoğalınca iri yarı, güçlü kuvvetli ve sert derili kaba fili bütün o sağlamlığına ve çevikliğine rağmen sokarlar ve karıncalar, bir araya gelip birleşince kükremiş aralanın derisini yüzerler.

Yılanın huyunu öğrendiğimden beri ondan asla emin olarak oturmam. İnsanın gözüne dost görünen düşmanın dış ısırtığı daha kötü bir yaradır.

Yırtıcı ve kızgın aslan, mağara kapısında ne bulup yer? Bunun gibi vurulmuş Doğan kuşu ne avlayıp da yiyeceğini çıkarabilir? Eğer sen evinin içinde av avlamak istiyorsan el ve ayağın örümcek gibi olur, ancak ve ancak sinek tutar ve avlayabilirsin.

Avcı daima çakal tutup götürmez. Bir de bakarsın ki bir gün olur onu kaplan paralar.

KITA

Ey aşâğılık nefesine yenilen adam, erkeklik iddiasını bırak. Ne diye yiğitlikten, kahramanlıktan dem vuruyorsun? Elinden gelirse bir ağız tatlandırmaya bak. Yoksa bir ağza yumruk atmak erkeklik değildir. Filin alnını yırtan kimse erkek değildir ve onda mertlik hassası yoktur. İnsanoğlu topraktan yaratılmıştır Toprak gibi alçakgönüllü olmazsa insan değildir. Akriban Allah'ı tanımıyorsa akrabalığı kes. Onunla ilgiyi kesmek, akrabalık sevgisinden daha iyidir. Tanrı'yı tanımayan bin akraba, onu tanıyan dosta feda olsun.

KITA

Dış görünüşe bakıldığında dervişlerin elbiseleri yırtık pırtık ve saçları da yolunmuş, kazınmıştır. Gerçekte ise nefisleri ölmüş, fakat gönülleri taze ve diridir. Oturup kalkıp kibirli bir şekilde bir iddiada bulunan, atıp tutan bir kimse bir itirazla karşılaştığı vakit onunla kavgaya tutuşur. Bir dağdan bir değirmen taşı yuvarlandığı zaman o yoldan kalkıp çekilen insan, arif değildir.

Dervişlerin tuttukları yol ondur ve şunlardır:

- 1- Zikretmek
- 2- Şükretmek
- 3- Hizmette bulunmak
- 4- İbadet ve alçakgönüllülük
- 5- Kanaat
- 6- Allah'ı tanıma ve Allah'ın birliğine inanma
- 7- İşi Tanrı'ya bırakıp kadere razı olma
- 8- Razı olma ve boyun eğme
- 9- Sabır

10- Diğerkamlık, yani kendinden geçip başkasını kendisine tercih etmek.

Bu sıfatları haiz olan kimse hakiki derviş sayılır, kaftan da giyse dervіştir hırkada., fakat bir de böylesi vardır:

Geveze saçma sapan ve münasebetsiz konuşan, ne ibadet eder ne de niyazda bulunur. Zevkine ve keyfine tabi, gündüzleri şehvete ve geceleri de gaflet uykusuna düşkün, önüne konulanı yiyen ve ağzına geleni söyleyen, derviş abası giyse bile yine de derviş değildir.

Ey içi iyilikten mahrum, fakat dışından riya elbisesi giyen adam! Hasırın üzerinde oturuyorsun, kapına yedi renkli perde asmak nene gerek?

KITA

Bir makama ulaşan ve önemli, üzücü işleri bulunan bir kimse boş vakit bulup da dostlarıyla görüşmezler ve görüşemezler. Görevden

alınıp da yalnız kaldıkları ve âciz kaldıkları zaman, dertlerini dökmek ve içlerinin acıması için dostlarını arar ve onlarla görüşmek isterler.

KITA

Devlet, varlık, yükselme, öyle iş bilmekle değildir. Bu bir Tanrı vergisidir. Çok rastlanmıştı. Dünyada nice akılsız insanlar yükselmişler, kıymetlenmişler, sevilmişler, rağbette olmuşlar, fakat buna mukabil nice akıllı başında kimseler hor görülmüşler ve hakarete uğramışlardır. Kimyager tasa ile, sıkıntı ile ölmüş; fakat ahmak adam bir viranede define bulmuştur.

KITA

Ağzı kokmuş bir kimsenin artığı olduğu zaman, susamış bir insanın gönlü parlak, temiz ve iyi suyu da istemez. Susamış bir insan, çıbanlı bir kimsenin ağzına değmiş bardaktan su içer mi?

KITA

Mademki saadet, felaket, darlık, ferahlık... Netice itibariyle her şey geçici şeylerdir, o halde senin iyi isminin de daima hatırlanması geçmişteki insanların iyiliklerini an ve kötü yönlerini anma!

GÜLİSTAN'DAN HİKÂYELER

GÜL VE KOKUSU

Zevk sahibi ve gönül ehlerinden bir Allah âşığı, başını yakasının içine çekmiş etrafı kolluyordu ve araştırıp bulma denizine dalmıştı. İlham almak ve bir sırrı keşfetmek istiyordu. Doğal hâline geldiği zaman açık yürekli bir arkadaşı ona seslendi:

— Bulduğun gül bahçesinden bize ne getirdin?

Dindar adam şu cevabı verdi:

— Gül ağacına varır varmaz aklımdaydı. Dostlarıma hediye vermek üzere eteğimi gül ile doldurmayı düşünmüştüm. Fakat oraya yetişir yetişmez gülün kokusu beni o kadar sarhoş etti ki eteğimi elimden kaçırdım!

İYİ ARKADAŞ

Bir gün hamamda sevimli bir insan, bir dost bana güzel kokulu bir kil parçası verdi. Kiler sen mis misin, yoksa amber misin? Senin gönül çekici güzel kokunla mest oldum, dedim. O da baha şu cevabı verdi:

— Ben, basit bir kildim Fakat bir süre gülle arkadaşlık ettim. Gül gibi bir arkadaşla oturmak, düşüp kalkmak ve beraber bulunmak bir olgunluk bir erginliktir. Gülün o yüksek değeri beni etkiledi. Yoksa ben o bildiğin adi bir toprak parçasıyım.

DÜNYA MALI KİMSEYE KALMAZ

Padişahlardan biri Gazneli Mahmut'u onun ölümünden yüz yıl sonra rüyasında görmüş. Bakmış ki bütün vücudu dökülmüş, toprak, olmuş. Yalnız gözleri göz oyuğunda olduğu gibi duruyor, dönüyor ve bakıyor.

Rüya tabircileri bu rüyayı bir türlü tabir edememişler, âciz kalmışlar. Yalnız bir derviş huzura kabul edilerek şu maruzatta bulunmuş:

— Gözlerinin olduğu gibi açık kalmasının ve durup bakmasının sebebi şudur: O, hasedinden mülkünün başkalarının elinde olduğuna merak ediyor.

Nice adı şanı meşhur kimseler toprağın altındadır. Onların varlıklarından yeryüzünde hiçbir iz kalmamıştır. O ihtiyarın yani Sultan Mahmut'un leş gibi cesedini de toprağın altına teslim ettiler. Toprak onu öyle yedi ki kemiği bile kalmadı. Fakat Nuşirevan da öldü, üstünden çok uzun yıllar geçti fakat mübarek adı hâlâ yaşamakta ve kendisi hayırla anılmaktadır. Çünkü adaletle iş görüyordu.

Ey arkadaş! Filan adaM öldü haberi duyulmadan ömrü, fırsat bil ve hayır işle, iyilik yap.

ŞEHZADE

Şehzadenin biri kısa boylu ve yakışkızsızmış. Fakat Şehzadenin diğer kardeşleri ise uzun boylu ve güzel yüzlüymüş. Bir seferinde babası ona; ondan hoşlanmaz, iğrenir ve hakir görür bir gözle bakmış. Zeki çocuk işin farkına varmış ve şöyle demiş:

— Babacığım! Akıllı boysuz, akılsız ve cahil boyludan daha iyidir ve üstündür. Her uzun boylu bir kıymet ve anlam ifade etmez. Bir insanın uzun boylu olmasının, değerce de iyi olmasına bir delil teşkil etmez. Koyun temizdir ama fil pistir. Dünyadaki dağlar içinde en küçüğü Tur dağıdır. Fakat Hakkın yanında onun kadir ve kıymeti vardır. Öteki dağlar bu mertebeye erişememişlerdir.

Hiç işitmedin mi ki, bir gün zayıf bir bilgin şişman bir budalaya şöyle demiş: Arap atı da zayıf ama ahırdaki toplu eşekten daha iyidir ve daha çok işe yarar. Babası olan Padişah, oğlunun bu haklı sözlerine gülmüş, devlet erkânı pek beğenmişler ve kardeşleri yürekten incinmiş.

Bir insan ağzını açıp konuşmaya başlamadıkça ve söz söylemedikçe kusuru da bilgisi de gizli kalır, belli olmaz. Kısa boylu ağaçların bulunduğu her ormanı boş sanma! Belki de orada bir kaplan gizlenmiş, uyumaktadır.

Duyduğuma göre o sıralarda kuvvetli bir düşman o Padişaha savaş açmış ve memleketine saldırmış. İki ordu karşılaşınca ilkönce ortaya çıkıp ileri atılarak atını meydana süren, koşturan, oynatan Padişahın o hakir gördüğü kısa boylu oğlu olmuş ve şöyle söylemiş:

— Savaş gününde arkası görünen, yani meydandan kaçan ben değilim. Benim arkamı görmezsin, çünkü ben meydandan kaçan biri

değilim. Beri toprak üzerinde başı kanlı görünen kimseyim. Savaşa giren kanıyla oynar. Kaçan ise ordusunun kanıyla oynuyor, demektir.

Şehzade bu sözleri söyledikten sonra, düşman askerlerine hücum ederek düşmanın işe yarayan adamlarından bir kaçını öldürmüştü. Sonra babasının huzuruna gelerek elini öpmüştü ve şöyle demişti:

— Babacığım, ben sana kötü görünmüştüm. Sakın şişmanlığı iriliği bir hüner sayma! Savaş meydanında zayıf at iş görür, beşli öküz bir işe yaramaz.

Anlatırlar ki, düşman askeri sayı bakımından çokmuş. Bunlar ise azdır. Hatta askerin bir kısmı kaçmayı tasarlamışlar.

Şehzade şöyle haykırması:

— Yiğitler çalışın, savaşın da kadın elbisesi giymeyin.

Onun bu sözleri askerleri coşturmuş. Birdenbire düşmana saldırmışlar. Duyduğuma göre hemen o gün düşmana galebe çalmışlar. Düşman tarafın mağlubiyeti ve bu tarafın zaferi üzerine Şehzade babasının yanına gelir gelmez Padişah, oğlunun başını gözünü öperek kucaklamış, yanına almış ve her gün ona daha iyi bir gözle bakmış ve sonunda onu kendisine varis yapmış. Kardeşleri kıskanarak yemeğine zehir katmışlar. Kız kardeşi bunu bir yerden görmüş ve ufak pencereyi vurmuş. Şehzade işin farkına vararak yemekten vazgeçmiş ve şöyle söylemiş:

— Hüner sahibi insanların ölmesi ve hünersiz kimselerin onların yerini alması imkansızdır. Bu, olacak iş değil. Böyle bir şey olamaz.

Dünyada Hüma kuşu yok olsa ve kalmasa bile kimse baykuşun gölgesinin altına girmez.

Şehzadenin yemeğine zehir katılınca, babasına bu suikast haberi verilmiş. Padişah öteki çocuklarını çağırmış onları gerektiği gibi cezalandırmış. Sonra onların her birine memleket içinde memnun olacakları kadar bir yer vermiş. Bu suretle fitne ve fesat yatışmış ve kavga, geçimsizlik, dargınlık ortadan kalkmış.

İşte bu bakımdan şöyle demişlerdir:

— On derviş bir kilim üstünde uyuyabilir, ama bir ülkeye iki Padişah sığamaz!

EN KÖTÜ HASLET: KISKANÇLIK

Hükümdar Oğulmuş'un oturduğu sarayın kapısında bir komutanın oğlunu gördüm. Akı, zekâsı, anlayış ve kavrayışı gayet iyi idi. Ne kadar anlatılsa yine de azdır. Yaşça küçük olduğu halde alında büyüklük emareleri görünüyordu. Akı ve zekâsı dolayısıyla başının üstünde büyüklük yıldızı parlıyordu. Netice olarak hem güzel hem de küçük yaşına göre olgun olduğu için Padişahın dikkatini çekti ve onun iltifatını kazandı.

Geçmişteki bilginler derler ki:

— Zenginlik malla değil hünerledir. Büyüklük yaşta değil baştadır. Arkadaşları onu kıskandılar hainlikle itham ettiler ve öldürülmesi için boşuna gayret ettiler.

Dost hakikaten dost ve vefalı olup severse düşman ne yapabilir?

Padişah, ona şöyle bir soru sormuş:

— Onların sana bu düşmanlığı neden ileri geliyor?

Albayın oğlu şu cevabı vermiş:

— Senin yardımların sayesinde herkesi kendimden memnun bıraktım. Ancak ve yalnız kıskançları bir türlü memnun edemedim. Kıskananlar iki şeyden memnun kalırlar. Benim mutluluğumla senin saltanatının son bulmasında. Onlar bu iki şeyi istemiyorlar. Hasetlerine sebep de budur.

Bir kimsenin gönlünü incitmemek, kalbini kırmamak her zaman iyidir. Fakat kıskanç adama ne yapabilirim, elimden ne gelir? O kendiliğinden acı çeker.

Ey kıskanç adam! Öl ki bu acılarından kurtulasın. Çünkü sen ancak ölmek suretiyle bu acılardan kurtulabilirsin. Başka türlü değil. Ölümden başka bir şey seni bundan kurtaramaz.

Bedbahtlar, bahtiyarların saadetleriyle mevkilerinin ortadan kalkıp yok olmasını arzu ederler. Yarasa denilen: gece kuşu gündüzleri göremiyorsa bunda güneşin ne günahı var? Doğrusunu istersen ve doğrusunu söylemek lazım gelirse güneş kararacağına böyle binlerce göz kör olsun daha iyi.

ZALİM PADİŞAH

Hükümdarlardan biri halkın malını sürekli gasp edermiş. Halka eziyet etmeye ve cefa vermeye başlamış ve artık halk dayanamaz hâle gelmiş.

Zulmü o kadar artmış halk bu yüzden memleketi terk etmeye ve gurbet illerine düşmeye başlamışlar. Nüfus azalınca gelir de azalmış, hazine bomboş kalmış ve ülke de itibardan düşmüş, prestiji sarsılmış, eski zenginlikten eser kalmamış. Hükümdarın durumu da sarsılmış, neticede düşmanlar her taraftan zorlamaya başlamışlar.

Bir kimse felaket gününde yardımına yetişecek bir insan arıyor ve istiyorsa ona de ki:

— Arkadaş iyi günlerinde iyiliksever ol. Cömert ol. Satın alınmış kulağı, halkalı köleyi okşamazsan kaçır. İyilikte bulun ki iyiliğinle yabancılar bile sana kulağı halkalı küpeli köle olsunlar.

İYİ GÜN - KÖTÜ GÜN

Padişahın biri, görevlerinin henüz yabancıları olan bir köle ile bir vapura binmiş oturuyormuş. Köle, hayatında hiç deniz görmemiş ve ilk defa vapura biniyormuş. Gemi yolculuğunun da kendine göre bir takım sıkıntıları ve zorlukları vardır, ona katlanmak gerek. Köle bunu da bilmiyormuş. Ağlamaya başlamış. Vücudu tir tir titriyormuş. Ne yaptılarsa fayda vermemiş. Okşamışlar, onu teskin etmeye çalışmışlar. Bir türlü olmamış. Sonunda Padişahın keyfi kaçmış. Kimse bir çare bulamamış. Vapurda bilgili bir adam bulunuyormuş.

Hükümdara demiş ki:

— İzin verirseniz ben onu sustururum.

Hükümdar da “lütfedersiniz” demiş.

Bilgin, köleyi denize attirmiş. Köle birkaç kere suya batıp çıktıktan sonra saçından tutup vapura doğru çekmişler. Köle iki eliyle geminin arkasına asılmış ve içeri alınmış. Bir köşede rahatça oturmuş.

Padişah, bilgili adamın bu yaptığını pek beğenmiş. Ona bu işte ne hikmet var diye sormuş.

Bilgili zat Şu karşılığı vermiş:

— Köle, önceden batma zorluğunu tatmadığı için gemideki huzurun kadir ve kıymetini bilmiyordu. Bunun gibi huzurla saadet ve sıhhat de böyledir. Huzur içinde yaşayan, mutlu olan, bir felakete uğramadıkça o huzur ve saadetin kıymetini bilmez. İnsan hasta olmadıkça sağlığı anlayamaz.

TEDBİRLİ PADİŞAH

Hürmüz adlı Padişaha bir gün sormuşlar:

— Babanın vezirlerinden ne kötülük gördün ki elleriyle kollarını bağlatarak onları hapse attın?

Hürmüz Şöyle cevap vermiş:

— Onlardan zindana atılmalarına sebep olacak bir fenalık görmedim. Yalnız baktım ki benden çok korkuyorlar. Benim kendilerine verdiğim söze bir türlü inanamıyor ve g venemiyorlar. Bu korkuları yüzünden canımı almalarından korktum.

FANİ DÜNYA

Hükümdarın biri hem yaŐlanmış hem de hastalanmıŐ. Sonunda hayattan da ümidini kesmiş. Tam bu sırada birdenbire bir atlı huzura girerek Şöyle demiş:

— Sultanıma müjde getirdim. Büyük bir kaleyi fethettik. Düşmanlar esir oldular. O taraftaki halk ve asker artık sizin emirlerinize tabi oldular.

Hükümdar bunu duyunca bir ah çekerek Şöyle demiş:

— Bu müjde bana değil, benim düŐmanlarıma yani miras ılarıma aittir. Gönlümde bir arzum ve ümidim vardı. Beslediğim bu istek ve ümidin gerçekleŐmesini özlerdim, ne yazık ki ömrüm boŐu boşuna bunu beklemekle geçti. Şimdi de hayatınım son günleridir. Umduğumu Şimdi buldum. Fakat ne fayda? Geçen bir ömrün geri gelmesini de  mit edemem ki!

ADİL HÜKÜMDAR

Eski yılların birinde dünya işlerini bırakıp Yahya Peygamberin Şam'daki camide bulunan türbesine çekilmiş ve onun başının ucunda idim. Tesadüfen insafsızlığıyla şöhret kazanmış olan Arap Emirlerinden biri de türbeyi ziyarete geldi, namaz kıldı ve Tanrı'ya dua etti.

Sonra bana dönerek şöyle dedi:

— Âlimler himmet sahibidirler. Onlar sadakatle iş görürler. Allah ile gerçek iş görürler. Gönülden benim için de bir himmette bulununuz ki yapacağınız o lütuf benim yol arkadaşım olsun. Ben onunla, birlikte olayım. O himmeti yanımda taşıyıp götüreyim. Çünkü kuvvetli bir düşmandan korkuyorum.

Ben cevaben dedim ki:

— Zayıf halka merhamet et ki zorlu düşman sana eziyet etmesin. Kolu ve eli güçlü ve zorlu olanların bir zavallının âciz bileğini kırmaları hatadır. Düşkünlere acımayan korksun. Çünkü düşüp yıkılırsa kimse onun elinden tutmaz. Kötülük tohumu eken iyilik biçeceğini sanıyorsa batıl ve ham hayal kuruyor, saçma sapan düşünüyor ve kafasını boşuna yoruyor demektir.

Kulağından pamuğu çıkar da halkın ne söylediğini ve ne istediğini dinle, halkın işini gör ve adaletle hükmet. Sen adaletle iş görmezsen bilmiş ol ki bir adalet günü vardır.

ZALİM HACCAC

Bir gün Bağdat'ta duası her zaman kabul olan bir derviş ortaya çıktı. Haccac da onu haber alarak yanına çağırdı ve dedi ki:

— Benim hakkımda hayırlı bir dua et.

Derviş:

— Allah'ım! Bu adamın canını al.

Haccac:

— Allah aşkına bu ne biçim duadır!

Derviş ona şu cevabı verdi:

— Bu hem senin hakkında, hem de bütün Müslümanlar için hayırlı bir duadır.

Ey elinin altındakileri inciten adam! Bu hâl bakalım ne kadar sürer? Hükümlanlık senin neyine yarar? Halka zulmedeceğine ölmen senin için daha hayırlıdır.

ZALİMİN UYKUSU

Zalim idarecilerden biri ibadet eden bir insana sormuş:

— İbadetlerden hangisi daha fazla önemlidir ve insana daha çok sevap kazandırır?

Dindar adam şu karşılığı vermiş:

— Senin için yarım gün uyumak daha hayırlı ve sevaptır. Çünkü bu süre içinde uyumuş olur ve halka zulmetmezsin.

DERVİŞ İLE PADİŞAH

Padişahlardan biri bir gece sabaha kadar içki içmiş. Son derece sarhoş bir halde şöyle diyormuş:

— Dünyada bizim için şu dakikadan daha hoş bir zaman yoktur. Çünkü ne iyi bir şeyi düşünüyoruz, ne de kötü bir yi ve kimseden de bir kaygımız yok.

Günlerden bir kış günü ve soğu bir mevsim imiş. Dışarıda çıplak bir derviş de bakıyormuş. Sarhoş padişahın bu sözünü işitir işitmez şöyle demiş:

— Evet doğru diyorsun. Dünyada kimse senin bu ikbal ve saadetinde değildir. Kimse senin gibi mutlu değildir. Dünyada senin sahip olduğun bu mutluluk kimsede yoktur ve kimseden kaygı da yoktur. İyi ama bizim için de tasalanmaz mısın?

Dervişin bu sözünden pek hoşlanan hükümdar içinde bin dinar bulunan bir keseyi pencereden dışarıya uzatarak dervişe seslenmiş:

— Eteğini aç.

Derviş:

— Elbisem yok ki eteğim olsum.

Padişah ona büsbütün acıyarak para ile birlikte bir kat da elbise göndermiş.

Derviş az bir zaman içinde parayı yiyip bitirmiş ve tekrar gelmiş.

Dervişin tekrar gelişi öyle bir zamana rastlamış ki Padişahın onunla meşgul olacak vakti yokmuş. Saray adamları dervişin geldiğini haber vermişler. Fakat hükümdar yüz vermemiş ve surat asmış.

Bilgin ve zeki insanlar derler ki:

— Bu hâl normaldir. Çünkü çoğu zamanlar Padişahlar memleketin yüksek işleriyle ilgilenip basit işler için halk tabakasının kendilerini rahatsız etmelerine kızarlar. Uygun zamanı gözetmeyen bir insana Padişahın nimeti haram olur. Fırsat çıkmadan, münasip zamanı gelmeden, mevkii müsait görmeden söze atılırsan; hem boşuna konuşmuş, hem de kendi kadir-kıymetini heder etmiş olursun.

Padişah demiş ki:

— Bunca parayı kısa bir sürede tüketen şu yüzsüz ve müsrif dilenciği kovun, dışarıya atın. Bilmiyor mu ki devlet ve millet hazinesi gerçek muhtaçların ve fakirlerin lokmasıdır. Bu gibi şeytanla kardeş olanların yiyecek mahalli ve geçinme yeri değildir. Bu hazine müsrifler için yemlik ve arpalık olamaz.

Parlak bir günde ve gündüz ışığında mum yakarak aydınlanan ahmak adamın çok geçmeden kandiline koyacak yağ bulamadığını görürsün.

Vezirlerden biri demiş ki:

— Padişahım! Bence en uygun hareket bu gibi insanlara nafakalarını günü gününe vermektir. Bu suretle israf yapamazlar. Buyurduğunuz gibi onu terbiye etmek için kovmayı ben uygun bulmuyorum. Böyle bir ceza, yani birini önce lütfkârlık ümidine düşürüp sonra onu ümitsizliğe düşürmek büyüklüğe yakışmaz.

Ya önceden iyilikte bulunup birisini ümitlendirmemeli yada o ihsan kapısını artık bir kere onun yüzüne açtıktan sonra yüzüne kapamamalı!

İYİ İDARECI

Padişahın biri halkı idare etmede gevşeklik gösterir ve askere de sıkıntı çektirirdi. Zamanla kuvvetli bir düşmanla karşılaşmış, askeri de ondan yüz çevirmiş.

Padişah, askerlerinden paraya esirgerse, asker de zamanı gelince kılıcına sarılmayı ondan esirger. Eli boş ve işi gücü ah çekmek ve feryat etmek olan bir asker savaşta nasıl kahramanlık gösterebilir?

Bu mağdur fakat aynı zamanda hükümdarına da kızmış olan askerlerden biri benimle dosttu. Onu ayıpladım, hareketini tenkit ettim ve dedim ki:

— İşinin biraz bozulmasıyla eski efendisinden yüz çevirmek, yıllarca yediği nimetin hakkını gütmemek alçaklıktır. Böyle hareket eden bir insan hak, hukuk tanımayan, şükretmeyen, teşekkürde bulunmayan bir kimse soysuz ve basit bir adamdır.

Asker bana şu cevabı verdi:

— Gerçeği söylesem beni haklı göreceksin. Atım arpasız kalmıştı. Atımın eğrini de rehine vermiştim. Padişah, askere para hususunda cimrilik yaparsa asker de canla başla ona bağlanmaz ve onun yoluna feda olmaz.

PADIŞAH İLE ESKİ VEZİR

Padişah vezirlerden birini görevden alıp azletti. O da dervişlere katıldı. Onların konuşmaları ve görüşleri bu vezirin üzerinde büyük bir etki bıraktı. Ferahlandı ve huzura kavuşup tasadan kurtuldu, içi rahat etti.

Hükümdar, günün birinde yine onu iş başına çağırdı ve hu suretle yeniden Padişahın teveccühünü kazanmış oldu. Vezir, Padişahın kendisi hakkında gösterdiği bu iltifata karşılık teşekkür etmekle beraber görevi kabul etmedi.

Padişah sebebini sorunca şöyle dedi:

— Görevden alınmak, çalışmaktan daha iyidir. Bir köşeye, kenara çekilip selamete erenler ve huzura kavuşanlar köpeklerin dişini

bağladılar ve halkın da ağzını kapattılar. Kâğıtlarını yırttılar, kalemlerini kırdılar ve tenkitçilerin, kusur bulanların ellerinden; dedikoducuların da dillerinden kurtuldular.

Padişah dedi ki:

— İyi ama bize de mutlaka memleket işlerini görecektir ve tedbirler alacak, akıllı, dirayetli bir kişi lazım. Siz kimi tavsiye edersiniz?

Vezir şu cevabı verdi:

— Dirayetli, akıllı kimse böyle bir işe girişmez ve vezirliği kabul etmez.

Neden Humma kuşu öteki kuşlardan daha şerefli? Çünkü kemik yer ve canlı mahluku incitmez.

Karakulak adlı hayvana demişler ki: Nasıl oldu da aslanla anlaşabildin? Onun peşinden dolaşıp duruyorsun?

Şu cevabı vermiş:

— Onun av artıklarını yiyorum ve düşmanların şerrinden onun şevketi ve azameti sayesinde korunuyorum.

Demişler ki:

— Tamam ama, mademki onun gölgesine sığınmış ve onun yanında, onun sayesinde barınıyorsun, neden ona daha çok yaklaşmıyor ve onun has bendelerinden olmuyorsun? Mademki onun nimetlerine şükrediyorsun, ona daha yakın gitsen o da seni içten samimi ve halis bir arkadaş olarak kabul eder ve daha çok gözüne girersin.

Karakulak bütün bu sözlere karşı şu cevabı vermiş:

— Evet öyle ama ne yapayım ki onun gazabından da emin değilim.

Ateşe tapan, ateşi yüz yıl yaksa bile yine bir gün o ateşe düşse, ateş onu dakikada yakar.

EKMEK İLE CAN KORKUSU

Talihinden şikâyetçi ve tanıdığım bir kimse bana gelip şöyle demişti:

— Şansım bana yardımcı olmuyor. Ailem kalabalık. Gelirim az ve kazancım yetmiyor. İhtiyacım, yüküm çok ağır. Kaldıramıyor ve

dayanamıyorum. Birçok defa başka bir ülkeye gitmeyi ve orada yaşamayı düşündüm. Çünkü orada nasıl yaşasam, kimse benim iyilik ve kötülüğümü bilmez ve bilmeyecektir. Çünkü yabancı bir yerde nice insanlar aç yatar, lakin kimse bilmez onun kim olduğunu. Bir çoğunun canı dudağına gelir kimse dönüp bakmaz ve ağlamaz.

Fakat bir şey beni düşündürüyor. O da şu: Düşmanlarımla sevinmelerinden ve beni ayıplamalarından korkuyorum. Onlar arkamdan gülecek, benimle eğlenecek ve beni ailem hakkında vefasızlıkla suçlayacaklar. Eminim ki onlar şöyle diyeceklerdir: “Şu hamiyetsize bakın. Dünyada yeteri kadar mutlu olmayacak ve saadet yüzü görmeyecektir. Çünkü kendi rahatını düşünüyor, ailesini ve çocuğunu sıkıntıda bırakıyor.” Biliyorsunuz ki ben hesap işlerinde biraz bir şeyler bilirim. Siz tanınmış, takdir edilmiş ve mevki sahibi bir zatsınız. Tavsiyenizle bir işe girsem ve bana bir vazife verilirse huzurla yaşar ve geri kalan ömrüm boyunca size minnettar olurum.

Kendisine dedim ki:

— Dostum! Padişahın sarayında iki şey var: Biri ekmek ümidi, ötekisi de can korkusu. Ekmek ümidiyle can korkusuna düşmek akıl kârı değil ve akıllı adam böyle bir işe girmez.

Arazinin ve bahçenin vergisini ver diye kimse dervişin evine gelmez. Ya bugünkü huzursuzluğuna ve rahatsızlığına razı ol yani kaderine boyun eğ ya da karganın önüne yüreğini ve ciğerini teslim et!

Dostum şöyle dedi:

— İyi ama bana uygun bir şey söylemedin. Bu dediklerin benim teklifime bir cevap olmaz. Meşhur bir söz vardır. Hiç işitmedin mi? Derler ki: Her gün işi gücü hainlik olmayan bir adamın hesapta eli titremez. Doğruluk Allah'ın rıza ve memnuniyetini muciptir. Doğru yoldan gidenin kaybolduğunu, yolunu şaşırıldığını ve hayatta bedbaht olduğunu kimse görmemiştir.

Akıllı ve bilgili adamlar şöyle demişlerdir: Dört kimse dört kimseden korkar, çekinir ve içten incinir. Azledildiğin zaman düşmanın sana bir şey yapmaması için mevki sahibi olduğun vakit öyle ulu orta gitme. Sen temiz ol, dürüst ol da kimseden yılma. Çırpıcılar kirli elbiseyi taşa çarparlar.

Dostuma dedim ki, ben tilkinin hikâyesini senin hâline ve durumuna çok uygun buluyorum, şöyle ki:

Bakmışlar ki tilkinin biri düşe kalka koşuyor. Kendisine sormuşlar:

— Hayrola. Ne oldu, başına bir felaket mi geldi ki böyle korkuyor ve kaçıp gidiyorsun?

Tilki demiş ki:

— Duyduğuma göre develeri bir angariye iş için topluyorlar.

Demişler ki:

— Behey budala! Bundan sana ne? Deve ile senin ne alakası var? Sen bir tilkisin, deveye benzemezsin ki.

Tilki onlara şu cevabı vermiş:

— Kesin sesinizi! Aman ses çıkarmayın. Kıskanç adamlar düşmanca tavırlarla bu devedir, derler de beni yakalarlarsa... Beni kurtarmayı kim düşünür, kimin aklına gelir. Kim arar, kim sorar? Irak'tan afyon gelinceye kadar yılanın soktuğu insan ölür gider. Şüphesiz sen fazilet sahibi, içi temiz, dürüst, emin ve dindar bir adamsın, ama unutma ki kıskançlar da pusudadırlar.

İddiacılar bir köşeye sinmişler, gözetir ve seni olduğun gibi değil, olmadığın gibi gösterir ve anlatırlar. Padişahın huzuruna çıkarıp seni sorgu karşısında bırakırlar. Padişah seni paylar, azarlar. Öyle bir durumda kim senin lehinde konuşur? Bu bakımdan bence en iyisi sen bugünkü hâl ve durumuna kanaat et ve büyüme, yükselme düşünceni Kafandan çıkar. Çünkü şuurlu insanlar böyle demişlerdir:

— Denizin pek çok faydaları vardır ama selametlik onun kıyısındadır.

Dostum benden bu hikayeyi dinleyince suratını iyice astı. Üzüldü. Sitemli sözler söylemeye başladı ve şunu ekledi:

— Bu ne biçim anlayış ve bu ne biçim kavrayıştır, bu ne akıl ve dirayettir? Bilginler boşuna böyle söylememişler:

— Dostlar zindanda işe yararlar. Dostluk o zaman anlaşılır ve belli olur. Yoksa sofraya başında bütün düşmanlar dost görünürler.

Saadet zamanında dostluktan dem vuranları, sen benim kardeşimsin, dostumsun, diyenleri dost sanma ve sayma. Dost kime

derler bilir raisin? Hakiki dost zaruret, sıkıntı ve âcizlik zamanında insanın elinden tutan kimsedir.

Baktım ki kızıyor, hiddetleniyor ve benim nasihatimi anlayamıyor. Aramızdaki tanışmaya dayanarak divan sahibinin yanına gittim, durumu anlattım. Dostum hakkında referans verdim. Ona ufak bir vazife ve küçük bir iş verdiler. Birkaç gün sonra kabiliyetini görüp, ödevinde gösterdiği ehliyete binaen, onu daha yüksek bir mevkie oturtular. Onun bahtiyarlık yıldızı o kadar parladı ve yükseldi ki nihayet onu vezirlik rütbesine ulaştırdılar. Padişahın yakınlarından oldu. Onu parmakla gösteriyorlardı. Büyüklerin ve yüksek tabakanın güvenini kazandı.

Onun bu yükselişine çok sevindim ve şöyle dedim:

— Bir işi kapalı, bağlı, örtülü görünce çözülmez halledilmez sanma!

Bir vasita olmadıkça Beyin, Vezirin ve Hükümdarın kapısının etrafında dolaşma. Köpekle kapıcı birdir, bir soydandırlar. Garibi, yabancıyı gördüler mi köpek onun eteğine, kapıcı da yakasına yapışır.

CÖMERT PADIŞAH

Padişahlardan birinin oğluna babasından bol ve geniş hazine gibi büyük ölçüde bir miras kalmıştı. Veliht Kerem elini açtı. Tam anlamıyla cömertlik göstererek o sayısız serveti askerle halka dağıttı.

Odundan yapılan bir tabla güzel koku vermez. Fakat onu ateşin üzerine koydun mu amber gibi kokar. Nam kazanmak ve büyüklük istiyorsan ihsanda bulun,. Nitekim tohum saçmazsan ürün alamazsın.

Padişahın en yakınında oturanlardan biri kafasız, düşüncesiz ve değersiz bir adamdı. Nasihat edeceğini sanarak Şehzadeye dedi ki:

— Senden önceki padişahlar bu nimeti çalışarak kazanmışlar ve lüzumlu bir gün için biriktirmişlerdir. Sen bu yaptığın hareketten vazgeç. Önümüzde olaylar ve arkamızda düşmanlar var. Ya sonra ihtiyaç zamanında âciz kalırsan ne yaparsın? Hazineyi halka saçıp dağıtırsan her aile reisine ancak bir pirinç tanesi düşer. Neden halkın her birinden her gün bir arpa kadar gümüş almıyorsun? Böyle yaparsan her gün bir hazinen olur. Bir hazine biriktirirsin.

Tahta yeni çıkan şehzadenin bu söze çok canı sıkıldı. Kaşlarını çattı. Çünkü kendi düşünce ve hareketine aykırı bir sözdü bu.

Sonunda o adamı cezalandırdı ve dedi ki:

— Ulu Tanrı, yemem ve ihsanda bulunmam için beni bu ülkeye Padişah yapmıştır. Bekçi değilim ki onu bekleyeyim ve emanetçi değilim ki hazineyi saklayayım.

Karun'un kırk ev dolusu hazinesi olduğu halde öldü ve adı kalmadı.

ADİL PADİŞAH

Valinin biri Padişahın hazinesi daha da dolsun taşsın diye halkın evlerini yıktırılmış. O valinin, eskilerin söyledikleri şu sözden haberi yokmuş:

— Bir kimse, Padişahı memnun etmek için halkın evini yıkarsa Allah gazaba gelir ve o halkı onun başına musallat eder, onu yok ettirir.

İçi sızlayan, gönlü yanan bir adamın bedduası insanı öyle yakar ki, ateş, tütsüyü onun kadar yakamaz.

Derler ki bütün hayvanların başı ve reisi aslandır ve en aşağısı ve aşağılığı da eşektir. Akıllı insanlara göre yük taşıyan eşek, adam parçalayan aslandan daha iyidir.

Her ne kadar zavallı eşek akılsız ise de yük çektiği için değerlidir. Yük taşıyan öküzlerle eşekler adam inciten insanlardan daha iyi ve hayırlıdırlar.

İşte bizim Padişah da o valinin kötü huylarından bir kısmını haber almış. Ona işkence edilmesini emretmiş ve türlü ceza, eza ve cefalarla onu öldürtmüş.

Halkın gönlünü almadıkça Padişah senden memnun olmaz. Allah'ın sana lütuf ve ihsanda, bulunmasını istiyorsan o Allah'ın kullarına iyilik et.

O valinin zulmüne uğrayanlardan birisi ona rastlamış ve şöyle demiş:

— Kolunun kuvvetine ve bulunduğu makama güvenerek halkın malını haksız yere alıp saltanatta yemek isteyen onu yiyemez. İri bir

kemik insanın boğazından geçip gidebilir ama o kemik göbeğe inince karın yırtılır.

SABIR VE ZAMAN

Zamanın birinde insanları inciten bir adam kendi hâlinde, dürüst ve mümin bir kişinin başına bir taşla vurmuş. Kafasına taş yiyenin ondan intikam alacak hâli ve kudreti yokmuş. Fakat taşı alıp saklamış.

Gel zaman git zaman Padişah o zalime öfkelenip onu bir kuyuya attırmış. Vaktiyle başına taşla vurulan adam kuyunun başına gelip o sakladığı taşı gelip kendisine atanın kafasına atmış.

Kuyudaki ona bağırmış:

— Sen kimsin? Bu taşı benim başıma niçin attın!

Vaktiyle taşı yiyen ona şu cevabı vermiş:

— Bu taş zamanında senin, benim başıma vurduğun taştır. Ben o taşı kafasına yiyen adamım.

Kuyudaki sormuş:

— Peki bunca zamandır neredeydin?

Adamcağız ona şu karşılığı vermiş:

— O zaman makam sahibi idin. Korkuyordum sana yaklaşamazdım. Şimdi seni böyle bir kuyuda görünce fırsattan istifade etmek istedim.

Büyükler demişlerdir ki:

— Layık olmayan basit bir adamı mutlu görünce akıllı insanlar ses çıkarmazlar. Keskin ve yırtıcı tırnağın olmadığı kötü kişilerle az mücadele et. Çelik kollu birisiyle pençelesen kendisinin gümüş gibi narin bileğini incitmiş olur. Zamanını bekle. Felek o zalimin elini, kolunu bağladığı gün sen de istediğin gibi onun beynini oyar, çıkarırsın.

HASTA PADIŞAH VE ÇOCUK

Padişahlardan biri korkunç bir hastalığa tutulmuştu. Bu illet çok büyük ve yaygın bir hastalıktı. Adını tekrarlamak bile çok büyük bir kabahattir.

Bir takım Yunanlı doktorlar hep beraber dediler ki:

— Birkaç sıfatı bulunan bir insanın safra kesesi bu derde deva olabilir.

Padişahın emri üzerine böyle bir kimseyi aradılar, taradılar, sonunda bir köylü çocuğunu bulup getirdiler.

Padişah, çocuğun annesiyle babasını ve bir de kadıyı çağırttı. Kadı Padişahın sağlığı için halktan bir çocuğun öldürülmesine fetva verdi. Padişah, baba ile anneye büyük ölçüde para, mal ve mülk vererek evlatlarının öldürülmesi için onların onayını aldı ve sonra da celladı getirtti.

Cellat çocuğun boynunu vurmak için tam kılıcını çekerken, çocuk güldü ve başını yukarıya kaldırdı ve göğe dikerek kendi kendine bir şeyler söyledi.

Padişah:

— Ben bu halde iken şimdi gülmenin yeri midir? Ne söylüyorsun, başını neden havaya doğru kaldırdın?

Çocuk şu cevabı verdi:

— Padişahım! Bir çocuğun nazı annesiyle babasına geçer. Bir dava olunca Kadıya gidilir ve Padişahın adalet istenir. Hâlbuki babam ve annem dünya malı için benim öldürülmeme razı oldular. Kadı, kanımın haksız yere dökülmesine fetva verdi. Siz de sağlığını beni ölümümde görüyor ve buluyorsunuz. Bu durum karşısında Allah'tan başka bir sığmağım yoktur. Ona yalvardım. Çünkü Allah adildir ve bunu bildiğim için sevincimden güldüm. Senin elinden kime feryat edeyim? Senden niye sana şikâyetle adalet istiyor ve hak arıyorum.

Çocuğun bu sözleri Padişahı çok üzdü. Gözleri yaşardı ve şöyle dedi:

— Bu çocuğun haksız yere kanını dökmektense benim ölmem daha iyidir.

Padişah, çocuğun başını gözünü öptü. Onu yanına çağırdı. Ona pek çok para, mal ve mülk verip serbest bıraktı.

KÖLE İLE VEZİR

Padişahın kölelerinden biri kaçmıştı. Arkasından adamlar giderek onu tutup geri getirdiler. Vezirin oha düşmanlığı vardı. Başka kölelerin de böyle bir harekette bulunmamaları için bunun öldürülmesini istedi.

Köle, başını yere koydu ve yüzünü yere sürüp şöyle dedi:

— Padişahım! Hakkımda verilen hükmü eğer sen beğeniyorsan buna bir diyeceğim yok. Kölenin ne sözü olabilir? Söz senindir. Yalnız şu var ki ben bu hanedanın ekmeğiyle büyüdüm. Nimetiyle beslendim. Kıyamet günü benim fon dökülen kanım yüzünden bir sorguya maruz kalmamanı isterim. Bu yüzden beni öldürteceksen bari işi kanunlara uygun olarak yap.

Padişah cevapladı:

— Nasıl olur? Ne yapayım mesela?

Köle şu cevabı verdi:

— İzin ver. Ben bu veziri öldüreyim. Ben bu veziri öldürünce tabii katil olurum. Sen de kısas için benim katlime emir buyurursun.

Padişah bu söze güldü ve vezire sordu:

— Bu işe ne dersin?

Vezir:

— Padişahım, babanın mezarına hürmeten ve babanın sadakası için bu piçi serbest bırakın ki benim de başımı belaya sokmasın. Kabahat benimdir. Büyük sözü dinlemedim. Çünkü büyükler şöyle demişlerdir:

— Birbirine yapışmış ve katılmış toprak parçalarını atan bir kimse ile kavgaya tutuşacak olursan cahilliğinle kendi başını kırmış olursun. Düşmana ok attığın zaman bilmiş ol ki düşman da senin karşında seni hedef yapmıştır.

VEFALI SARAY ADAMI

Padişahın saray adamlarından biri, ahlâkı güzel ve değerli bir kişi imiş. Herkese saygı gösterir arkalarından çekiştirmez ve kendisi de sevilirmiş. Her nasılsa bir gün bir hareketi Padişahın hoşuna gitmemiş ve onu hapse atırıp işkence yapmalarına emir vermiş ve mallarına da el koymuş. Hapishane memur ve gardiyanları vaktiyle ondan iyilik

gördüklerinden şükran borcu olarak ona hiç kötü muamele yapmamışlar.

Düşmanla barış hâlinde geçinmek istiyorsan o, arkandan senin aleyhinde bulunsa bile sen yine de yüzüne karşı onu övmeye devam et!

Acı dilli bir adaman sözü nihayet onun kendi ağzından çıkar. Acı söz işitmek istemezsen sen onun ağzını tatlandır.

Komşu ülkelerden birinin hükümdarı o değerli zatın böyle hapse atıldığını haber alınca, ona gizlice şu haberi göndermiş:

— Senin hükümdarın böyle kıymetli bir adamı takdir etmedi ve kadrini bilmedi. Sana saygısızlıkta bulundu. Eğer bizi dinleyecek olursan bizden son derece derin ve yüksek hürmet göreceksin. Benim memleketimin ileri gelenleri seni görmek ve seninle tanışmaktan iftihar duyacaklardır. Mektubumun cevabını bekliyorum.

O adam, bunu haber alıp öğrenince, tehlikeden korktu ve kâğıdın arkasına kısaca münasip bir şey yazıp gönderdi.

Hükümdarın yakın adamlarından biri bu olayı duydu ve durumu Padişaha şu suretle bildirdi:

— Hapse attırdığımız adam komşu ülkenin padişahıyla mektuplaşıyor.

Hükümdar kızdı ve işin meydana çıkarılmasını emretti. Mektubu götüren adamı yakaladılar. Yazıyı okudular. Şöyle yazılmıştı:

— Büyüklerin benim hakkımdaki iyi düşünce ve niyetleri benim faziletimden daha çok ve daha büyüktür. Beni davetle iyi karşılanacağımı buyuruyorsunuz. Oraya gelmem konusunda beni lütfen mazur görünüz. Çünkü ben bu hanedanın nimetiyle beslenip büyüdüm. Padişahım bana biraz hiddetlendi diye vefasızlık edemem.

Adamın bu kadirbilirliği Padişahın hoşuna gitti ve pek beğendi. Ona hediyeler verdi. Hata ettiğinden dolayı özür diledi. Seni haksız yere incittim, dedi.

O kişi şu cevabı verdi:

— Padişahım, sizin bu işte bir kabahatiniz yok. Bu, belki de Tanrı'nın bir takdiri idi ki başıma böyle bir iş geldi ve bunun da sizin

elinizle olması iyi oldu. Çünkü bende büyük hakkınız vardır. Pek çok nimet ve ihsanlarınıza nail olmuşum.

SADAKAT

Arap hükümdarlarından biri yakınlarından birine şöyle demiş:

— Şu adamın aylığını iki kat arttırınız. Çünkü saraya düzenli geliyor ve emirlere son derece uyuyor. Öteki hizmet görenler ise eğlence ile meşgul olup hizmette kusur ediyorlar, tembeldirler ve işlerini gevşek tutuyorlar.

Bir arif kişi bunu işitmiş ve coşarak şöyle demiş:

— Tanrı'nın yanında da böyledir. Kulların dereceleri böyle artar.

Bir kimse iki sabah Padişaha hizmette devam ederse, üçüncü gün hükümdar ona iyi gözle bakar. İçten ibadet edenler Tanrı'nın kapısından umutsuz olarak dönmezler.

Büyüklük buyruğu kabul etmektir. Buyruğu yerine getirmemek bir şey elde edememek ve ondan mahrum kalmak demektir.

MAZLUMUN AHI

Bir zalim adam fakirlere zulmederek odun alır ve zenginlere de onu cebren verirmiş. Ariflerden biri ona şöyle demiş:

— Sen herkesi sokan bir yılan ve konduğun yeri harap eden bir baykuşsun. Senin bize gücün yetiyor ama Allah'a yetmez. Yeryüzünde insanlara zulüm etme ki beddua almayasın.

Zalim adam bu sözlere içerlenmiş, fakat söyleyene başını çevirmiş, onu küçük ve hakir görerek gurur taslamış.

Bir gece evinin mutfağından odun deposuna ateş sıçramış, odunu da, evi de, eşyası da yanmış. Zalim, yumuşak yatağından mahrum kalarak kızgın külün üstüne düşüp oturmuş ve orada yatmış.

Sonra da etrafına toplanan dostlarına şöyle demiş:

— Bilmiyorum bu ateş benim sarayıma nereden geldi?

Bu sözü duyan ve zamanında kendisini uyararak arif kişi ona şu karşılığı vermiş:

— Kendilerine zulmettiğın zavallıların gönüllerinde yanan ateşin dumanı ve onların ahıdır bu! Evini de eşyanla birlikte odunlarını da yakan işte bu ateştir.

USTA GÜREŞÇİ

Pehlivanın biri artık başpehlivan olmuştu. Pehlivanlık sanatında 360 oyun biliyor ve her gün bu oyunlardan birisinden faydalanarak güreşiyor, sanat ve mehabetini gösteriyordu. Birçok öğrencisi vardı. Bunlardan birine kendi gönlünün arzusuyla bildiği 360 oyundan 359 unu öğretti.

Talebesi ona, ustam, hocam geri kalan o bir taneyi de öğret, dedikçe bu da peki diye onu başından savıyor ve atlatıyordu.

Çocuk usta bir pehlivan oldu, herkesi yeniyor, fakat kimseye yenilmiyor, kimse karşısında dayanamıyordu. İş o dereceye vardı ki bir gün hükümdarın huzurunda böyle konuştu:

— O, Benim ustamdır ve hocamdır. Bende büyük hakkı vardır ve ancak bu yüzden benden üstündür. Yoksa kuvvetçe ondan aşağı değilim ve sanatça da onunla birim, beraberim.

Onun bu edep ve terbiye dışı sözü Padişahın hoşuna gitmedi. Hükümdar, onunla güreşmesi emrini verdi. Gün, yer ve saat tayin edildi. Tayin edilen mahal genişçe bir yerdı. Devlet ve hükümet ileri gelenleri, tanınmış kimselerle yüksek tabaka mensupları orada idiler. Güreşme zamanı geldi çattı. Çocuk, sarhoş bir fil gibi meydana öyle bir çıkış çıktı ki karşısına demir bir dağ bile çıksaydı yerinden oynar, devrilirdi.

Ustası derhâl farkına vardı ki bu yetiştirdiği talebe kendisinden kuvvetçe üstün. Ona öğretmediği son ve tek oyunuyla onu alt etmek için ona sarıldı. Çocuk, tabii bu taktiği ve tekniği bilmiyordu. Baş pehlivan iki eliyle onu havaya kaldırdı ve yere vurdu.

Müthiş bir halk uğultusu ortalığı kapladı. Hükümdar baş pehlivana bir kaftanla bahşişler verdi ve çocuğu da şöyle ayıpladı, azarlayıp payladı:

— Sen, seni yetiştiren ustana, hocana vefasızlık ettin. Ona dayanacağını iddia ettin, fakat beceremedin.

Oğlan dedi ki:

— Padişahım! Hocam beni kuvvetiyle yenmedi. Bana öğretmediği o tek dersle, o biricik oyunla beni alt etti.

Ustası ona şu cevabı verdi:

— Ben işte bu son oyunumu böyle bir gün için saklamıştım. Bilgili kişiler ne güzel söylemişlerdir:

— Dostunu o kadar kuvvetlendirme ki günün birinde sana düşman kesilirse seni mağlup etmesin!

Kendi yetiştirdiği adamdan cefa ve eza gören kimsenin şu dediği sözü hiç işitmedin mi?

DERVİŞ İLE PADİŞAH

Dervişin biri çölde tek başına oturuyormuş. Padişah da oradan geçiyormuş. Derviş, kanaat âleminde oturup dünya ile alış verişi olmayan bir kimse olduğundan başını kaldırıp göz ucuyla birlikte hükümdara bakmadı. Padişah, saltanatın icabı olarak öfkeleni ve şöyle dedi:

— Bu dervişler hayvan gibidirler. Bunlarda insaniyetten. eser yoktur. Adamlığa ehliyetleri yoktur.

Vezir dervişe dedi ki:

— Burada senin önünden yeryüzünün Padişahı geçti. Neden saygı göstermedin? Terbiye gereğini neden yerine getirmedin?

Dervişin ona cevap verdi:

— Padişaha de ki, ey hükümdar bu gibi şeyleri senden nimet isteyen bekler. Bir de şunu bil ki hükümdarlar, milletin korunması için hükümdar olmuşlardır. Yoksa millet onlara tapınmak için yaratılmamışlardır.

Her ne kadar, devlet ve saltanat sayesinde para, mal, mülk ve kudret hükümdarların elinde ise de onlar fakirlerin âcizlerin, perişan

kimselerin, bekçisi ve koruyucusudurlar. Koyun, çoban için değil; çoban koyunlara bakmak içindir.

Bugün birini muradına ermiş ve mutlu, ötekini de gönlünü yaralı görürsün. Birkaç gün bekle. Hayal peşinde koşanın beynini toprağın yediğini göreceksin. İnsanın alınına yazılmış olan kader gerçekleşince yani ölüm, gelince Padişahlıkla kulluk, kölelik arasındaki fark kalmaz, ortadan kalkar. Bir kimse bir ölünün mezarını açsa tanıyamaz ve fark edemez. Zengin mi yoksa fakir mi?

Padişah baktı ki derviş doğru konuşuyor ve gerçeği söylüyor.

Dervişe tekrar seslendi:

— Benden bir şey iste. Bir dilekte bulun.

Derviş ona şu cevabı verdi:

— Dileğim şudur. Bir daha beni rahatsız etme.

Padişah:

— Öyleyse bana bir öğüt ver.

Derviş şunu söyledi:

— Bugün elinde bir nimet varken bunu fırsat bil, bunu takdir et ve ondan fayda sağla. Çünkü bu nimetle kudret, bu saltanat ve ülke elden ele geçer, gider.

ALLAH KORKUSU

Zamanın vezirlerinden biri Zünnun Hazretleriyle görüşmeye gitti. Hep birlikte yiyip içtikten sonra vezir şöyle dedi:

— Gece gündüz Padişahın hizmetindeyim, işlerini yapıyorum. Onun iyiliğini umuyorum. Fakat sonunda bana darılmasından korkuyorum.

Zünnun ağlayarak cevap verdi:

— Eğer senin hükümdardan korktuğun kadar ben Allah'tan korksaydım; bugün, Tanrı'nın en sadık kullarından biri olurum.

Eğer rahatlık düşüncesi ve zorluklar olmasaydı derviş göklere çıkar ve oraya adım atardı. Vezir de Padişah'tan korktuğu kadar Allah'tan korksaydı bir Meleklerin arasına karışırdı.

ÖFKE

Padişahlardan biri suçu olmayan birisinin haksız yere öldürülmesini emretti. Öldürülecek adam şöyle dedi:

— Hükümdarım! Bana karşı öfkelenip de karar verme!

Padişah sordu:

— Nasıl yani?

Zavallı adam şu cevabı verdi:

— Ben haksız yere öldürülürüm, ölüp giderim, ama bunun günahı ebediyen sende kalır ve benim suçsuz ölümümün cezasını sen ölüncüye kadar çekersin. Ben bir defa, bir gün ölürüm. Sen ise her gün ölürsün.

Sahrayı okşayan, çölde esen rüzgâr gibi bu devir, bu varlık da eser, geçer, gider. Acılık, tatlılık, hoşluk, iyilik, kötülük, güzellik ve çirkinlik hepsi geçer, gider; bir şey kalmaz. Zalim, bize zulmettiğini sandı. Bize yapılan bu zulüm de geçer, gider amma, bu zulüm yükü zalimin boynunda ve omzunda sonsuza kadar kalır.

Padişah bu nasihati faydalı buldu ve onun kanını dökmekten vazgeçti.

YALANCI SEYYAH

Aleviler gibi saçlarını uzatmış ve sakal bırakmış hileci bir adam, ben Alevi'yim ve Hicaz kafilesiyle Mekke'den buraya geldim, diye ortalıkta dolaşıyordu. Üstelik hükümdara bir kaside sunarak bunu ben yazdım, dedi.

O sene Padişahın seyahatten dönen nedimlerinden biri şöyle dedi:

— Padişahım! Ben Kurban Bayramında bu adamı Basra'da gördüm. Nasıl hacı olabilir? Ötekisi 'Bunun babası Malatyalı bir Hıristiyan'dı, nasıl Alevi olabilir?' dedi. Kendisinin yazdığını iddia ettiği şiiri de İran'ın meşhur şairlerinden birinin dîvanında buldular.

Hükümdar emrini verdi:

— Neden bunca yalanı söyledi, diye bunu önce dövün ve sonra da sürün.

O adam dedi ki:

— Padişahım, bir söz daha söyleyeceğim. Eğer doğru olmazsa bana istediğiniz cezayı verin. O zaman emir buyuracağınız her türlü cezaya layık olurum.

Padişah:

— Nedir, söyle bakalım.

Adam dedi ki:

— Garip, yabancı bir adam sana bir kap yoğurt getirse, yoğurt diye sunduğu maddenin, iki ölçeği su ve bir ölçeği de ayrandır. Benden saçma sapan, manasız bir şey duydunsa darılma çünkü seyyahlar çok yalan konuşurlar.

Padişah güldü:

— Bütün ömründe, hayatında bundan daha doğru bir söz söylememişindir.

HARUN REŞİT VE OĞLU

Harun Reşit'in erkek çocuklarından biri hiddetli bir şekilde babasının huzuruna çıkararak bir albayın oğlunun annesine hakaret ettiğini söyledi ve şikâyetinde bulundu.

Harun, devlet erkânına dönmüş:

— Ne yapmalı? Bunun cezası nedir?

Birisi 'öldürülsün', ikincisi 'dilini kesmeli', üçüncüsü de 'malları müsadere edilerek sürülsün', dedi. Harun Reşit:

— Oğlum! En iyisi sen onu affet. Eğer edemezsen o ne kadar küfrettiyse sen de onun annesini o kadar söv, ama ileri gitme, intikam, haddinden fazla olmamalı ve derecesini geçmemeli. Yani bizim tarafımızdan bir haksızlık hâlini almamalı ve zulüm derecesine varmamalı. Aksi takdirde o haklı olur ve davayı o kazanır.

İYİLİK ET İYİLİK BUL

Büyüklerden bir grup kişiyle bir gemi yolculuğuna çıkmıştım. Geminin arkasında bir kayık battı ve iki kardeş bir girdaba düştü.

Birlikte bulunduğum büyüklerden biri gemiciye seslendi:

— Bu her iki kardeşi kurtar, saha yüz Dinar vereyim.

Gemici yalnız birisini kurtarabildi, ötekisi boğulup öldü.

Dedim ki demek ömrü bu kadarmış. Eceli gelmiş ki onu kurtarmakta geciktin.

Gemici güldü ve dedi ki:

— Dediğin doğrudur. Fakat ben öncelikle bunu kurtarmak istedim. Çünkü bir vakitler çölde kalmıştım. Bu beni deveye bindirdi. Ötekisi ise bana kamçıyla vurmuştu. Ondan dayak yemiştim.

Sonra ben dedim ki:

— Allah ne kadar doğru buyuruyor: İyilik eden de kendisine iyilik etmiş olur. Kötülük eden de yine kendisine kötülük yapmış olur.

İKİ KARDEŞİN HİKÂYESİ

Zamanın birinde iki kardeş vardı. Bunlardan biri Padişahın hizmetini görüyor, diğeri de kendi emeğiyle ekmeğini kazanıyordu. Padişahın hizmetinde olan zengindi. Öbürüsü derviş idi.

Hükümdarın emrinde kendi nafakasını çalışarak çıkararak kardeş dedi ki:

— Neden sen de benim gibi saraya girmiyorsun? Çalışmaktan kurtulursun. Neden zahmete katlanıyorsun?

Diğeri şu cevabı verdi:

— Sen neden, çalışmıyorsun ve hizmet etmekten kurtulmuyorsun? Akıllı adamlar bak ne demişler? Az nafaka ile geçinip otarmak, beline altın kemer bağlayıp önünde el pençe divan durmaktan daha iyi ve daha hayırlıdır.

ZENCİ KÖLE İLE CARIYE

Padişahın birine bir Çin cariyesi getirmişlerdi. Sarhoşken onunla olmak istedi. Kız engel oldu. Padişah, kızdı ve onu zenci kölelerinden birine verdi.

Arabın bir dudağı yerde, bir dudağı gökte, o kadar çirkindi ki Hazreti Süleymanın mührünü çalan Cin bile ondan korkar ve koltukları katran gibi kokardı.

Hazreti Yusuf nasıl tam güzelliğin timsali ise bu da tam çirkinliğin bir numunesi idi.

Bu derece kerih manzaralı bir çirkin adamı anlatmak mümkün değildir. Allah korusun, koltuğu Temmuz güneşi karşısında leşten daha murdar kokardı.

Zenci köle kendisine hâkim olamayarak ve şehveti galip gelip kızın bekaretini bozdu. Sabahleyin, hükümdar, cariyeyi arattı. Olay kendisine anlatıldı. Hiddetlenerek Arap'la cariyenin el ve kollarının sağlamca bağlanıp kaleden aşağı atılmaları emrini verdi.

İyi vezirlerden biri af dileyerek dedi ki:

— Padişahım! Arabın bunda bir kabahati yok. Öteki köle ve hizmetçileriniz sizin lütuf ve ihsanlarınıza alışmışlardır.

Hükümdar:

— Bir gece sabredemez miydi?

— Padişahım! İştmediniz mi? Meşhur sözdür: Susuzluktan kavrulmuş bir kimse abu hayat çeşmesinin başına geçti mi kükremiş filden bile korkmaz. Karnı aç bir dinsizin, boş evdeki sofraya başında Ramazanı düşüneceğine insan inanır mı?

Bu cümle hükümdarın hoşuna gitti ve şöyle dedi:

— Arabı sana bağışladım. Kızı ne yapayım?

Vezir:

— Kızı da zenciye bağışla, cevabını verdi. Ona o yakışıır.

İSKENDER NEDEN BÜYÜKTÜR?

Büyük İskender'e yanındakiler şöyle demişler:

— Doğu ve Batı ülkelerini nasıl fethettin? Senden önce oradaki hükümdarların senden pek çok hazineleri, malları, askerleri olduğu halde onlar böyle büyük bölgeler alamadılar.

İskender şu cevabı vermiş:

— Tanrı'nın yardımıyla aldığım yerlerin halkını incitmedim ve geçmiş padişahların adlarını ancak iyilikle andım.

Büyüklerin adlarını yakışık almayan bir surette ananlara büyük demezler.

DEDİKODU

Büyüklerden biri bir Allah dostuna şöyle bir soru sormuş:

— Dindar bir adamın hakkında bazı kimseler bir takım şeyler söylüyorlar. Sen onun hakkında ne düşünüyorsun?

Adam şu cevabı vermiş:

— Görünüşte ve dışında bir kusur görmüyorum. İç yüzüne gelince görünmeyen şeyi bilmem.

İNCİNSEN DE İNCİTME

Sürekli ibadet eden bir adamın evine bir gün bir hırsız girdi. Hırsız aradı, taradı bir şey bulamadı, istediğini alamadı. Sonunda canı sıkıldı. İbadetle meşgul adam işi anladı; üstünde yattığı kilimi hırsızın geçeceği yere attı, eli boş dönmeyin ve ümitsiz bir şekilde oradan gitmesin diye.

Duyduğuma göre hak yoluna erenler düşmanlarını bile incitmemişlerdir. Sen bu makama erişemezsin, nasıl erişirsin ki dostlarınla bile mücadele ediyorsun.

Kalbi temiz olanların dostluğu, sevgisi önde de, arkada da birdir. Ne önde kul, köle, kurban olurlar ve ne de arkada kusurları sayıp dökerler. Yüz yüze gelince hâlim selim koyun ve arkadan ise adam yiyen kurt gibidirler. Bir kimse başkasının kusurlarını senin yanında sayıp dökerse şüphesiz senin ayıp ve hatalarını, eksikliklerini de başkalarının önüne serecek, onlara anlatıp duracaktır.

DERVİŞ HAYATI

Birkaç seyyah birlikte yola gidiyorlardı. Birbirleriyle hem safa ve hem de cefa ortağı olmuşlardı. Ben de onlarla arkadaşlık etmek istedim. Kabul etmediler.

Sordum:

— Âciz insanların arkadaşlığından yüz çevirmek ve onları istifadeden mahrum etmek, dervişlerin güzel huy ve iyi ahlâklarından beklenmeyen bir durumdur. Ben dostlar için şen bir arkadaş olacağım. Onlara bir yük teşkil etmeyeceğim ve üzüntü vermeyeceğim. Kendimde bu kuvvet ve kudreti hissediyorum ki böyle bir teklifte bulundum. Yolda giderken ata binmesem bile hiç olmazsa ata binen arkadaşlarımın eğer takımlarını taşıyım.

Onlardan biri dedi ki:

— Sen bizim sözlerimize güvenme. Bugünlerde derviş kılığında bir takım hırsızlar türemiş. Bunlardan biri yanımıza geldi. Bu, derviş suretinde idi ama derviş değildi. Bizimle arkadaş oldu. Sonra sabahtan akşama kadar bütün gün yol yürüdük. Gece olunca bir kale burcunun dibinde uyuduk. Derviş sandığımız hırsız, tuvalete gidiyorum diye arkadaşın su ibriğini aldı, götürdü. Hâlbuki o yağma için gidiyordu. İbriği alıp gittikten sonra gözden kayboldu. Bir kalenin burcuna gidip oradan da bir mücevher kutusu çalmış. Gün ağarmaya kadar o kalbi kara ve karanlık yürekli adam bir hayli yol almış. Biz ise günahsız ve olaylardan habersiz olarak uyuyorduk. Sabah olunca hırsızlık meydana çıkıyor. Kalede bulunanlar hırsızlığı biz yaptık kanaatinde bulunarak hepimizi, zindana attılar. İşte o günden ve o hadiseden beri yanımıza arkadaş almamaya ve bir kenara çekilip kendi kendimize yaşamaya karar verdik. Çünkü rahat ve huzur yalnızlıktadır.

Yolculardan bu olayı öğrenip işittikten sonra Tanrı'ya şükürler ettim, çünkü o dervişlerin sohbetlerinin feyzinden mahrum kalmadım. Onlarla arkadaşlık edemedim. Ama bu hikâyeyi öğrenmekle istifade ettim. Bu nasihat bütün ömür boyunca benim gibilerin işine yarar.

EŞREF VAKTİ

Makam ve itibar sahibi olan ve Şam'da bir camiye gelen bir zat, havuzun kenarında abdest alırken ayağı kayıp havuza düştü. Sonra da güçlkle çıkıp kurtuldu. Namaz kılınıp bittikten, sonra dostlarından biri ona rica etti:

— Bir müşkülüm var, lütfen onu halleder misin?

Adam dedi ki:

— Nedir dedin?

— Çok iyi hatırlıyorum. Batı denizinin üstünde yürüdün, ayağın ıslanmadı. Bugün, ise bir adım boyu suda az daha helak olacaktın. Boğulmana bir şey kalmamıştı. Bunda ne hikmet var anlamadım.

Büyük derviş başını eğdi, daldı ve derince, uzunca düşündü. Sonra başını kaldırarak şöyle dedi:

— Duymadın mı? Hazreti Peygamber Efendimiz: Benim Allah'la bir vaktim vardı. O vakit Melek, Peygamberle görüşmem, buyurmuştu. Fakat Hazreti Muhammet, daima böyleyim buyurmamıştır. Yani böyle söylediği zaman Cebrail ve Mikâil ile meşgul olmaz ve başka vaktini de eşlerinden Hafize ve Zeynep'le geçirir, onlarla meşgul olurlardı.

YUSUF VE YAKUP

Oğlu Yusuf'u kaybeden Yakup'a bir adam şöyle demiş:

— Ey yakup! Oğlun Yusuf'un gömleğinin, kokusunu ta Mısır'dan aldın da o, bulunduğun Kenan ilinde kuyuda iken onu neden görmedin?

Yakup cevap vermiş:

— Biz şimşeğe benzeriz. Şimşek bir çakar bir kaybolur. Bazen en yükseklerde otururum, bazen de ayağımın arkasını görmem.

İKİ SEÇENEK

Bir gece Mekke çölünde uykusuzluktan adım atacak hâlim kalmamıştı. Başımı koydum ve deveciye, beni rahat bırak, dedim.

Deveci dedi ki:

— Kardeşim! Harem-i Şerif öndedir. Haramilerse arkadadır, gidersen canını kurtarırın. Uyuyup kalırsan ölürsün. Gece çölde, dikenli ağacın altında yatıp uyumak tatlı ve zevkli bir şeydir ama canından vazgeçer, ölüp gidersin.

HIRSIZ DERVİŞ

Dervişin biri bir sıkıntıya düşerek bir arkadaşının evinden bir kilim çaldı. Kadının önüne çıkınca onun elinin kesilmesine karar verildi. Kilimin sahibi şefaata ederek, ben çaldığı kilimi ona helal ettim, dedi.

Bun karşın Hakim kabul etmedi:

— Sen helal etsen de ben kanun gereğince verdiğim hükmü icra ederim.

Kilim sahibi:

— Evet buyurduğunuz doğrudur ama o, bir şahsın değil, vakıf malını çalmıştır. Vakıf edilen bir malı çalananın da eli kesilemez.

Hâkim:

— Vakıf işini de nereden çıkardın. Bu kilim senin malın değil mi?

Kilim sahibi:

— Ben fakir bir adamım. Fakir adamın da ne malı var ve ne de mülkü. Dervişlerin malı fakirlere, muhtaçlara vakıftır.

Bu sefer hâkim, kilimi çalana haykırdı:

— Dünya sana dar mı geldi ki böyle bir dostun evinden mal çaldın da başka bir yerden çalacak mal bulamadın?

Kilimi çalan da şu karşılığı verdi:

Meşhur sözdür duymadınız mı? Dostlarının evlerini sil, süpür, ne varsa al. Fakat düşmanlarının kapısını çalma.

Âbid İLE GÜNAHKÂR

Padişahın biri ibadet eden bir adama sormuş:

— Hiç bizi hatırladığın olur mu?

İbadetle meşgul olan şu cevabı vermiş:

— Allah'ı unuttuğum zaman siz hatırıma gelirsiniz. Allah, birisini kapısından kovarsa o adam her tarafa koşar, fakat birisini de kapısına çağırırsa, onu kimsenin kapısına koşturtmaz.

KALBİ PAS BAĞLAYANLAR

Eski zamanın birinde Yunan topraklarında bir kervanın yolunu kesip tüccarın sayısız mallarına ve paralarına el koymuşlar.

Tacirler ağlayıp sızlamaya başlamış ve yalvarmışlar:

— Tanrı aşkına, Peygamber aşkına yapmayın, etmeyin.

Bütün bu ağlama ve ricalardan bir netice alamamış ve fayda sağlayamamışlar.

Lokman Hekim de o kervan halkının arasında bulunuyormuş. Soyulan tüccardan biri ona demiş ki:

— Sen bunlara bir söz söyle de bir nasihatte bulun. Bari mallarımızın bir kısmını olsun bize bıraksınlar. Hepsini alıp götürürlerse yazık olur.

Lokman'ı hekim demiş ki:

— Asıl onlara söylenecek sözlere yazık olur.

EDEP

Lokman Hekime etrafındakiler sormuş:

— Edep ve ahlâkı kimden öğrendin?

Şu karşılığı vermiş:

— Edepsizlerden, terbiyesizlerden... Çünkü onların bana hoş gelmeyen hareketlerini yapmaktan kaçınıyorum.

HAKİKİ KULLAR

Padişahın önemli bir işi varmış. Adamlarını toplamış ve onlara şöyle demiş:

— Eğer benim bu işim olursa din işlerine aşırı derecede bağlı kimselere para dağıtacağım. Ben bunu adak olarak adıyorum.

Nihayet Padişahın isteği gerçekleşmiş ve vaadini yerine getirmek üzere has kölelerinden birine emir vermiş:

— Hadi altınları dinin emirlerine son derece bağlı kimselere dağıt!

Köle akıllı ve zeki bir adammış. Bütün gün dolaştıktan sonra gece saraya dönmüş, altın dolu keseyi öperek padişahın önüne koymuş ve böyle buyurduğunuz adamları bulamadım, demiş.

Padişah:

— Nasıl olur, bu ne iştir. Yalnız ben bu şehirde bu gibi dört yüz insan bilir ve tanırım.

Akıllı ve zeki köle demiş ki:

— Padişahım! Gerçek zahit para almıyor, alan da gerçek zahit değildir.

Padişah gülerek nedimlerine şöyle demiş:

— Ben, böyle; dünyadan elini, eteğini çekmiş, vaktini Tanrı'ya ibadete hasreden zahit denilen kimseleri ne kadar seviyorsam, benim bu yaramaz ve şakacı kölem de onlara o kadar düşmandır. Bununla beraber söylediği söz doğrudur ve o haklıdır. Bir zahit para alırsa git ondan daha zahit olan birisini al getir.

MİDENİ DOLDURMA

Zamanın birinde dindar bir adam varmış. Bir gecede pek çok yemek yermiş ve sabaha kadar yatmayıp hatim indirirmiş.

İyi kalpli, iyi huylu bir kişi bunu işitmiş ve demiş ki:

— Az yiyip de az uyusa daha iyi olur ve daha doğru hareket etmiş olur.

Sen de bu âlimin sözüne kulak ver! İçerini yemekten boş tut, yemekle doldurma ki orada ilim nurunu görebilesin. İçerinde hikmet yer etmemiştir, çünkü burnuna kadar tıka basa yemekle doldurmuşsun ve marifete, hikmete yer kalmamıştır.

TÖVBEKÂR DERVİŞ

Hakikat yolundan sapmış günahkâr bir kişiye Allah, hidayet ışığını tuttu ve ona doğru yolu gösterdi. Sonra da gerçek dervişlerin arasına girdi. Onlarla konuşma hürmetine ve onların sadık nefislerinin, tesiriyle bütün kötü huylan iyi huylara döndü. Elini şeytani işlerden çekti. Kötü ahlâkı iyi ahlâka çevrildi.

Bir takım geveze ve dedikoducuların asıl işleri halkı çekiştirmek ve insanlara kusur bulmak olduğundan bu zavallının aleyhinde de konuşmaya başladılar.

Sonra dediler ki:

— O, yine eskisi gibi kötü bir adamdır. Siz onun bugünkü hâline bakıp aldanmayın. İnanmayın.

Adamcağız, bu acı dillere dayanamadı. Yaşlı şeyhe gitti, derdini söyledi.

Şeyh ağlayarak ona dedi ki:

— Sen bu nimetin şükürünü nasıl ödersin ki, onların sandıklarından daha iyi bir kişisin.

İYİLİK YOLCUSU OL

Dervişlerden birine derdimi anlattım ve dedim ki:

— Falanca adam benim hakkımda kötüdür, diye bir yaygara yapıyormuş.

Şeyh dedi ki:

— Sen iyiliğinle onu utandır.

Sen iyi harekette bulun da kötü niyet sahibi kimse senin hakkında kötü söylemeye vesile elde edemesin ve fırsat bulamasın.

Çalgı doğru, düzgün ise çalgıcı akort etmek için onun kulağını bükerek mi?

HER ŞEY ONU ANIYOR

Eski zamanın birinde, gece yarısı bir kervanla sabaha kadar yol gittik. Sabahleyin küçük bir orman kenarında uyuduk. İçimizde

Tanrı'ya sevgi ve bağlılığından dolayı cezbe uğramış, kendinden geçmiş birisi vardı. Sabah vakti bir çığlık atarak çöle daldı. Bir türlü dinmedi ve dinlenmedi.

Kendisine sordum:

— Ne oluyorsun, bu ne hâldir?

Dedi ki:

— Kulak verdim, baktım ki bülbüller ağaçta ve keklikler dağda ötüyorlar, kurbağalar suda ve canavarlar ormanda bağırişip duruyorlar. Baktım, düşündüm. Onlar böylelikle Tanrı'yı anarken benim uyumam ve susmam yakışıksız bir hareket olur. Bu gaflet etmek demektir benim için. İşte bu bakımdan ben de uyumadım, feryat ettim.

Dün gece bir kuş sabaha kadar inledi, durdu. Onun bu inleyişi benim aklımı aldı, fikrimi altüst etti Onun için kendimden geçerek bir çığlık kopardım. Benim samimi dostlarımdan biri meğerse işitmiş. dedi ki:

— Bir kuş sesinin sana bu kadar tesir edeceğine inanmam.

Şu cevabı verdim:

— Kuşlar Allah'ı ansınlar da ben susayım. Bu insanlık değildir.

DÜNYANIN DERTLERİ

Padişahın biri, ölümüne yakın olduğunu anladı. Yerine geçecek bir yakını da yoktu. Etrafındakilere talimat verdi:

— Sabahleyin şehrin kapısından ilk içeri girecek kimsenin başına, padişahlık tacını koyun ve memleketi de ona teslim edin, o idare etsin!

Tesadüfen o sabah şehrin kapısından ilk önce bir dilenci içeri girdi... Öyle bir dilenci ki yiyeceğini lokmacıklarla kazanır ve giyeceğine de yama üzerine yama vururdu. Devlet adamları ölen padişahın vasiyetini yerine getirip, kalelerle hazinelerin anahtarlarını ona teslim ettiler. Eski dilenci yani yeni padişah bir süre saltanat sürdü ve memleketi idare etti. Fakat bazı idareciler ona isyan ettiler. Üstelik komşu ülkeler hükümdarları da ordu gönderip memleketi istilaya koyuldular. Askerlerle halk anlaşamadılar. Yeni padişah bu hâle çok

üzüldü. Tam o sırada dilencinin eski tanıdıklarından bir derviş çıka geldi. Seyahatten dönüyordu.

Onu böyle görünce dedi ki:

— Allah'a şükret ki talihin varmış. Senin gülün dikeninden kurtulmuş, diken de ayağından çıkmış da bu mertebeye ulaşmışsın.

Meşhur sözdür: Her darlığın sonunda bir ferahlık vardır.

Çiçek bazen açılır, bazen da solar ve kurur. Ağaç bazen yaprakları dökülerek çırılçıplak kalır, bazen de yapraklanır ve yaprakla örtünür.

Yeni padişah eski arkadaşına demiş ki:

— Kardeşim! Beni tebrik etme, bana taziyette bulun. Kutlamanın sırası değil! Eskiden ekmek derdinde idim. Şimdi dünya derdinde!

BÜYÜKLERİ ZİYARET ADABI

Padişahın yakınlarında vazifeli bir dostu olan bir adam vardı. Adam çoktan beri onu görmemişti.

Başka bir arkadaşı ona dedi ki:

— Bir hayli zamandır dostunu ne den görmedin?

O da dedi ki:

— Ben onu görmek istemiyorum.

Arkadaşı:

— O, ne gibi bir kusurda bulunmuştur ki görmek istemiyorsun?

Adam şu cevabı verdi:

— Bir kusuru yok ve görmek istemiyorum değil. Yalnız şu var ki insan dostunu meşgul olmadığı zaman görmek ister. İşle meşgul olduğu zaman değil. Onu rahatsız etmek istemem. Onun rahatsızlığı beni sıkar.

DÜNYANIN YÜKLERİ

Sürekli ibadetle meşgul olan âbid bir şahsa, Padişah sormuş:

— Kıymetli vaktin nasıl geçiyor?

Vaktini ibadetle geçiren şahıs şu cevabı vermiş:

— Geceleri dua ile, sabahları da şükür ile... Gündüzleri de yiyecek ve içecekleri tedarikle geçiyor.

Padişah, cevabı anlayarak aile yükünün üzerinden kalkması için geçimini sağlayacak şeylerin temini emrini vermiş.

Ey aile yüküyle ayağı bağlı insan! Bu aile yükü yüzünden artık huzur bekleme, rahatlık umma! Evlat, ekmek, giyecek ve yiyecek derdi senin melekler gibi bir hayat sürmene engeldir. Gündüzleri, gece Tanrı ile meşgul olayım diye karar veririm. Gece ise namaza başlayınca, çocuklarım, yarın ne yiyecekler diye düşünürüm.

GERÇEK ÂBİD

Şam'daki dindar adamlardan biri, senelerce bir ormana çekilmiş; orada ibadet eder ve ağaç yaprakları yermiş.

Padişah da onu ziyarete gitmiş ve demiş ki:

— Münasip görürseniz şehirde sizin için bir yer ve geçim temin edelim. Orada daha iyi ibadetle meşgul olursunuz. Hem de herkes sizi ziyarete gelir, mübarek nefesinizden fayda sağlarlar ve sizin güzel hareketlerinize uyarlar.

Adam kabul etmeyince devlet adamları ona şöyle demişler:

— Padişahın hatırı için birkaç güm şehre geliniz. Durumu görünüz, ağyardan incinirseniz yine irade sizindir. O zamanı istediğiniz gibi hareket edersiniz.

Adam şehre gelmiş, hükümdarın has bahçesini ona tahsis etmişler. Gönül açan, ruh okşayıp dinlendireni bir yer. Kırmızı gülleri güzellerin yanaklarına, sümbülleri cananların saçlarına benziyordu. Dadı, çocuklara kocakarı soğuşunun korkusundan hâlâ süt emmemişlerdi. Yani o bahçede bazı çiçekler kocakarı soğuşu geçtiği halde korkusu devam ettiğinden daha açılmamış gonca ve tomurcuk hâlinde idi. Üzerinde nar çiçekleri açmış dallar orasına burasına ateş asılmış yeşil ağacı andırıyorlardı. Hükümdar o dindar zata derhâl güzel yüzlü bir cariyeye gönderdi. Öyle bir cariyeye ki âbidleri aldatabilecek derecede güzel, sanki bir ay parçası, melek yüzlü Tavus kuşu kadar süslü. Onu gördükten sonra sofuların sabrı, mecali kalmaz.

O güzel cariyenin arkasından da genç ve güzel bir köle gönderdi, öyle bir köle ki eşi görülmemiş derecede güzel... Sofuların dayanamayacağı, gevşeyecekleri kadar güzelmiş.

Herkes onun çevresinde susuzluktan kırılıyordu. O, öyle bir saki idi ki suyu gösterir, fakat kimseye bir yudum su vermiyordu. Çok su içme hastalığına tutulmuş bir kimse Fırat nehrinin suyundan nasıl doymazsa onu göreni de görmekten doyamıyordu.

Âbid, lezzetli yemekler yemeye, güzel elbiseler giymeye, yemişlerden istifadeye ve cariyeye ile kölenin güzelliklerini seyir ve temaşa etmeye başladı.

Tecrübe görmüş insanlar derler ki:

— Güzellerin saçı, akıl ayağını bağlayan bir zincir ve akıllı kuşu avlayan bir tuzaktır.

Netice itibariyle Âbid, Âbidliğini manevi varlığına kaybetmiş.

Böyle bir sonuç ta normaldir ve zaruridir. İster fakih veya mürid olsun, ister şeyh veya mürid olsun dünyaya meyledince bala batmış sinek gibi olurlar.

Gel zaman git zaman Padişah onu görmek istemiş. Bir de bakıp ne görsün? Sofu eskisi gibi değil tamamen değişmiş. Sanki o eski dindar değil. Yüzü pembeleşmiş, kendisi toplanmış. İpekli bir yastığa dayanmış, peri yüzlü köle elinde tavus tüylerinden yapılmış bir yelpaze ile başının ucunda duruyor.

Padişah bakmış ki Âbidin işi yolunda, keyfi de yerinde... Biraz görüşüp konuştuğundan sonra şöyle demiş:

— Ben bu dünyada iki zümreyi severim, biri âlimler, ötekisi de zahitler.

Padişahın feylesof ve dünya görmüş veziri de orada imiş.

O da şöyle demiş:

— Padişahım sevmenin şartı vardır o da şudur: Bu iki zümrenin her ikisine de iyilik etmeli. Âlimlere altın vermeli, başka ilimleri okuyup öğrensiner diye. Zahitlere bir şey vermemeli, zahit kalsınlar diye.

İYİLİKLERE UYANIK, KÖTÜLÜKLERE ÂMÂ OL!

İçebildiği kadar içmiş genç sarhoş bir yolun kenarında yatıyordu. Kontrol den iyice çıkmıştı. İbadetle meşgul bir adam oradan geçti ve ona kötü gözle baktı. Sarhoş genç, başını kaldırıp şu ayeti okudu:

— Allah'ın yarattığı kullar uygunsuz bir şeyi görseler bile görmezlikten gelerek geçip giderler.

PERDE İLE SANCAK

Sancakla perde arasında bir anlaşmazlık olmuş ve mücadele başlamış. Sancak, yolun tozundan ve üzeninin verdiği eziyetten dert yanmış ve demiş ki:

— Biz ikimiz de bir tüccarın malıyız, ikimiz de padişahın divanhanesinde bulunuyoruz. Bir saniyede bir dakika bile rahat yüzü görmedim. Rahatım, huzurum yok. Belirli, belirsiz vakitli vakitsiz sefere çıkıyorum. Sen ne sıkıntıya giriyor, ne de çöllere düşüyorsun. Ne toz yüzü görüyorsun, ne de başka bir şey. Ben senden daha çok çalıştığım halde, sen el üstünde tutuluyorsun. Sen ay yüzlü kölelerle yasemin kokulu cariyelerin yarasısın. Ben ise hizmetkârların elindeyim, sefil ve sersem gibiyim. Ayağım bağlı.

Perde ona şu cevabı vermiş:

— Ben başımı aşağı eğiyorum, sen ise başını yukarıya kaldırıp göklere doğru dik duruyorsun. Bir kimse boşuna ve lüzumsuz yere boynunu kaldırıp dik durursa kendini boynu üzerine bırakmış olur.

ÇİRKİN KIZ

Âlimin birinin çok çirkin bir kızı varmış. Gelinlik çağı geldiği ve pek çok çeyizi ve malı ile mülkü olduğu halde bir isteyeniy çıkmıyormuş.

Çirkin kızın giydiği en mutena ve nadide elbise bile çirkin görünür?

Sonunda adamcağız, kızını bir körle evlendirmiş ve o sırada Serendip Adasından körleri iyi eden, görmeyen, gözleri açan bir doktor gelmiş. Fıkıh bilginine demişler ki, neden damadını bu doktora göstermiyorsun?

O da şu cevabı vermiş:

— Korkuyorum ki gözleri açılır da kızımı boşar.
Çirkin suratlı kadının kocasının körlüğü daha iyidir.

ÂLİM VE ZENGİN

Mısır'da iki Beyzade vardı. Biri ilim öğreniyor, diğeri de mal topluyordu. İlim öğreneni, asrının âlimi ve mal toplayan da Mısırın en zengin adamı ve Maliye Vekili oldu. Bu yüksek fakat maddi makama erişen kardeş, fıkıh bilgini olan kardeşine hakaret eder gözle bakıp şöyle dedi:

— Ben saltanata ulaştım, seni miskinlikte kaldın.

Fıkıh bilgini ona şu cevapla mukabelede bulundu:

— Kardeşim! Ben Tanrı'ya şükretmeliyim. Çünkü Peygamberlerin mirasına kondum. Yani ilme kavuştum. Sen Firavunla Haman'ın mirasına yani Mısır ülkesine nail oldun. Ben ayaklar altında çiğnenen bir karıncayım. İğnemle sokup can yakan arı değilim. Tanrı'ya nasıl da şükranda bulunmayayım? Çünkü bende insanlara eziyet edecek bir kudret ve kuvvet yoktur.

İŞSİZ KALAN DOKTOR

İran hükümdarlarından biri, gerektiğinde Müslümanlara doktorluk etmek üzere uzman bir doktoru Peygamber Efendimizin yanına gönderdi. Doktor bir hayli zaman Arabistan'da kaldı. Baktı,ki gelen, giden yok. Kimse bir müracaatta bulunmuyor ve tedavi isteğinde bulunmuyor.

Bir gün Resulü Ekrem'in, yüksek huzuruna çıkıp şöyle dedi:

— Beni, ashabı tedavi için gönderdiler. Bunca zamandır buradayım. Kimse bana müracaatta bulunmadı ki bana verilen vazifeyi yapabileyim.

Resulü Ekrem Efendimiz ona şu cevabı verdi:

— Benim ashabımın tuttuğu bir yol vardır, o da şudur: İyice acıkmadıkça, bir şeyi yemezler ve tam anlamıyla doymadan sofradan kalkarlar.

Doktor dedi ki:

— İşte sağlığın temeli ve esası da budur. O halde benim için yapılacak bir iş yok.

Saygılarını sunarak kalkıp vatanına döndü.

Akıllı bir kimse, söylememekle zarar geleceğini anladığı zaman konuşmaya başlar, Aç bir insan, yemek yemezse sıhhatinin bozulacağını anladığı vakit elini sofraya uzatır. Doğru sözü de Peygamber Efendimiz buyurmuş ve İran Şahının tayin edip ve memur kılıp gönderdiği doktor da onu kabul etmiştir.

Şöyle ki: İnsan, yemesi sağlığı sağlayacağı zaman yemek yemelidir.

CİMRİNİN HİKÂYESİ

Moğol'larla yapılan bir savaşta alçakgönüllü bir adam ağır ve tehlikeli şekilde yaralandı.

Biri dedi ki:

— Falan tacirde iyi edici bir ilaç vardır, biraz isteyelim belki de verir.

Derler ki o tacir çok hasis bir adammış. Onun sofrasında ekmek yerine güneş bulunsa kıyamete kadar kimse güneş yüzü göremezdi.

Ağır yaralı adam şöyle demiş:

— Ondan istensin yahut istenmesin. Verir veyahut vermez. Verirse kazanır yahut kazanmaz. Ben iyi olurum yahut olmam. Bunlar bir tarafa ve ayrı şeyler. Fakat bildiğim bir şey varsa onun gibi cimri adamdan bir şey istemek veya istenilip de alınan şey bir panzehir bile olsa öldürücü bir zehir olur. Alçaklardan minnetle bir şey istenmekle insanın vücut kilosu artar ama canı eksilir.

Akıllı ve tecrübeli insanlar derler ki: Ab-ı hayatı insanın yüz suyuna mukabil satsalar ve verseler bile akı 'başında olan kimse almaz. İzzetle ölmek zilletle yaşamaktan daha iyidir İyi huylu bir adaman elinden acı karpuz yemek suratı asık bir insanın elinden tatlı yemekten daha iyidir.

KİMDEN YARDIM İSTENİR

Bir iyi adam zor duruma düşmüş.

Birisi ona şöyle demiş:

— Bir adam biliyorum. Ölçsüz derecede servet sahibidir. Senin böyle yoksulluğunu bilip anlasa derhâl sana yardım eder.

Derviş:

— Ben onu tanımıyorum.

Adam:

— Ben seni oraya kadar götüreyim.

Sonra da kapıya kadar götürmüş.

Derviş, içeri girip karşısında azametli ve suratsız bir adamı görünce bir şey demeden geri dönmüş.

Dışarı çıkınca arkadaşı sormuş:

— Neden bir şey söylemedin, bir dilekte bulunmadın?

Derviş ona şu cevabı vermiş:

— Parası da kendisinin olsun, suratı da!

Suratsız adama ihtiyacından bahsetme. Onun kötü tabiatından üzülürsün. Bir derdin varsa onu öyle bir insana anlat ki hiç olmazsa onun güler yüzlülüğünden peşin olarak bir haz ve huzur duyusun.

MUSA İLE FAKİR

Musa, bir derviş görmüş. Dervişin giyeceği olmadığından kendisini kumun içine sokmuş.

Derviş demiş ki:

— Ey Musa, dua et de Allah bana biraz dünyalık versin. Zorluktan ve yoksulluktan neredeyse canım çıkacak.

Musa, dua etmiş ve Allah o fakire istediği dünyalığı vermiş. Birkaç gün sonra Musa duadan dönerken bir kalabalık görmüş. O adamı yakalamışlar, halk ta başına üşüşmüş, orada toplanmış.

Musa durumu sorunca demişler ki:

— Şarap içip sarhoş oldu, kavga etti ve bir adam öldürdü. Şimdi de onu kısasa götürüyorlar.

Miskin kedinin kanadı olsaydı, dünyada serçenin yumurtasını ortadan kaldırırdı. Bazı âcizler ellerine kudret geçer gezmez kalkıp âcizlerin ellerini bükerekler.

Musa, Tanrı'nın hikmetini bir kere daha anladı ve huzuru ilahîde yaptığından ötürü af talep edip şu ayeti okudu:

— Eğer Allah, kullarına lüzumundan fazla rızık verseydi, yeryüzünde ne azgınlıklar yaparlardı.

KÖYLÜ İLE PADİŞAH

Bir padişah, kış mevsiminde adamlarıyla beraber ava çıktı. Saraydan ve şehirden bir hayli uzaklaştılar. Gece oldu. Karşılarında bir köylü evi gördüler.

Padişah dedi ki:

— Geceyi bu evde geçirelim de soğuktan üşümeylim.

Vezirlerden biri şöyle cevap verdi:

— Bir köylü evine sığınmak sultana ve saltanata yakışmaz. İyisi mi, burada çadır kuralım ve ateş yakıp ısınalım.

Köylü, padişahın av için oralara geldiğini haber alır almaz evinde bulunan şeylerden bir yemek hazırlatıp hükümdarın huzuruna götürdü ve tazimatta bulundu.

Sonra şöyle dedi:

— Benim gibi bir köylünün evini teşrif buyursaydınız sizin şanınıza bir hanel gelmez, fakat köylünün kadir ve kıymetini yükseltirdiniz. Bunu istemediniz..

Padişah, o köylünün bu sözünü beğenerek gece vakti oraya taşındı. Sabahleyin ona para verdi ve elbise hediye etti.

Köylü, padişahın önünde birkaç adım atıp şu sözleri söyledi:

— Bir köylünün evinde misafir kalmakla siz padişahımın şan ve şevketinden bir şey eksilmedi, fakat ben köylünün başına senin gibi bir sultanın gölgesi düşmekle benim başımdaki külah kalpak güneşe ulaştı.

DİLENCİ İLE PADİŞAH

Çok zengin bir dilenci varmış. Padişahlardan birinin de bir iş için paraya ihtiyacı olmuş ve dilenciye başvurarak şöyle demiş:

— Senin paran çok. Bizim de görülecek ve yapılacak bir işimiz var. Bize ödünç olarak biraz para ver. İşimiz görüldükten sonra gelirimiz artar, biz de sana onu fazlasıyla geri veririz.

Dilenci şöyle demiş:

— Ey yeryüzünün sultanı! Benim gibi on para on para dilenip biriktiren bir dilencinin parasıyla elini kirletmek ve elini böyle sadaka ile toplanmış bir para ile bulaştırmak sizin şan ve şerefinize uygun düşmez.

Padişah:

— Zararı yok. Aslında ben de bu parayı pis düşmanlara vereceğim.

Allah'ın buyurduğu gibi, pis ve pislik pisler içindir,

Kireç taşının çamuru temiz değildir, dediler. Biz de onunla tuvaletteki çatlak yerleri kapatacağız.

Hıristiyan kuyusunun suyu murdardır, Bunun ne zararı var. Biz bu pis su ile Yahudi ölüsünü yıkayacağız.

O zengin dilenci padişahın emrine karşı gelmiş şakalaşmağa, küstahlığa, ukalalığa başlamış. Bunun üzerine Padişah gerekli miktarda paranın kendisinden zorla alınmasına karar vermiş.

GÖZÜN DOYSUN

Bir Ticaret adamı ile tanıştım. Yüz elli deve yükü malı ve kırk kölesi vardı. Bir gece beni, Kış Adasındaki odasına götürdü.

Bütün gece söyleniyordu:

— Türkistan'da depom, Hindistan'da servetim var. Elimdeki şu senet, falan arazimin tapusudur.

Hep servetinden ve kefaletinden bahsetti. Sonuç olarak bu sözleriyle benim rahatımı kaçırdı. Bir ara İskenderiye'ye gitmek istiyorum ama Batı denizi fırtınalıdır, dedi.

Sonra da dedi ki:

— Ey Sadi! Bir seyahatim daha var. O sefere de çıkarsam, artık ticaretten vazgeçip bir köşeye çekilip oturacağım ve ömrümün sonuna kadar istirahat edeceğim.

Kendisine dedim ki:

— Hayrola. Bu defa nereye gideceksiniz?

— Çin'e İran kükürdü götüreceğim. İşittiğime göre orada iyi para ediyormuş. Oradan Çin kâseleri getirip Rum diyarına götüreceğim ve Rum diyarının ipekli kumaşlarını Hindistan'a götürüp oranın çeliğini Halep'e, Halep'in cam eşyasını Yemen'e, Yemen kumaşlarını da İran'a getireceğim. Artık ondan sonra alış verişini terk ederek bir köşeye çekilip rahatlığa ereceğim.

Arkadaşım, o kadar boş hayaller kurdu ki artık konuşup anlatmaya takati kalmadı ve bana seslendi:

— Ey Sadi! Sen de konuş bir şey söyle!

Ben de ona şunu dedim:

— Gor çölünde bir kervan başı katırdan düşünce şöyle demiş: Dünya malıyla gözü doymayanın gözünü ya kanaat ya da mezar toprağı doyurur.

HIRSIZ İLE DİLENCİ

Bir hırsız bir dilenciye şöyle dedi:

— Hiç utanmıyor musun? Birkaç mangır için her alçağa avuç açıyorsun?

Dilenci kendisine şu cevabı verdi:

— Birkaç gümüş akça için avuç açmak, birkaç parça eşya için elin kesilmesinden daha iyidir.

DERVİŞ İLE PADİŞAH

Bir dervişin bir mağarada oturduğunu gördüm. Dünya ile alakasını kesmiş, her şeyden el etek çekmiş ve gözünde hükümdarların, büyük

adamların ve zenginlerin hiçbir değeri kalmamış. O ülkenin padişahı sözü geçen dervişe şu haberi göndermiş:

— Lütfen bir gün teşrif buyursun da bizim bir lokma yemeğimizi yesin. Azizlerin yüksek ahlâkının bizim bu ricamızı redde müsaade etmeyeceğinden eminim.

Derviş, “daveti kabul etmek sünnettir” diyerek yemeğe gitti. Ertesi gün Padişah, dervişi rahatsız ettiğinden dolayı özür dilemeye ve kendisini ziyarete geldi.

Derviş, ayağa kalkarak Padişahı kucakladı ve onun bu davranışını övdü. Padişah gittikten sonra bir arkadaşı ona dedi ki:

— Âdetinize aykırı olarak Padişaha gösterdiğiniz bu itibarın hikmeti ve manası nedir?

Derviş de ona dedi ki:

— Bilmez misin, hiç işitmedin mi? Meşhur sözdür: Birisinin sofrasında bulunursan ona hürmette kusur etme. Ona bir karşılıklıta bulunamazsan bu çaresizliğinden dolayı özür dile!

AZ KONUŞMAMIN HİKMETİ

Dostlarımdan birine dedim ki:

— Çok vakit konuşmamamın sebebi şudur: Birçok sözlerim arasında tesadüfen iyi söz de bulunuyor kötüsü de. Düşmanlarım ise, iyi sözlerimi dikkate almıyor da fena sözlerime önem veriyorlar.

Dostum bana şu karşılığı verdi:

— Ey kardeş! Düşmanın iyiyi ve iyiliği görmemesi daha iyidir. Düşmanlık gözüyle bakılırsa hüner ve marifet bir ayıptır. Sadi, bir güldür, lakin düşmanlarının gözüne diken görünür.

SUSKUN ŞEHZADE

Akıllı bir genç, hem ilim, marifet ve fazilet ve hem de iyi ahlâk sahibi imiş. Eşi az bulunur bir gençmiş. Bilginlerin aralarında bulunur, zevk alır fakat hiç söze karışmazmış.

Bir gün babası demiş ki:

— Oğlum neden susuyorsun. Sen de konuşsana!

Oğlu babasına demiş ki:

— Neden susuyor ve konuşmuyorum bilir misin? Korktuğum nokta şu: Ya bilmediğim bir şey sorarlarda mahcup olursam!

Bir şey söylemesen kimsenin seninle bir işi olmaz. Fakat söylersen delil göstermen lazım. İhsandan sebep sorar ve delil isterler.

KÖTÜ SESLİ HAFIZ

Kötü sesli bir hafız Kuran okuyormuş. Oradan geçen bir arif ona denmiş ki:

— Ne aylık alıyorsun?

Hafız:

— Hiçbir şey. Aylığım yok.

— Peki, ne diye okuyorsun?

— Allah yolunda okuyorum.

— Allah rızası için okuma o zaman! Çünkü sen böyle ve bu çirkin sesle Kuran okudukça Müslümanlığın parlaklığı gider, ışığı söner.

HİZMETÇİSİNİ SEVEN EFENDİ

Adamın birinin çok güzel bir kölesi varmış. O kadar güzel ki az yaratılıştaki bir güzelliği varmış. Efendisi köleyi dine aykırı olmayacak bir surette seviyormuş.

Bir gün ona bir arkadaşı demiş ki:

— Cidden yazık! Ah ne olurdu bu kadar yakışıklı olan hu köle terbiyesiz ve dili uzun olmasaydı.

Efendi, arkadaşına şu karşılığı vermiş:

— Birisine seni seviyorum, dedin mi artık ondan bir hizmet bekleme. Âşıklık, maşukluk araya girdi mi ne efendilik kalır ne kölelik ve cariyelik.

Patron ev ve aile sahibi peri yanaklı hizmetçisiyle gülüp oynarsa hizmetçi, o efendi gibi naz etmeye ve efendi de onun nazını çekmeye

başlar. Âdeta hizmetçi, efendi ve efendi de hizmetçi yerine geçer ki bu da şaşılacak bir şey değildir.

ÖZLENEN SEVGİLİ

Birisi çoktan beri sevgilisini görmemişti. Onu görür görmez dedi ki:
— Neredesin? Seni göresim geldi.

Sevgilisi şu cevabı verdi:

— Özlemek, usanmaktan daha iyidir. Ey sarhoş güzel. Geç kaldın, geç geldin. Eteğini kolay kolay bırakmayacağım ve elimi senden çekmeyeceğim.

ÂŞIK - MAŞUK

Zamanında sevgilimle bir kabuk içindeki iki badem içi gibi beraberce yaşadık. Birden bire bir sefere çıktık. Az bir süre sonra geri geldi. Niçin biriyle bir haber yollamadın, diye bana sitem etti.

Ben dedim ki:

— Ya! Haber gönderdiğim adamın gözü senin güzelliğinle parlasın, aydınlansın da ben bundan mahrum kalayım değil mi?

Benim o eski sevgilime söyleyin, ki bana dille tövbe ettirmesin. Çünkü bana kılıçla da tövbe ettirilemez. Bir kimsenin, gözü seni doyasya seyrederse ben kıskanırım, yine de tekrarlayarak söylüyorum ki kimse seni görmeye doyamaz.

BEYİT

İnsan hünerini göstermezse o hüner kaybolmuş demektir. Varlık edinmek çalışmakta değil kanaatle acı çekmemektedir. Kimse kol kuvvetiyle varlık edinemez. Kör bir kadının kaşına rastık çekmenin ne faydası, kör bir göze sürme çekmenin ne manası vardır?

Başının her bir kılında, saçının her bir telinde iki yüz hünerin olsa, şansın yardım etmedikten sonra bu marifetlerin neye yarar? Bileği kuvvetli ve değerli bir insanın bahtı açık olmadıktan sonra, elinden ne gelebilir? Bahtın kolu, güçlü bilek ve koldan daha kuvvetlidir. İnsanın

kuvveti bileği ve pazısı olacağına, açık şansı olmalıdır. Zengin adam dağda da çölde de garip değildir. Nereye gitse çadır kurar, yatakhane yapar. Talihsiz adam ise öz yurdunda bile gariptir ve tanınmaz olur.

Bilgili insanın vücudu altın gibi değerlidir. Nereye gitse kadir ve kıymetini bilirler.

Talih, bir kimseye gadrederse ona, yararına aykırı yol gösterir. Ne gibi bilir misin? Bir daha yuvasına dönemeyecek olan güvercini kaza ve kader onu yemine, fakat aynı zamanda tuzağına doğru iter, götürür. Fakat, hiç şüphe yok ki herkesin rızkı yetişecek ve herkes rızkına kavuşacaktır.

GERÇEK AŞK

Bir Allah dostu bir güzele âşık olmuştu. Bu yüzden çok acılar çekti. Ancak dayandı. Bir karşılaşmamızda ona şöyle demiştim:

— Senin, on kadını çok temiz duygularla ve büyük bir aşkla sevdiğini biliyorum. Sevgin bir kötülüğe dayanmıyor, kötü bir niyetin yok. Fakat böyle olmakla beraber kendini haksız yere suçlu durumuna sokmak ve kendini bilmezlerin diline düşürmek Allah dostlarının yararına değildir. Şerefleri iki paralık olur. Toplumdaki itibarlarını sarsar.

Bana dedi ki:

— Allah aşkına benden vazgeç. Benimle işin olmasın. Dediğin şeyi çok düşündüm. Bu işin cefasına katlanmak bana ayrılık acısına katlanmaktan daha kolay geldi. Çünkü meşhur bir söz vardır ve doğru söylemişlerdir:

— Gönlü sıkıntıya düşürmek, güzeli ve güzelliği seyirden men etmekten daha kolaydır. Mademki onsuz yaşanılmayacaktır ve hayat onsuz yaşamaya değmez o halde onun yapacağı cefayı da çekmelidir. Bir sevgiliye gönül veren sakalını da onun eline verir. Ayağı, boynu bağlı ahu kendi kendine bir yere gidemez.

Bir gün sıkıntıdan ona şöyle dedim:

— Aman senin elinden bıktım...

Sonra günlerce af istedim ve özür diledim. Dost, dostuna karşı aman dememeli ve diyemez de. Ona gönül bağladığımdan ona teslim oldum. İsterse lütfedip beni çağırır, isterse darılır. Bu artık onun bileceği bir iştir.

BİTEN BİR AŞK

Şu fani dünyada yaşayan herkesin başına geldiği gibi ben de gençliğimde âşık olmuş, bir güzele delicesine tutulmuştum. Üstelik sesi de çok güzeldi bu güzelin. Sanki yanağında biten taze tüyler, baharın çimenleri gibiydi. Herkes ona ilgiyle bakardı.

Nasıl oldu bilmiyorum? Bir hareketi hoşuma gitmedi. Sevda boncuğunu toplayarak ondan ayrıldım.

Ve ona şöyle dedim:

— Mademki benimle ilgilenmiyorsun, o halde git. Ne hâlin varsa gör. Ne yapman lazımsa onu yap.

O giderken şu sözleri söyledi:

— Yarasa, güneşten hoşlanmıyorsa bununla güneş kıymetini kaybetmez ve güneşin değerinden hiçbir şey eksilmez!

İşte bana bunları söyledi ve gitti, fakat onun sözü ve hâli bana dokundu. Gittikten sonra ben perişan ve pişman oldum. Vuslat zamanını kaybettim.

İnsan bir felakete uğramadıkça yaşadığı güzel hayatın kıymetini bilmez..

Gel sevgilim geri gel de beni öldür. Senin önünde ölmek, arkanda ve senden sonra yaşamaktan daha hoştur.

Tanrı'ya şükür, bir süre sonra geri geldi. Fakat ne yazık ki o davudi sesi değişmiş ve Yusuf gibi güzel olan yüzü bozulmuştu. Elma gibi çenesi, ayva gibi tozlanmıştı. Güzelliği eski hâlini kaybetmişti. Onu kucaklayacağımı umuyordu. Böyle olduğu halde yine de kucakladım.

Ona şöyle dedim:

— Güzel olduğun günler senden gözünü ayırmayan âşığına sen bakmıyor ve onunla ilgilenmiyor ve kavga ediyordun. Şimdi barışmaya gelmişsin. Öyle değil mi? Senin o taze bahar mevsimin geçmiş, yaprağın sararmış. Tencereyi koyma artık. Çünkü bizim ateşimiz söndü, soğudu. Ne diye nazlıca yürüyüp işveli ve cilveli sallanıyorsun? Bu kibir neye? Eski zamanlarını mı arıyorsun? Kendini eskisi gibi mi sanıyorsun? Artık seni isteyenin yanına git, seni satın alacak kimseye nazlan. Geçen yıl gittiğinde bir ceylan gibiydin. Bu sene geldiğinde yabancı kedi gibisin. Sadi, yeşil tüyü, yeşil yaprağı sever. Çuvaldız gibi her elifi değil.

Ben nasıl kıyamet gününe kadar canımın çıkmamasından emin değilsem sen de güzelliğin bozulmamasından emin olamazsın. İster kendine çekidüzen ver ister verme. Güzellik çağı bir gün son, bulur.

Büyükler derler ki:

— Bahçe yeşillendiği zaman güzeldir. Bunun kıymetini o sözü söyleyen bilir. Dilberin güzelliği âşıkların gönlünü daha çok kendine çeker.

Sonra kendisine şu soruyu sordum:

— Yüzünün güzelliğine ne oldu ki ayın etrafındaki mini karıncalar toplanmış kaynaşıyorlar.

Bana gülerek şöyle dedi:

— Yüzüme ne oldu bilmiyorum. Öyle zannediyorum ki yüzüm güzelliğimin yasını tutarak siyahlara bürünmüştür.

GÜZEL İLE ÇİRKİN

Bağdat'ta yaşayan ve aşktan anlayan bir adam varmış. Bir gün o adama sormuşlar:

— Güzeller hakkında ne dersiniz?

Soruyu sorana şu cevabı vermiş:

— Tazeyken sertlik, katılaştınca da yumuşaklık gösterirler; onlarda hayır yoktur.

Güzel olduklarında hırçın olur ve kaba davranışlarda bulunurlar, kartlaştıklarındaysa şefkatli olur ve yakınlık gösterirler.

İşte böyle: Güzeller güzellik devirlerinde acı dilli ve aksi tabiatlı olur. Çağları geçince, insanla dost olur ve insana yakın davranırlar.

HALKIN DEDİKODUSU

Bilginlerden birine sormuşlar:

— Bir kimse, ay yüzlü birisiyle baş başa kalıp, kapılar kapalı, rakipler uyumuşsa, ve o kişinin canı istekli olur ve şehvet de azarsa, hurma olgunlaşmış ve bekçi de ses çıkarmıyorsa, işte o vakit ve böyle bir durumda o kimse günah korkusuyla o güzele dokunmadan durabilir mi? Böyle birşey hiç duydunuz mu? Olur mu böyle bir şey? Böyle bir şeyi biliyor musunuz?

Bilgin ona cevabını vermiş:

— İnsan, böyle bir durumda kendisini korusa bile yine de kendini halkın dilinden koruyamaz ve kurtulamaz.

Aynen böyle de, bir insan kendi işiyle meşgul olup kimseye bir kötülükte bulunmayabilir, ama halkın ağzını kapamak mümkün değildir.

PAPAĞAN İLE KARGA

Bir papağanla bir kargayı bir arada bir kafese koymuşlar. Papağan güzel, karga ise çirkin bir yaratıktır bilirsiniz!

Papağan, karganın çirkinliğinden dolayı üzgünmüş ve şöyle dermiş:

— Bu ne iğrenç yüz ve sevimsiz bir şekil, bu ne murdar bir görünüş ve biçimsiz bir kılık. Ey uğursuz karga, keşke aramızda Doğu ile Batı arasındaki mesafe kadar bir mesafe olsaydı.

Bir kimse sabahleyin kalkınca senin yüzünü görse o mutluluk gününün sabahı ona akşam olur Seninle arkadaş olmak için senin gibi bir uğursuz lazım ama öylesi de bu dünyada nerede ve nasıl bulunur?

Şaşılacak olan şudur ki, karga da papağanla komşuluk etmekten bir arada bulunmaktan bir gün iyice sıkılmış.

Kendi kendine şöyle diyormuş karga:

— Bu ne şanssızlık Bu ne biçim Bukalemun gibi renkten renge giren şey! Bu ne felek dönekliği! Benim yapmam gereken bir karga ile bir bahçenin duvarında birlikte gezmek; salına salına, cilveleşerek yürümektir.

Aynen karga ile papağan gibi bir dindar için dinsiz ile bir arada yaşamak zindan azâbidir. İbadetle meşgul bir kimseyi günahkarlarla bir arada bulundurmamak onun için yeteri kadar bir zindan azâbidir.

Karga derdini dökmeye şöyle devam ediyormuş:

— Ben ne gibi bir günah işledim ki ceza olarak böyle budala, kendini beğenmiş, soysuz, kendini düşünen bir yaratıkla arkadaşlık etmek belasına duçar oldum.

Bir duvara senin resmini yapsalar, o duvarın dibine kimse gelmez. Senin yerin Cennet olsa başkaları Cehennemi tercih ederler.

Bu örneği neden verdim bilir misin? Bilmiş ol ki bilgün, cahilden ne derece nefret ederse, cahil de bilgünden onun yüz misli korkar.

KITA

Sen, gülle lale demeti arasında ve onların içinde bitmiş kuru bir odun gibisin. Kötü esen bir rüzgâr ve soğuk kış gibi hoş gelmiyorsun. Kar gibi çökmüş ve buz gibi donmuşsun.

ESKİ DOSTLAR

Yıllarca birlikte yolculuk yaptığım ve bir arada yemek yiyip aramızda sonsuz bir arkadaşlık hukuku kurduğum bir dostum vardı. Bir gün çok da önemsiz bir menfaat yüzünden beni kırdı. Dostluktan eser kalmadı. Bununla beraber aramızda birbirimize karşı bir gönül bağlılığı devam ediyordu.

Haber aldığıma göre bir gün bir toplantıda benim aşağıdaki şu dört mısralık beytimi okumuş:

Beyit şöyleydi:

“Sevgilim, tatlı bir şekilde gülmeye başlayınca

Gönlü yaralı âşıkların yaralarına bol tuz eker.

Cömert insanların varlıkları fakirlerin eline geçtiği gibi
Senin saçının ucu da benim elime geçseydi ne olurdu?”

Bunun üzerine beni sevenlerden bazıları benim bu şiirimi güzel bulmuşlar ve pek beğenmişler. Fakat onların takdiri şiirimin güzelliğinden çok onların hakkımdaki temiz duygu ve ahlâklarından ileri gelmektedir.

Onların hakkımda böyle bir güzel düşüncede bulunmaları sırasında kendisiyle aramız açık bulunan dostum da hakkımda mübalağalı bir şekilde iltifatta bulunarak eski sohbetlerimizin, eski arkadaşlığımızın devam etmeyip ortadan kalkmasına üzüldüğünü beyanla hatasını anlatmış. Eski arkadaşlığı tekrar kurmak için onda böyle bir arzunun bulunduğunu anlayarak kendisine aşağıdaki kıtayı yazarak gönderdim. Bu suretle barıştım ve kırgınlık da, dargınlık da ortadan kalktı.

Kıta şöyleydi:

“Hiç aramızda bir vefa yok muydu?

Siz vefasızlık gösterip bana cefada bulundunuz.

Bu dünyada gönlümü yalnız sana b
ağlamıştım.

Bu kadar çabuk döneceğini bilmiyordum.

Barışmak istiyorsan gel ki seni eskisinden fazla seveyim.”

ÇİRKİNİN YOKLUĞU GÜZELİN VARLIĞINDAN İYİDİR

Bir adamım çok güzel bir karısı vardı. Tanrı'nın rahmetine kavuştu. Nikâhtaki mihir sebebiyle adam, o evde kalmaya mecbur oldu. Kayınvalidesi de tam anlamıyla bir koca karı idi. Adam artık, kaynanasının dırdırından bıkmış ve usanmıştı. Fakat o mihir yüzünden evden ayrılmayıp orada kalmak ve onunla birlikte oturmak mecburiyetinde idi.

Arkadaşlarından biri ona dedi ki:

— Sevgilinin ölümünden sonra ne haldesin?

Adamcağız şu cevabı vermiş:

— Karımı görmemek kaynanamı görmekten daha güç gelmiyor.

Gül, kapışıldı ve yağma edildi, dikenini kaldı. Defineyi götürdüler, yılan yerinde kaldı. Mızrağın ucuna göz atmak; gözü okun ucundaki sivri demirde görmek, düşmanın yüzünü görmekten daha iyidir. Bir tek düşmanı görmemek için yüz dosttan ayrılıp uzaklaşmak daha gereklidir.

AB-I HAYAT

Gençlik yıllarımda gezerken bir mahalleden geçiyordum. Aylardan Temmuz ayı ve sıcak da ateşliydi. İnsanın ağzının suyunu, dilini, dimağını kurutan sıcak insanın iligini kaynatıp kavuruyordu. Bu insanoğlu olarak güneşin bu hararetine dayanamadım. Bir duvarın gölgesine sığındım. Bekleyip duruyordum. Belki birisi çıkar da bir soğuk su verir ve Temmuzun bu yakan hararetini söndürür, diye bekliyordum.

Birden bire bir evin karanlık dehlizinden bir aydınlık gördüm. Yani öyle bir güzellik ki onu tarife imkân yok. En edebi bir dil bile onu açıklayamaz. Öyle bir güzellik meydana çıkmış ve o karanlık dehlizden öyle bir ışık peyda olmuştu ki sanki karanlık gece aydınlık sabah olmuştu. Evet öyle bir güzellik ki gecenin karanlığından sabahın aydınlığı ortaya vurmuştu. Elinde bir bardak karlı su, içine şeker konulmuş ve güzel de bir kokusu vardı bu tatlı, ve soğuk suyun. Bilmiyorum içine gül suyu irip karıştırmıştı, yoksa gül gibi yüzündeki birkaç damla ter mi damlamıştı.

Sonunda, o güzel elinden bunu alıp içtim, sanki canlandım, yeniden hayat buldum ve kendime geldim.

İçimde öyle bir susuzluk var ki denizler kadar su içsem bu susuzluğum giderilemez. Sabahın erken saatlerinde gözü böyle bir güzele düşen insan ne mutludur.

KITA

Felek! Keşke senin ayağına ecel diken battığı gün, benim başıma ölüm kılıcını indirseydin de bugün gözüm dünyayı onsuz görmeseydi.

Ey sevgilim, başıma toprak dökülsün! İşte bak ben senin mezarının başındayım.

KITA

Dalga korkusu olmasa deniz faydalı bir şeydir. Diken üzüntüsü olmasa gülden bahsetmek hoş bir şeydir. Dün gece vuslat bahçesinde Tavus kuşu gibi nazlıca yürüyordum. Bugün ise onun ayrılığıyla yılan gibi kıvranıyorum,.

LEYLA İLE MECNUN

Arap krallarından birine Leyla ile Mecnun hikâyesini anlatıyorlardı...

Kendisine dediler ki:

— Mecnun, iyi ve kuvvetli bir şair olduğu halde çöllerde dolaşıp perişan bir hâle düştü. İrade dizginini elinden kaçırdı.

Kral şöyle dedi:

— Onu bulup getirin!

Mecnunu bulup getirdiler ve huzura çıkardılar.

Kral onu ayıplayarak şöyle dedi:

— İnsanlık şeref ve haysiyetinden ne zarar gördün ki hayranlık huyunu aldın. İnsanlar arasında yaşamaktan vazgeçtin?

Mecnun ona inleyerek şu cevabı verdi:

“Birçok dostlarım beni ayıpladılar.

Sırf Leyla’yı sevdiğim için...

Leyla’yı bir gün gören yok mu?

Ki benim mağdur olduğumu ispat etsin?

Beni ayıplayanlar...

Keşke Leyla’nın yüzünü göreydiler

O zaman, karşında meyve keseceklerine
Kendilerinden geçip ellerini keserlerdi.

İşte o zaman ki...

Bunu görmeyi çok isterdim.

O zaman hakikat meydana çıkar

Davamda haklı olduğum anlaşılırdı.”

Bunun üzerine Kral dedi ki:

— Bir de biz bakalım görelim. Ne biçim şeymiş bu Leyla!

Sonra onun aranıp bulunmasını ve oraya getirilmesini emretti. Kralın emri üzerine memurlar çölü dolaştılar, çadırları aradılar. Sonunda Leyla’yı bularak getirip huzura çıkardılar.

Melik, baktı ki bu Leyla denilen kız esmer mi esmer? Zayıf mı zayıf....Kral, Leyla’yı beğenmedi. Çünkü harem.sarayındaki cariyelerin en çirkini ondan daha güzel ve daha süslü idi.

Zeki Mecnun bunu derhâl anladı:

— Ey Kral! Leyla’ya kıymet vermek için ona Mecnun gözüyle bakmalısın. Eğer Leyla’ya benim gözümle bakarsan gerçeği o zaman anlar, aşkımdaki manayı ve simyayı o vakit çözer, ondaki ince güzelliğin o zaman farkına varırsın. Sen benim derdimi kavrayamazsan ki bana acıyabilesin. Benim derdimi ve derdimdeki manayı idrak ve ihata edebilen bana arkadaş olabilir. Ben böyle bir arkadaşla hâlimi gece gündüz anlatabilirim. O da anlar. İki odun birlikte olursa iyi yanar. Cananımla ve yurduna dair kulağıma gelen sözleri o yurdun güvercinleri duysalar, benim feryadıma kulak verirler.

KITA

Ey dostlarım! Sıhhat ve afiyette olan kimseye söyleyin. Sen dertlinin yüreğindeki sızıyı bilmezsin. Sağlam insanlarda yara derdi bulunmaz. Ben derdimi ancak ve ancak derdime ortak olana söyleyebilirim. Başkasına, anlatamam., Ömründe bir kimseyi arı

sokmamış ise ona arıdan bahsetmek boş şeydir. Sen benim gibi bir derde uğramamışsan benim hâlîm sana efsane gibi gelir. Onu bir masal gibi dinlersin. Benim içimdeki sızıyı başkasıyla kıyaslama! Başkası, tuzu elinde tutuyor. Hâlbuki o tuz benim yarama ekilmiştir.

KITA

Her şeyi tartışma konusu yapmak iyi değildir ama büyüklerin hatasını bulmaya çalışmak da hataların en büyüğüdür. Yüzsüz, hayasız bir kimse başkasının haysiyetini düşünür mu hiç? Elli yıllık temiz adı, bir çirkin isim ayak altına alır.

KITA

Kimin terazisinde altın varsa kolunda da kuvvet var demektir. Dünyalığı olmayanın da kimsesi yoktur. Demir kollu terazi gibi olanlar bile altın gördüler mi baş eğerler. Altın tarafına meylederler.

ÂŞIK DELİKANLI

Zamanın birinde suratı güzel, iyi bir genç varmış. Kızın birini çok seviyormuş. Kaza ve kaderle ikisi de Okyanusa düşmüşler hem de girdaba yakalanmışlar. Ölecekleri sırada bir gemici onları görerek kurtarmaya gelmiş.

Genç, dalgaların arasında çırpınırken, beni bırak, kızın elinden tut da onu kurtar, demiş.

O, bu sözleri söylerken akli başından gitmiş ve kendinden geçmiş.

Delikanlı ruhunu Tanrı'sına teslim ederken şöyle diyormuş:

— Aşk kelimesini felaket zamanında dostunu unutan kimseden dinleme. O bir yalancıdır. Çünkü sadık bir âşık kendini unuttur sevgilisini unutmaz.

Erenler ve bilgiler dünyada böyle yaşadılar ve hayatı böyle bildiler, böyle anladılar. Gerçek aşkı, başından böyle felaketler geçenlerden öğren.

Bağdatlılar Arapça'yı nasıl bilirlerse Sadi de sevmenin adap ve erkânını öyle bilir. Eğer bir sevgilin varsa, ona bütün kalbinle bağlan ve dünyaya karşı da gözünü kapa... Leyla ile Mecnun hayatta olsalardı aşkı bu Gülistandan okur ve bu acıklı hikâyeden öğrenirlerdi.

CAN ÇEKİŞEN İHTİYAR

Şam'da camide bir takım bilginlerle konuşuyor, görüşüyorduk. Birden bire kapıdan bir genç içeri girdi.

B,ize sordu:

— İçinizde Farsça bilen var mı?

Arkadaşlar beni gösterdiler. Ben dedim ki:

— Hayırdır inşallah.

— Yüz elli yaşında bir ihtiyar can çekişiyor: Farsî diliyle bir takım şeyler söylüyor. Biz anlamıyoruz. Belki de vasiyet ediyor. Teşrif etmek lütuf ve zahmetinde bulunursanız hem sevap bir iş görmüş olursunuz, hem de size bir ücret takdir edilir.

Kalktım, gittim. Ölmek üzerinde bulunan ihtiyarın ölüm döşeğindeki bu Farsça son sözlerini Şamlılara Arapça olarak anlattım. Çok uzun bir müddet yaşadığı halde hayattan bu derece esef ve teessürle ayrılmasına hayret ettiler.

İhtiyara sordum: Nasılsın, hâlin nasıl?

Dedi ki:

— Ne söyleyeyim? Yalnız dinle: “Bir kimsenin dişini çektirdiği zaman ne kadar acı duyduğunu görmedin mi? Aziz canı çıktığı ve ruhunu teslim ettiği vakit o kimsenin ne hâle geldiğini artık sen kıyas et.

Gönlümün istediği gibi biraz yaşamayı özledim, Ne yazık ki nefes yolu tutulup tıkandı ve ömrünün çeşitli nimetlerle dolu sofrasında ancak az bir zaman bir şeyler yedim.

İhtiyara dedim ki:

— Ölüm düşüncesi

ni aklından çıkar ve kendini kuruntuya kaptırma. Çünkü Feylesoflar demişlerdir ki: “İnsan ne kadar sağ salim olursa daima yaşayacağına

güvenmemeli. Bir hastalık ta ne derece korkunç olursa olsun kesin olarak ölüme delalet etmez.”

Sonra dedim ki:

— Emir buyurursanız bir doktor çağırıp getirelim ki sizi muayene ve tedavi etsin de iyileşiniz.

İhtiyar şu sözleri söyledi:

— Efendi, evini nakışlarla süsleme hevesinde. Hâlbuki evin temeli çürümüş, harap olmuştur. Kibar doktor, hayatına düşkün, bunamış adamı görünce elini ovuşturmaktan başka ne yapabilir?

İhtiyar, can çekişmekte, bir kocakarı olan eşi ise sandal tahtasını sürüp sürtmekte idi...

Sağlık bozulunca ne irade para eder, ne de ilaç tesirini gösterir.

İHTİYAR ADAM VE GENÇ KADIN

İhtiyarın biri genç ve bakire bir kızla evlenmişti.

Bana şöyle anlattı:

— Odayı çiçeklerle süsledim. Onunla baş başa vermiş, yalnız kalmış ve gönlümü ona bağlamıştım. Uzun geceler uyumaz, bana alışsın ve benden ürkmesin diye onun hoşuna gidecek şeyler anlatır, onunla meşgul olur, onu eğlendirecek hareketlerde bulunurdum.

Bir gece kendisine dedim ki: “Şansın varmış ki benim gibi gün görmüş, olgun, zamanın sığağını, soğuşunu görmüş, hayatın acılığını ve tatlılığını anlamış, iyi ile kötüyü fark etmiş tecrübeli, sevgi denilen şey nedir anlayan, şefkatli, tatlı dilli, merhametli bir ihtiyara kısmet olmuşsun. Elimden geldiği ve gücümün yettiği kadar senin gönlünü alırım. Eğer senin gıdan papağanın yiyeceği gibi şeker olsa seni beslemek için tatlı canımı feda ederim. Sen beni incitsen bile ben, seni incitmem. Egoist, kısa ve sathi düşünceli, dik kafalı, ayağı çevik, her an bir hava çalan, uçarı, daldan dala konan hercai, başı havada, her gece bir yerde yatıp kalkan, her gün bir dost tutan gencin eline düşmedin.”

Ben bütün bu mantıki ve makul sözleri söyledikten sonra artık avımı ele geçirdiğimi, onun önlünü bana raptettiğini zannettim. Bir de ne göreyim, ne işiteyim?

Kız, derin bir ah diyerek ve çini çekerek bana şöyle dedi:

— Bu kadar söz söyledin, bunları aklımın terazisinin bir kefesine koydum. Öbür kefesine de ebemin bir sözünü koydum. Denk gelmedi.

Vaktiyle ebemi bana şöyle demişti:

— Genç bir kadın yaşlı erkeklerin koynunda yatacağına, koynuna bir ok alıp yatsa daha iyidir. Bir kadın erkeğe karşı gönülsüz olursa anlaşamazlar ve bu durum geçimsizlik doğurur. İhtiyar, ancak bastonla yerinden kalkabilir. Daha doğrusu yaşlının kendisi değil bastonu yerinden kalkar.

İhtiyar bana anlatmaya devam etti:

— Anlaşamadık uyuşamadık, sonunda ayrıldık. Onu sonraları bir gençle evlendirdiler. Genç aksi bir adamdı. Elinde avucunda bir şeyi yoktu. Huysuzdu. Kıza çok fena muamele ediyordu. Hem züğürt hem de suratsızdı. Müthiş bir sefalet çektiği halde: Allah'ıma çok şükür, çekilmez azaptan kurtuldum ve bu büyük nimetine nail oldum.

Başkasıyla Cennette bulunup kalmaktansa, seninle Cehennemde azap çekmek daha iyidir. Güzel yüzlü birisinin ağzındaki soğan kokusu, çirkin bir kimsenin elindeki gülden daha güzeldir. Kadının meziyeti güzel yüz, güzel elbise, güzel koku, güzel renk ve hevesten, kapristen ibarettir. Erkeğin meziyeti ise onun erkekliğindedir.

KITA

Ey evine konacağın yere acele gitmek isteyen kişi! Acele etme, sabırlı ol ve benim şu nasihatimi dinle:

— Arap atı çabuk gider, iki koşu gider, fakat yorulur, kalır, durur. Deve, ağır gider ama gece gündüz gider.

GENÇLİK - İHTİYARLIK

Dostlar meclisinde çevik hoş, sevimli güler yüzlü, tatlı dilli bir, genç vardı. Gamsız, kedersiz ve o kadar çok gülüyordu ki âdeta ağzı açık kalıyor ve iki dudağı bir araya gelmiyordu. Bir süre birbirimizi görmedik. Gel zaman git zaman bir gün, kendisine rastladım. Evlenmiş

çoluk çocuk sahibi olmuş fakat suratı asık, neşesi kaçmış, keyfi yerinde değildi. Neşesinin kökü kurumuş ve hevesinin güllü solmuş, sararmıştı.

Sordum:

— Ne oldu, hayrola? Ne hâldir bu?

Bana şu cevabı verdi:

— Çocuklarım dünyaya gelince artık çocukluk etmedim ve rahat, huzur bulmadım. Ne yazık ki gençlik zamanı elimden kaçtı, gitti. Başımdaki kuvvet beynimdeki kudretle elimin aslan pençesinden artık eser kalmadı, bitti. Şimdi vahşi kedinin ihtiyarlığı gibi yaşlılıkla kanaat ediyorum ve buna razıyım.

KITA

Yaşlanınca artık çocukluktan vazgeç. Eğlenceyi, eğlentiye, şuhluğu gençlere bırak. Gencin neşesini ihtiyarda arama. Akıp giden su bir daha kaynağa geri gelmez. Gençlik şakraklığını yaşlılıkta bekleme. Mahsul, biçildiği vakit yeni gördüğü ve yetiştigi, olduğu zamanki gibi değildir.

CİMRİ ADAM

Zengin, fakat aynı zamanda cimri bir adamın çocuğu hastalandı.

Onun iyiliğini isteyenler dediler ki:

— Ya bir hatim indirt ya da bir kurban kes ki Ulu Tanrı, hasta çocuğuna şifalar ihsan buyursun. Adam biraz düşündükten sonra dedi ki:

— Hemen hatim indirilebilir. Kurban kesmek işinel gelince sürü uzaktadır.

Bir arif bu sözü işitti ve şöyle dedi:

— Hatim indirme işi bir dil işidir. Dilden çıkacaktır. Kurban parası olan altın ise canın ortasından çıkar.

AŞK PARADA DEĞİL GENÇLİKTEDİR

İhtiyar bir adama dediler ki:

— Neden evlenmedim?

Adam Şu cevabı verdi:

— Kocakarıyla yaşamak istemem.

— Peki yleyse paralı bir kimse olduğun için geen bir kadınlav evlen!

O da demiş ki:

— Ben ihtiyar olduğum halde yaşlı kadınları istemiyorum. Nasıl olur da geen kadın benim gibi bir yaşlıyı sever?

Buradan anlayacağımız şudur ki, evlenme veya aşk işleri para zoruyla olmaz.

Nitekim yaşlı ve zengin bir adam bir geen kadınlav evlenmiş. Büyük bir düğün yapılmış. Kızın adı da Gevher imiş. Daha ilk geceden adamın asası yatmış kalmış. Attığı ok hedefine varmamış. Durumu dostlarına anlatmış. Yeni evlilerin araları açılmış, kavga başlamış. Gece devriyeleri gelmiş. İş mahkemeye ve kadıya düşmüş.

Sadi der ki:

— Kabahat kızın değildir\ Adamdadır: Birader! Mademki elin titriyor, gevheri nasıl delebilirsin.

KITA

Bir yetenek ve kabiliyet varsa talim ve terbiye etkili olur. Cinsi kötü bir demiri hiçbir cila iyi hâle koyamaz. Köpeği yedi denizin suyuyla bile yıkasav ısladıka daha pis ve murdar olur.

KITA

Küçükken terbiye görmeyen büyüdüğünde hiç terbiye edilemez. Bir yaş değneği ve tahta çubuğu istediğin gibi bkebilirsin. Fakat kuru tahta veya çubuğu doğrultmak için ateşe tutmak gereklidir. Taze ve yaş çubuk çabuk doğrulur ama kurumuş ağacı doğrultmak için boşuna uğraşırlar.

ERKEK EVLAT

Bir fakirin karısı hamile idi ve gebelik müddeti de sona ermişti. Adamın hiç evladı olmamıştı.

Şöyle diyordu:

— Eğer Allah bana bir erkek evlat ihsan buyurursa, üstümdeki hırkadan başka neyim var ve neyim yoksa hepsini fakirlere dağıtacağım.

Sonunda bir oğlu dünyaya geldi. Sevindi. Sözünde durarak sofralar kurdurdu, fakirleri doyurdu. Bir kaç yıl sonra Şam'dan dönüşümde dervişin oturduğu mahalleye uğrayarak onu sorup aradım. 'Emniyet müdürlüğünün hapishanesinde ve ayakları zincirdedir,' dediler.

Sebebini sorunca dediler ki:

— Oğlu şarap içmiş, kavga etmiş, bir adam öldürüp kaçmış. Onun yerine babasını yakaladılar. Dedim ki:

— O, bu belayı dua etmek suretiyle Allah'tan kendisi istedi. Azizim, benden dinle: Akıllı insanlara göre hamile bir kadın, uygunsuz evlat doğuracağına yılan doğursa daha iyidir.

KITA

Bir insanda bir kalıp, kıyafet görüyorsun. Adamlık o kalıpla değildir. İnsanlık âlicenaplıktır. Suret yeter değil asıl ahlâk lazımdır. İnsan, hüner sahibi olmalıdır. Hüneri olmadıktan sonra saray, köşk ve villalarda gördüğümün resim, şekil ve suretlere de adam demek icap eder. Bir insanda fazilet ve hüner, kerem ve ihsan olmadıktan sonra o adamla duvarlardaki resimler arasında ne fark vardır? Dünyayı elde etmek bir hüner ve marifet değildir. Asıl hüner ve marifet gönül elde etmektir.

HİNTLİ

Bir Hintli gülle ve bomba atmayı öğreniyormuş.

O sırada oradan akıllı bir adam geçerek ona demiş ki:

— Senin evin kamıştıdır. Bu buna ne gerek var?

Bir sözün/doğru olmadığını bilmeden söyleme İyi olmadığını bildiğin bir söze de hicap verme.

BAYTAR VE HASTASI

Bir adamın gözü ağrıyormuş.

Bir baytara giderek demiş ki:

— Beni tedavi et.

Baytar hayvanlara yaptığı tedaviyi, onların gözüne sürdüğü ilacı bu adama da sürmüş. Adamın gözü kör olmuş. Adam, hâkime gidip şikâyetle bulunmuş.

Hâkim:

— Hiçbir ceza lazım gelmez. Çünkü senin gibi bir herif, eşek olmasaydın baytara gitmez, göz doktoruna giderdin.

Hâkimin sözünden maksat şudur: “Bir kimse tecrübesiz bir insana bir iş buyurur ve neticede de pişman olursa akıllılar ona kafasız, kafası sakat, akli kısa, derler.”

KITA

Aklı başında insan, soysuz kimseye tehlikeli işler vermez ve gördürmez. Hasırcı da bir dokumacıdır ama onu ipekli kumaş dokuyanların iş ve çalışma yerine götürüp tezgâh başına geçirmezler.

KITA

Senin boyunduruğun altında, emrine tabi ve hizmetine amade olan çalışanlara gereksiz yere ve haddinden fazla öfkelenme. Onu eleştirme. Mahşer günü hizmetçi de özgür olur. Onun efendisi olan sen zincire vurulursan bu senin için en büyük bir rezilliktir.

KITA

İş bilen adamı ağır işlere gönder. Ancak böylesi kişiler kükremiş aslanı kemendinin altına getirebilir. Bir genç ne kadar kuvvetli ve fil yapılı da olsa düşmanla yaptığı savaşta korkusundan zincirini kırar.

ZENGİN VE FAKİR MEZAR

Bir zengin çocuğu, babasının muhteşem ve muazzam mezarının başı ucunda oturmuş, fakir bir adamın oğluyla münakaşa edip duruyordu.

Zenginin oğlu fakir çocuğa şöyle diyordu:

— Babamın anıt kabri pahalı ve ağırdır. Üzerinde kıymetli ve güzel bir yazı vardır. Üstüne mermer döşenmiş ve çinilerle süslenmiştir. Senin babanın kabrinde ise üst üste konularak dizilmiş ve bir araya getirilmiş birkaç tuğla, kerpiçle bir iki avuç topraktan başka ne var? Babanın mezarı hiç benim babamınkine benzer mi?

Fakir çocuğu bu sözleri dinledikten sonra zenginin oğluna şöyle dedi:

— Sus! Senin baban bu taşların altında kımıldayınca kadar benim babam Cennete varmış bile olur.

KITA

Yokluk yükünü çeken fakir kimse, ölüm kapısına yükü daha hafif olarak gelir. Nimetlere nail olup rahatlıkla yaşayan kimsenin ölümü ise şüphesiz bu sebeplerden dolayı «ona güç gelir. Yine hiç şüphe yok ki ayağına vurulan prangadan kurtulan bir esir hapse atılan bir Kraldan herhalde daha bahtiyardır. Bunu böyle bil.

KITA

Fakirlikle gönül rahatlığı bir arada bulunamaz ve bir araya gelemez. Biri adamakıllı yiyip karnını doyurmuş, akşam ve yatsı namazını kılmaya koyulmuş, başka biri de akşam yemeği nereden gelecek diye

bekler. Bunlar, birbirlerine hiç benzeyebilirler mi? Rızkı elinde hazır bulunan Hak ile meşgul olur. Rızkı dağınık olanın ise gönlü de dağınık olur. Bu bakımdan zenginlerin ibadeti elbette kabul edilir. Çünkü zenginler, yaşamak için gerekli şeyleri hazırladıklarından kalp huzuru içinde ibadetle meşgul olurlar.

KITA

Ey içi boş, kof fakat sesi gür davul! Hazır bir dünyalığın yok, er meydanında ne iş görebilirsin? Elindeki on taneli tespihi ne diye boş boşuna çevirip duruyorsun? Erkek isen halktan kıskançlık yüzünü çevir.

KITA

Güzel kadınların parmaklarının uçlarındaki kına veya oje değildir. Onlar parmaklarının uçlarını âşıklarının kanlarına batırmışlardır. Bu gibi güzel kadınları olan varlıklı insanların o güzel yüzleri seyrederken, dışarıda başka bir günah işlemeyi düşünmeleri ve akıllarına kötü şeyler getirmeleri mümkün değildir. Gönlünü bir Cennet hurisine kaptıran kimse, ellerin yağma ettikleri kızlara meyleder mi hiç? Önünde istediği kadar taze hurma duran bir kimse hurma ağacına taş atar mı hiç? Bunlara karşılık eli boş olanların çoğu ismet ve iffet eteklerini günaha buluşturup kirletirler. Ancak aç olanlar ekmek kaparlar. Yırtıcı köpek et bulduğu vakit, bu, Salih Peygamberin devesinin eti midir; yoksa Deccal'ın eşiğinin eti mi? diye düşünür, sorar mı hiç?

KITA

Ey fakir! Felekten şikâyet etme. Bugün sen bu hâlinle de ve bu halde iken bile ölsen bedbahtsın, sefilsin ve hakiki dervişliğin, fakirliğin icabı da budur.

Ey zengin! Mademki bugün mesutsun, geçimin yolundadır. Her şey arzu ettiğin gibidir. Dilediğin ve istediğin gibi yaşıyorsun, o halde ye ve

yedir ki hem dünyayı ve hem de ahreti kazanmış olasin ve kazanabilesin.

KITA

Ne kadar okursan oku, öğrenirsen öğren, ne kadar bilgi edinirsen edin. Onu işletmedikten, bu sayede bir iş becerip başaramadıktan sonra neye yarar. Senin gibi birine âlim demezler ki... Çünkü cahilden başka bir şey değilsin ve olamazsın. Üzerine birkaç kitap yüklenmiş hayvandan başka bir şey değilsin ve sayılmazsın. O beyinsizin üzerinde odun mu var. defter mi var haberi yoktur. Bu gibilerden ne ilim beklersin ve ne istifade edersin?

İlim dini beslemek içindir. Dünyayı yiyip yutmak için değil. Bir kimse Allah'ı ve ilmi satarsa, yani bunları dünyalık edinmeye vesile yaparsa bir harman meydana getirdikten sonra onu tamamen yakmış gibi ölür. Günahtan çekinmeyen âlim elinde meşale tutan köre benzer. Herkese yol gösterir fakat kendisi göremez. Ömrünü boşuna geçiren bir insan bir şeyi satın almayıp altınlarını sokağa atmış, demektir.

KITA

Küçük düşmana önem vermemek az ateşi ihmal etmeye benzer. Mümkün iken ateşi bugünden söndür! Çünkü bir kere parlarsa kıvılcımı dünyayı yakar. Düşmanı okla öldürmek yerinde mıhlamak kabil iken öldür ki yayını kuramasın, kemana giriş geçiresin.

İki düşman arasında söz söylediğin zaman öyle konuş ki yarın onlar birbirleriyle barıştıkları vakit sen, mahcup olmayasın. İki kimse arasında kavga, dövüş ateş gibidir, bedbaht, gammaz ve müzevir ise odun taşıyandır. O kavga edenler bir gün barışabilirler. Fitneci ise ortada kalır ve mahcup olur. İki kişi arasında ateşi alevlendirmek akıl işi ve akıllı adamın işi değildir. Çünkü kendisi de ara yerde yanar.

Dostlarıyla görüştüğün zaman yavaş konuş ki kan içici düşman onu duymasın. Duvarın onunda söz söylediğin vakit yavaş söylemeye dikkat et. Çünkü duvarın arka tarafında olabilir ki işiten ve seni, dinleyen bir kulak vardır.

Ey akıl sahibi kiři! dūřmanlarınla oturup kalkan dosttan elini çek.

KITA

Yumuşak konuşana karşı sert konuşma. Bir şahsa veya halka bir şey anlatmak istersen kolay anlaşılır şekilde söyle. Anlaşılması zor şekilde anlatma. Sulh kapısını çalan ve barış isteyen kimse ile savaşma.

Bir iři para ile halletmek műmkűnse canı tehlikeye koymak dođru deđildir. Hiçbir çare kalmayınca eli kılınca gűtűrmek helaldir.

KITA

Dūřmanın âcizliđine acıma. Eđer gűcű yeterse Sana acımaz. Dūřmanı, elinden bir iři gelmez bir řey yapamaz halde gűrűnce bıyıđından! bahsetme yani mađrur olma. Neden mi? Her kemiđin içinde ilik ve her gűmleđin içinde bir insan vardır. Kűtű adamı űldűren kimse, halkı onun řerrinden:, onu da Allah'ın azabından kurtarmıř olur.

Bağışlama af etme iyi bir şeydir ama halkı incitenin yarasına merhem koyma. Bilmez misin ki yılana acıyan, insan oğullarına zulmetmiş, demektir.

KITA

Bu dűnyada insan kalbi incitenden daha kűtű kimse yoktur. Çűnkű felaket gűnűnde kendisine kimse yar olmaz.

KITA

Can dediđimiz řey bir nefesin himayesindedir. Dűnya iki yokluk arasında bir varlıktır. Dini dűnyaya satanlar yani sırf dűnya için yařayanlar merkeptirler. Yusuf'u satıyorlar acaba ne olacaklar? Hak, Kuranı Keriminde řűyle buyurmuřtur:

— Ey Âdemoğulları! Ben size şeytana tapmayın diye tavsiyede bulunmadım mı? O, sizin belli başlı dūřmanınızdır.

KITA

Cıvciv yumurtadan çıkınca yiyecek arar, hâlbuki insan yavrusu doğduğu zaman akıldan idrakten mahrumdur. Bu, böyle olmakla beraber hemen hayatîyet gösteren piliç üstün değildir. Bir yere varamaz. İnsan yavrusu ise büyür, temkini ve faziletiyle her şeyi geçer, ilerler, gider. İşler sabırla hasıl olur. Acele eden kimsenin ise işi olmaz. İş ileri gitmez ve istediği olmaz.

SADI'DEN ÖĞÜTLER

Bir melek devlerle oturursa onlardan yabanilik, hainlik ve hilekârlık öğrenir. Kötü kişilerden iyilik öğrenemezsin. Nitekim kurt kürkçülük yapamaz.

* * *

İnsanların gizli ayıbını açığa vurma. Çünkü bu suretle onları rezil edersin, ama herkesin sana olan güvenini de kaybedersin.

İlim okuyup, öğrenip de amel etmeyen kimse, öküzle çift sürüp de tohum ekmeyen kimseye benzer.

* * *

İsteksiz, gönülsüz ibadet edilemez. İçi olmayan kabuk bir işe yaramaz.

Bahse girişmede ve mücadelede çevik olanın gerek dünya ve gerekse ahiret muamelesi de dürüsttür.

Endam boy bos ve yüz, göz çarşafı peçe altında güzel görünür ama çarşafı peçe açılıp kaldırılınca bir de bakarsın ki o güzel ve genç sandığın bir anneannedir veya senin anneannendir.

* * *

Büyüklerle uğraşan mahvolur, kendi canına kıyar ve kendi kanım döker. Sen kendini büyük görüyorsun. Ne güzel söylemişler: Şaşı biri iki görür. Sen eğer koçla toslaşırsan az zamanda alnının parçalandığını görürsün. Aslanla pençeleşmek ve kılıcına yumruk vurmak akıl işi ve akıllı işi değildir. Kuvvetli ile başa çıkmak isteyen zayıf, kuvvetliye karşı gelmek isteyen zayıf, kendisinin mahvolması yolundada kendi düşmanına kendisi yardım ediyor, demektir.

* * *

Sarhoşa karşı yiğitlik taslayayım deme. Kuvvetlinin önünde elini koltuğuna koy. Naz ve nimetle büyütölmüş kimsenin ne kuvveti var ki muhariplerle dövüşebilsin? Kolu gevşek birisinin demir pençeli birisiyle pençeleşmesi cehalet eseridir, başka bir şey değil.

* * *

Nasihat dinlemeyen insan azarlanmak istiyor, demektir. Mademki kulağına öğüt girmiyor o halde seni ayıplarsam susmalısın.

* * *

Hünersiz insanlar, hünerli kimseleri çekemezler ve görmek istemezler. Tıpkı çarşı köpeklerinin, av köpeklerini gördükleri zaman havlamaları ve yanlarına yaklaşmamak gibi... Alçak ruhlu bir adam hüner ve marifet sahibiyle başa çıkamadığından tabındaki habislik dolayısıyla onu arkasından çekiştirmeye başlar.

* * *

Önündeki düşmanı öldürmeyen kimse kendi kendisinin düşmanıdır. Kendine düşmanlık ediyor, demektir. Yılan, taşın üzerinde ve elde de taş varken, öldüreyim mi yoksa öldürmeyeyim mi, diye düşünmek ahmaklıktır.

* * *

Karga ile bir kafese konulan bülbülün dili tutulur, nefesi kesilir ve sesi kısılırsa buna şaşırmalıdır. Marifet ve, hüner sahibi bir insan

terbiyesiz ve edepsiz kimselerden hakaret görürse kırılmamalı ve gücenmemelidir. Bir kötü taş bir altın kâseyi kırar, ama ne taşın kıymeti artar ne de altının değeri düşer, eksilir.

Edepsizi ve terbiyesiz insanlar içinde akıllı bir zatın sözüne ehemmiyet verilmezse şaşma. Çünkü davulum. sesi kopuzun sesini bastırır. Yine bunun gibi sarımsağın fena kokusu amber kokusunu bastırır.

* * *

Cevahir çirkefe düşse yine de nefistir ve cevahirdir. Toz göklere çıksa yine de. Değersizdir, nihayet adi üstünde tozdur. Terbiye edilemeyen yeteneğe yazık... Kabiliyeti olmayanı terbiye etmek boşuna vakit geçirmektir. Külün soyu asildir, çünkü ateş yüksek bir cevherdir. Kül, ateşten olmuştur ama kendi başına bir hüneri yoktur, kıymetçe toprakla birdir. Şekerin değeri kamıştan değil kendi niteliğindedir.

* * *

Misk denilen şeyin kendisi kokar. Satıcının söylemesiyle değildir. Satıcının söylemesine lüzum yok, onun misk dediği şey belki de misk değildir. Misk, kendisini gösterir. Âlim de öyledir. Sesi çıkmaz, fakat hünerini gösterir. Cahil davula benzer, güm güm öter, lakin içi boş ve kendisi koftur.

* * *

Bir ömür boyunca edinilen bir dostu bir nefeste incitmek kırmak ve darıltmak yakışık almaz. Bir taş seneler senesi ancak bir kristal parçası olur. Onu bir anda bir taşla kırıp parçalamamalı.

* * *

Âciz bir erkek gürbüz bir kadının elinde ne durumda ise, akıl da nefsin elinde aynı vaziyettedir, yani güçsüzdür. Bir evden yüksek sesle bir kadın sesi geliyor mu? İşte böyle bir evden hayır bekleme. Orada, huzur olmaz.

* * *

Kuvvetsiz fikir İliyle ve efsundur. Fikirsiz kuvvette cehalettir ve deliliktir. Bir padişahın tedbirli, akıllı, olması, iyi ile kötüyü ayırması lazımdır. Cahilin devleti, saltanatı ve memleketi Allah ile mücadele için bir alettir, bir silahtır.

* * *

Yiyen ve yediren cömert bir insan, oruç tutup ta kimseye bir şey vermeyen kuldan daha iyidir.

* * *

Az az, çok olur; damla damla sel olur. Diyecek şudur ki ellerinde kudret olmayanlar ufak taşları toplamışlar. Fırsat zamanında zalimin hakkından gelsinler, yaptıklarını onun burnundan getirsinler ve onu helak etsinler. Damlalar birleşir nehir olur. Nehirler birleşip deniz olur. Bir şey azar azar çoğalır. Ambardaki buğday tane tanedir. Tane tane toplanmış ve ambardaki buğday böyle birikmiştir.

* * *

Cahillerin ve cahil halkın sefahatini affetmek âlimlere yakışmaz. Çünkü bu affin her iki tarafa da zararı vardır. Şöyle ki âlimin mehabeti zail olur. Cahilin ve avamın da cehaleti kuvvetlenir ve artar.

* * *

Günahı kim işlese işlesin, kim yaparsa yapsın hoş kaçmaz ve iyi karşılanmaz. Fakat âlimler böyle bir hata yaparlarsa dalla kötüdür. Çünkü ilim, şeytanla savaşmak için bir silahtır. Silahlı bir insanı esir alıp götürürlerse daha çok zelil olur. Dünyada perişan olmuş, doğru yolu sapıtmış cahil bir halk bir hata da etse günahattan çekinmiş bilginden daha iyidir. Çünkü bu halktan cahil olan kimse görmezlikten, gerçeği bilmezlikten ve gerçeği anlamadığı için yolunu şaşırmıştır. Öbürüsü yani bilgin kimse ise iki gözü gördüğü halde bilgiyle donatıldığı halde kuyuya düştü.

* * *

Perişan fakirin hâlini kıtlık yılında kuru kuruya sorma. Eğer onun çektiği darlığı giderecek, yarasına merhem koyacak ve geleceğini temin

edeceksen sor. Sirtında yük yüklü merkebi çamura batmış gördüğün zaman yürekten onun hâline acı, fakat yanına gitme. Yanına gidip de nasıl düştüğünü soracağına, mert adamlar gibi kolunu sıva ve kuyruğundan tutup kaldır.

* * *

İster şükret, ister şikâyet. Alnında ne yazılmış ise o olur. Yalvarmakla, ağlayıp sızlamakla iş değişmez. Ağzından şükür sedası da veya şikâyet iniltisi de çıksa, bin defa ah etsen yine budur; bu budur, değişmez. Rüzgâr hazinelerine vekil olan melek, dul kadının mumunun söndüğünü söneceğini umursamaz, tasa etmez. Çünkü o, vazifesini yapıyor. Ey rızkın arkasından koşan kimse! Koşma, otur... Rızkın senin ayağına gelir, yersin. Ey eceli gelmiş kimse! Boşuna koşma, kaçma. Canını kurtaramazsın. İster uğraş, didin, çalış, ister çabalama. Allah senin rızkını eriştirir. Aslanla kaplanın ağızlarına düşsen bile ecelin gelmeden, seni yiyemezler.

* * *

Günahkâr zengin altın yaldızlı ve taş hâline gelmiş sert toprak parçasına veya Firavun'un sakalına benzer. Dürüst derviş, yüzü ve gözü tozlanmış canan gibidir veya Musa'nın şerefli Peygamberlik hırkasına benzer. Zengindeki varlık zeval bulur ve zengin baş aşağı yuvarlanır. Mevkii, makamı ve rütbesi olup da hasta gönüllüleri yoklamayan kimseye haber ver ve de ki: Öteki dünyada hiçbir rütbe, makam, mevki ve kâşane bulamayacaktır.

* * *

İsteksiz bir öğrenci parasız âşığa ve hünersiz, marifetsiz seyyah kanatsız kuşa benzerler. Amelsiz âlim meyve vermeyen ağaç, bilgisiz zahit ise kapısız ev gibidir. Mürüvvetsiz erkek, kadındır. Tamahkâr zahit de bir haramidir. Kendini halka namuslu tanıtmak için beyaz elbise giyen, fakat amel defterini kara yazan kişi! Elini dünyadan, çekip kısaltman ve dünyaya gönül bağlamaman lazım. Elbisenin, yeni ha uzun olmuş ha kısa ne fark eder ve ne önemi vardır?

Akıllıca hareket etmek istiyorsan ve sağlığına kavuşmak ümidinde isen nabzını bir doktora göster. Bilmediğini sor, bir şey sormak insanı bilginlik izzetine ulaştıran yol için bir kılavuzdur. Mutlaka öğreneceğini bildiğin bir şeyi sormakta acele etme ve doğrusu da budur. Aksi takdirde ziyanı edersin.

* * *

Geçinmenin, gerekçelerinden biri budur: Ya kendine bir ev yapıp oturduğun evi boşaltıp gideceksin ya başka yere, taşınacaksın ya da ev sahibi ile anlaşıp geçineceksin. Kötü kişilerle oturan onların, fena huylarını almasa bile onlarla düşüp kalktığı için, lekelenir. Nitekim bir kimse namaz kılmak için meyhaneye gitse, onun şarap içmek için gittiğine hükmedilir. Dinleyenin senden hoşlanacağını biliyor ve sanıyorsan, senden memnun kalmasını istiyorsan onun nabzına göre şerbet ver. Onun mizacına uy, ona göre hareket et. Mecnunla oturan akılı başında adam ona ancak ve yalnız Leyla'dan bahseder ve etmelidir. Başka bir konudan değil.

* * *

Sana iyi davranan kimsenin ayağına düş ve minnettar ol, aksilik eden adamın iki gözüne de toprak dök. Aksilik eden bir adama lütüfkâr sözler söyleme. Çünkü paslanmış bir demir yumuşak eğe ile temizlenemez. Bir kimse, faziletini bilsinler diye ^başkalarının lakırdılarına karışır ve sözlerinin arasına girerse cahilliğinin derecesini anlatmış olur. Akıllı bir insan, kendisine sual sorulmadıkça bir cevap vermez. Sözü doğru ve yerinde bile olsa haklı davasını kaybeder sözüne önem verilmez. Sözüne muhaldir, diye inanmazlar.

* * *

Doğru konuşmayı âdet edinen kimse bir hatada da bulunsa affedilir yalancılıkla meşhur olup tanınmışsa, doğru da söylese inanılmaz. Laftan anlayan insanlar, Allah adamı olan kimseler daima doğru konuşan bir şahsın yalanımı tutmazlar. Bir hata neticesiyle yalan bile konuşmuş ise bu daima doğru söylemiştir, bundan yalan çıkmaz, derler ve onu

yalanlamazlar. Tekzip etmeye gerek görmezler. Fakat birisi yalancılıkla şöhret buldu mu doğru da konuşsa yalandır, derler.

* * *

Bencil insanda hüner olmaz. Hünersiz kimse de başa geçmeye layık değildir ve ileri gelen bir adam olamaz. Çok yiyen öküz gibi bir adama acıma. Çünkü o çok uyur ve çok hakirdir. İnsan mevkiinde değildir. Öküz gibi semirmek istersen, merkep gibi onun bunun cefasına katlanmalısın.

* * *

Tanrı'nın sevgili kullarının karanlık gecesi parlak gün gibi aydınlanır. Bağışlayan Tanrı bağışlamadıkça saadet kol kuvvetiyle elde edilemez. Senden başka/hakem olmadığı için senden kime şikâyetle bulunayım? Senin elinden daha yüksek el yoktur ki. Senin rehberlik ettiğin kimse yolunu şaşırıp kaybetmez. Senin yollarını sapıttırdığın şahıslara da kimse rehber olmaz. Arkasından sevineceğin keder, sonunda tasalanacağıın sevinçten daha iyidir. Gökten yere rahmet serpilir. Yerden göğe toz kalkar. Her kabın içinde ne varsa dışına onu sızdırır.

* * *

Kendi elinin altındakilere acımayan insan, amirlerinin cefasına kahrına uğrar. Bir âmir bir memura acımazsa, ona lütuf ve insanda bulunmazsa o da kendi âmirinden, kendinden daha üstün olandan ı kahir görür, cefa çeker. Kuvvetli bir insan, yiğitlikle âcizlerin ellerini kırmamalı. Zayıfların kalbini kırma gönüllerini yaralama. Çünkü sen de, senden daha güçlü, zorlu birisinin kudreti ve zulmü altında âciz kalırsın. Akıllı bir kimse muhalefet görünce oradan kaçır. Çünkü oradan kaçmakta selamet vardır. Uyuşma görürse orada demir atar. Çünkü bunda da lezzet vardır.

* * *

Bir şeyin hak olduğunu, verilmesi gerektiğini iyice bildiğin zaman onu gönül hoşluğuyla vermek, üzülererek dövüşerek veya kavga ederek

vermekten daha iyidir. Bir kimse vergisini gönül rızasıyla vermezse hükümet adamları onu zorla alırlar. Herkesin dışı ekşi ile kadının ki tatlı kamaşır.

* * *

Henüz genç iken bir köşeye çekilen, kendisini ibadete veren kimse Tanrı yolunun erkek aslanıdır. Erdir. İhtiyara gelince o, zaten köşeden kalkamaz ki... Şehvetten sakınmak güçlü, kuvvetli gençlere lazımdır. Çünkü ihtiyarın tenasül aleti zaten kalkmaz ki şehvete karşı bir meyli ve isteği olsun. Her ağacın belli verimi ve belli çağı vardır. Zamanında yeşillenir, çiçeklenir, meyve verir; sonra kurur, yaprakları dökülür. Servi ağacında bunların hiçbiri yok. Daima tazedir ve her şeyden azadedir. Böyle muayyen mahsulü ve muayyen devresi olmamak azadeliğin sıfatı ve hasiyetidir. Azadeliğe has bir keyfiyettir. Fani, muvakkat ve geçici olan şeye gönül verme, gönül bağlama.

KİTABIN SONU

Gülistan kitabı, Tanrı'nın yardımını sayesinde bitti. Yazarların bir âdeti vardır, kendilerinden evvelkilerin sözlerinden ödünç sözler alıp kitaplarında kullanırlar. Ben bu yolu tutmadım ve böyle bir şey yapmadım, eskilerden kimsenin sözünü sözlerime katmadım. Gülistan'daki bütün nazım ve nesirler kendi yazımdır, taklit yoluna girmedim. Başkasından ödünç elbise alıp giyeceğine, insan, kendi eski elbisesini düzeltip giyse daha iyidir.

Sadi'nin sözlerinin çoğu tatlı şeylerdir. İnsanın onlardan haz duyar. Bu sözler insana keyif ve neşe verir. Kısa görüşlü kimseler dil uzatıp,

“Boş yere zihin yormak, faydasız mum dumanı yutmak akıllı kişilerin işi değildir.” diyebilirler. Ben aydın, zihni açık kişilere hitap ettim. Onların parlak düşüncelerince ve parlak düşünüşlerince gizli değildir. Bu yüzden muhataplarımı sıkmamak, usandırmamak, yazılarımı onların kabul, tasdik ve takdir etmeleri bahtiyarlığından mahrum kılmamak için inci gibi sözlerimi bir ipliğe dizdim. Nasihatın acı ilacını, zarafet balının usaresiyle ve tatlı meyvenin şeker gibi özıyla karıştırdım.

Biz, yerli yerince öğütler verdik. Zamanımızın bir kısmını bu iş için, yani bu kitabı yazmak için harcadık. Eğer bu öğütlerimiz kimsenin rağbet kulağına girmese de bizce önemi yoktur çünkü elçilerin görevi iletmektir, kabul ettirmek değildir. Biz de elçiyiz, tebliğ ettik. İşte hepsi bu kadar...

Sen, ey bu kitabı gören, okuyan sevgili okuyucu! Bu kitabı derleyip toplayana, yazana ve sahibine Ulu Tanrı’dan rahmet dile ve kendin için de güzel dualarla hayırlar talep et!

- SON -